

ABDÜLKERİM
KUŞEYRÎ

Kitâbü'l-Mirac

Hakk'a Yükseliş

Kitâbü'l Mirac
HAKK'A YÜKSELİŞ

©İlk Harf Yayınevi, 2011

Kitabın tüm yayın hakları "İlk Harf Yayınevi"ne aittir.

- › İlk Harf Yayınevi, 4
Tasavvuf Serisi, 4
- › ISBN
978-605-5457-10-5
- › Genel Yayın Yönetmeni
Zekeriya Çelik
- › Tahriç ve Tahkik
Dr. Ali Hasan Abdülkadir
- › Tercüme
Cevher Caduk
- › Kapak Hat: www.ehlibeyt.com
- › Editör
Ersan Güngör
- › Sayfa Düzeni
İrfan Güngörür
- › Kapak Tasarım
Sercan Arslan
- › Basım Tarihi
1. Baskı, İstanbul, Mart 2011
2. Baskı, İstanbul, Ağustos 2012
- › Baskı / Cilt
Şenyıldız Yay. Hed. Eşya ve Tekst. San. Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika No: 11964)
Gümüşsuyu Cad. No:3/2 - Topkapı / İstanbul
Tel: 0212 483 47 91-92
- › **İLK HARF YAYINEVİ**
Genel Dağıtım
Çelik Yayınevi
(Sertifika No, 14710)
Ticarethane Sokak No: 59 Cağaloğlu - Fatih / İstanbul
Tel: +90 212 511 28 11 - 513 73 19 • Fax: +90 212 511 28 12
www.celikyayinevi.com • info@celikyayinevi.com

Ebü'l-Kasım Abdülkerim İbn Hevazin

el-Kuşeyrî

Kitâbü'l Mirac
HAKK'A YÜKSELİŞ

Tahriç ve Tahkik
Dr. Ali Hasan Abdülkadir

Tercüme
Cevher Caduk

İÇİNDEKİLER

› KUŞEYRÎ'NİN HAYATI	7
› SUNUŞ	11
› KİTÂBÜ'L MİRAC	19
• Mukaddime	21
• Dilcilere Göre Mirac Sözcüğünün Anlamının Şerhi	23
• İsra ve Mirac Konusunda Ayrıntılı Hükümler Hakkında Âlimlerin Görüş Ayrılığı	25
• Mirac Konusunda Rivayet Edilen Haberlerin Sunumu	27
• Mirac'ın Hakikati Hakkında Âlimlerin Mezhepleri ve Mirac'ın Ruh ve Cisim İle Gerçekleşmiş Olduğu Görüşünün Analizi	45
• Mirac Hakkında Sorular	69
• Mirac'ın Zamanı Hakkında Bir Tahkik	73
• Mirac'ın Allah Teâlâ'nın Üstte Oluşuna Delalet Etmemesi	77
• Peygamber Efendimiz'in Dışında, Diğer İnsanlar Hakkında Mirac'ın Gerçekleşip Gerçekleşmemesi Hususundaki Görüş Ayrılığı	83
• Velilerin Miracı Hakkında Açıklama	85
• Mirac Gecesinde Peygamberimiz Efendimiz'e (s.a.v.) Özgü Olan Hususiyetler	87
• Efendimiz Hazreti İdris'in (a.s.) Miracı Hakkında Aktarılan Haberler	95

• Efendimiz Hazreti İbrahim'in (a.s.) Miracı Hakkında Aktarılan Haberler	99
• Efendimiz Hazreti İlyas'ın (a.s.) Miracı Hakkında Aktarılan Haberler	101
• Efendimiz Hazreti Musa'nın (a.s.) Miracı Hakkında Aktarılan Haberler	103
• Efendimiz Hazreti İsa'nın (a.s.) Miracı Hakkında Aktarılan Haberler	105
• Peygamberimiz Efendimiz'e Peygamberler İçinde En Yakın Olan.....	109
• Peygamberimiz Efendimiz'in (s.a.v.) Mirac Gecesinde Rabbini Görmesi.....	111
• Miracın, Mekke'den Değil de Beytü'l-Mukaddes'ten Başlamasındaki Sır	117
• Mutasavvıf Şeyhlerin Bu Konudaki Açıklamaları.....	125
• Necm Sûresi'nin İlk Ayetlerinin Tefsiri.....	137
› EKLER.....	147
• İsra ve Mirac Hakkındaki Sahih ve Uydurma Hadislerin Açıklanması	147
• Ebu Yezid el-Bestami'nin Miracı.....	151

KUŞEYRÎ'NİN HAYATI

Abdülkerim İbn Hevazin İbn Abdülmelik İbn Talha İbn Muhammed Ebü'l-Kasım el- Kuşeyrî en-Nişaburî 376 (miladi 986) yılının Rebiülevvel ayında doğdu. Kuşeyrî, Horasan'a gelen ve bu çevreleri yurt edinen Arap neslindedir. Dayısı Üstüva kasabasının Dahkanlarının önde gelenlerinden Ebu Akıyl es-Sülemi'dir. Baba yönünden Kuşeyrî, anne yönünden ise Sülemdir¹.

Küçük yaşlardayken babasını kaybetti. Yetim ve fakir olarak yetişti. Başlangıçta Arapça ve edebiyat ile meşgul oldu. Bencilikle ilgilendi. Gençliğinde yaşamış olduğu Üstüva köyünü idare etmek gayesiyle hesap ilmini öğrenmek için Nişabur'a göçtü. Dakkak olarak tanınan Şeyh Ebu Ali İbn Hüseyin İbn Ali en-Nişaburî'nin meclisinin huzurunda bulundu, sözünü beğendi, irade istedi. Şeyhi ona ilmî öğrenimde bulunmasını işaret etti. Bunun üzerine İmam Ebubekir Muhammed İbn Bekir et-Tusi'nin derslerine gitti. Fıkıhla şer'i ilimlere başladı ve bu ilmi tamamlayınca kadar bununla uğraştı. Ardından yine şeyhinin işaretleriyle Üstad İmam Ebubekir İbn Furek'in derslerine devam etti ve ondan usul-u fıkıhı okudu. Üstadının vefatından sonra Ebu İshak el-İsferayini'nin yanına vardı. Kendi tarikatıyla İbn Furek'in tarikatını birleştirdi. Bu esnada

¹ Kuşeyr, Kuşeyr ibn Ka'b adlı bir kabileye nispettir.

Üstad Ebu Ali Dakkak'ın meclislerinde hazır bulunuyordu. Bu durum Üstad'ın kendi kızını ona vermesi ve onunla evlendirmesiyle devam etti. Ebu Ali'nin vefatından sonra Ebu Abdurrahman es-Sülemi ile muaşeret etmeye başladı. Mücadele ve Tecrid mesleğine girdi. Eser tasnif etmeye başladı. Usul-i dine Eşari mezhebi, furu-i dine ise Şafii mezhebi üzereydi. Müfessir, muhaddis, Şafii fakihi, mütekellim, nahivci, edip, şair ve sufi diye anılacak kadar ayetlerin tefsiriyle ve hadislerle iş-tigal etti. Şariat ilimleriyle, hakikati ve edebi cem etti. İmam Muhammed el-Cüveyni, Ahmed İbn Hüseyin el-Beyhaki'nin içinde bulunduğu bir toplulukla hacca gitti. Tezkir sahasında meclisler düzenledi, müridlerle oturumlar gerçekleştirdi. H. 437 yılında hadiste imla meclisi oluşturdu. Hadis imla ettiriyordu. Bazen hadis hakkında hadisın işaretleri ve latifeleri hakkında açıklamalar yapıyordu.

Yazımda güzel, güzel bir tarzı vardı. Ebu'l-Hasan el-Baherzi '*Dumyetu'l-Kasr ve Ustratu Ehli'l-Asr*' adlı eserinde Kuşeyrî'nin tercüme-i halini anlatır ve şöyle der: "Bütün güzellikleri toplamıştır. Burunların zilletini zorlayarak kendisine boyun eğdirtirdi.² Etkili sesinden dolayı bir kayaya söz söylese kaya erirdi. Zikir meclisinde İblis ile irtibat kursa İblis tevbe ederdi. Güzel ve temiz söylemede güzel bir konuşmaya sahipti. Eşari mezhebi kelimasında mahir idi. Beşerin sınırlarının kuşatamadığı ilimleri kuşatmada mezundu. Faydalanmak isteyenler için sözleri faydalı ve eşsizlikler içeriyordu. Minberinin bağımlıları arifler ve seyyidler idi. Mutasavvıflar arasında bağışlar meclisi oluşturulduğunda arifler onun Hakk'a olan kurbetini ve adımlarını gördüklerinden dolayı önünde erirlerdi, ona nispetle sönük kalırlardı. Onun etraflarında sergilerini dürerlerdi. Nazar ve tefekkürde bölünürlerdi. Yüce anlamlar içeren, taç giydirilen şiirlere sahipti."³

² Kibirli insanın kibrini kırmaktan kinayedir. (çev.)

³ *Dumyetu'l-Kasr*, s. 194-5.

Tasavvufta Ebu'l-Kasım en-Nasrabazî'ye intisap etmiştir. Nasrabazî, Şibli'ye; Şibli Cüneyd'e; Cüneyd Sırrı Sakatî'ye; Sırrı Sakatî Maruf-u Kerhî'ye; Maruf-u Kerhî Davud-u Tai'ye intisap etmiştir. Davud-u Tai de tabiinle karşılaşmıştır. Tarikatının isnadı böyle nispet belirtilmektedir.

Kuşeyrî ile Hanbelîler arasında, Kuşeyrî'nin Eşari düşüncüyü savunması nedeniyle düşmanlık baş gösterdi. Ebu'l-Ferec İbn Cevzi h. 445 yılı olayları hakkında şöyle demektedir: "Bu yılda Nişabur bölgesinde İmam Eşari'ye lanet edilmesi ilan edildi. Bu uygulamadan/lanet etme davranışından dolayı Ebü'l-Kasım Abdülkerim İbn Hevazın el- Kuşeyrî sıkıntı duydu. '*Şikayetü ehli's- sünnet ma nalehüm mine'l-mihneti*' adlı bir eser yazdı. Kuşeyrî bu eserinde şöyle demektedir: 'Dinin imamı ve sünnetin ihya edicisine lanet mi edilecek?'"

Yaşanılan tatsız olaylardan dolayı Kuşeyrî vatanından ayrılmak zorunda kaldı. Bağdat'a gitti. Kaim bi-Emirillah'ın yanına vardı. Hüsn-ü kabulle karşılandı. Kendisi için evlerde meclisler oluşturuldu. Ardından Nişabur'a döndü. Tus'a gidip geldi. H. 455 yılında Alparslan başa geçince 10 yıl kadar saygı görerek hayat sürdü. H. 465 yılında vefat etti. Şeyhi Ebu Ali ed-Dekkak'ın yanında, medresede defnedildi⁴.

Kuşeyri'nin Eserleri

- 1- *er-Risale*
- 2- *Letâifü'l-İşarât bi Tefsiri'l-Kur'an*
- 3- *et-Teysir fi İlmi't-Tefsir*
- 4- *Tertibü's-Süluk*
- 5- *Şerh-ü Esmâi'l-Hüsna*

⁴ Kuşeyrî'nin Tercüme-i Hali için bkz.: Yafii, *Miratü'l-Cinan*, c. 3, s. 91; Şezeratü'z-Zeheb, c. 3, s. 319-22; Sübki, *Tabakatü's-Şafiiye*, c. 3, s. 243, 248, 270; Hucviri, *Keşfü'l-Mahcub*, s. 167; Semani, *Ensab*, s. 453; Taşköprüzade, *Miftahü's-Saade*, c. 1, s. 438; Bazerhi, *Dimyatü'l-Kasar*, s. 194-6.

6- *Kırk Hadis*

7- *et-Temyiz fi İlmi't-Tezkir*

8- *Kasidetü's-Sufiyye*

9- *et-Tevhidü'n-Nebevi*

10- *el-Lüme'*

11- *Hayatü'l-Ervah ve'd-Delilü ela Tariyku's-Selah ve'l-Felah*

12- *el-Mirac*

13- *el-Fusul*

14- *Şikayetü Ehli's-Sünne*

15- *Fetva*

16- *İstifadatü'l-Muradat*

Kaybolmuş Kitapları

1- *Kitabü'l-Cevahir*

2- *Uyunu'l-Ecvibe fi Usuli'l-Esile*

3- *Kitabü'l-Münacat*

4- *Kitabü Nüket Ehli'n-Nüha*

5- *Kitabü Nehvi Kulubi'l-Kebir*

6- *Kitabu Ahkami's-Sima*

7- *Adabu's-Sufiyye*

SUNUŞ

Kur'an-ı Kerim'de 'mirac' özlü bir şekilde geçmektedir. Allah Teâlâ Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) değerli meleklerle görüşmesini anlatmakta ve şöyle buyurmaktadır:

"Battığı zaman yıldıza andolsun ki arkadaşınız (Muhammed) sapmadı ve bâtıla inanmadı. O, arzusuna göre de konuşmaz. O (bildirdikleri) vahyedilenden başkası değildir. Çünkü onu güçlü kuvvetli biri (Cebrail) öğretti. Ve üstün yaratılışlı (melek), doğruldu: Kendisi en yüksek ufukta iken. Sonra (Muhammed'e) yaklaştı, (yere doğru) sarktı. O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu. Bunun üzerine Allah, kuluna vahyini bildirdi. (Gözleriyle) gördüğünü kalbi yalanlamadı. Onun gördükleri hakkında şimdi kendisi ile tartışacak mısınız?" (53/en-Necm/1-12).

Allah Teâlâ Tekvir Sûresi'nde şöyle buyurmaktadır:

"O (Kur'an), şüphesiz değerli, bir elçinin (Cebrail'in) getirdiği sözdür. O elçi güçlü, Arş'ın sahibi (Allah'ın) katında çok itibarlıdır. O orada sayılan, güvenilen (bir elçi) dir. Arkadaşınız (Muhammed) de mecnun değildir. Andolsun ki, onu (Cebrail'i) apaçık ufukta görmüştür. O, gaybın bilgilerini (sizden) esirgemez. O lânetlenmiş şeytanın sözü de değildir." (81/et-Tekvir/19-25).

Ayrıca Kur'an-ı Kerim "Andolsun onu, önceden bir defa daha görmüştü, Sidretü'l-Müntehâ'nın yanında. Cennetü'l-Me'vâ da

"O (Kur'an), şüphesiz değerli, bir elçinin (Cebrail'in) getirdiği sözdür. O elçi güçlü, Arş'ın sahibi (Allah'ın) katında çok itibarlıdır. O orada sayılan, güvenilen (bir elçi) dir. Arkadaşınız (Muhammed) de mecnun değildir. Andolsun ki, onu (Cebrail'i) apaçık ufukta görmüştür. O, gaybın bilgilerini (sizden) esirgemez. O lânetlenmiş şeytanın sözü de değildir." (81/et-Tekvir/19-25)

onun yanındadır. Sidre'yi kaplayan kaplamıştı. Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı. Andolsun o, Rabbinin en büyük âyetlerinden bir kısmını gördü." buyurarak Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) başka bir defasında da onunla karşılaşmasını onaylamaktadır.

Yine Kur'an-ı Kerim "*Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir; O, gerçekten işitendir, görendir.*" (17/el-İsra/1) buyurarak Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) Mekke'den Beytü'l-Mukaddes'e gece yolculuk yaptığını özlü bir şekilde belirtilmektedir.

Ayrıca rivayetler ve hadisler bu yolculuğu, bu gecede Hazreti Resul-u Azam'ın (s.a.v.) görmüş olduğu ilginçlikleri son derece ayrıntılı ve geniş bir şekilde aktarmışlardır. Açıktır ki, bu kıssanın Kur'an-ı Kerim'de ilk özlü basitliğinden bu geniş ve ayrıntılı kıssalara dönüşümü/gelişimi söz konusu kıssanın tefsirlerine, şerhlerine, yapılan tevillerine ve çeşitli rivayetlerin arasının bulunması çabasına ve aynı siyakta birleştirilmesine dayanmaktadır. Hayaller bu konuda etkin rol oynamıştır. Bırakalım İsrakiliğin, Zerdüştlüğü, Yeni Eflatunculuğun bu konudaki eklemelerini; bu yolculuğa, ona dar gelen temsiller, vakıalar ve olaylardan zengin bir servet eklendi. Bütün bunların ötesinde hayal unsuru, kıssaya işin bilimsel yönünü, mecazlarını, istiarelerini, fennini, tasvirini ve parlak teşbihler boyutunu da eklemiştir. Bunların bütünü'nün nedeni, halkın olgun bir kıssaya razı edilmesi, dini yönden daha çok fenni boyutta, halkın boş şeylerle doyurulmasıdır.

Biz bu açıklamada bu kıssanın çeşitli rivayetlerde gelişimine uymaya veya unsurlarını ve maddelerini tahkik etmeye çalışmayacağız. Ancak biz vakıalarda bu farklı rivayetlerin varlığıyla yetineceğiz. Bu konu, erken dönemde yerleşmiş bulunan sınırları belirlenmiş bir konuma sahipti. Bundan sonra sonraki çağlarda/nesillerde de bu yerleşmiş olan durum

devam etti. Bu sınırlandırma hicri üçüncü asırda idi. Bu durumu İmam Taberî'nin çeşitli rivayetleri toplamış olduğu tefsirinde de görmekteyiz. Bundan sonra gelen rivayetler, şerh, remzî tefsir veya çelişkili rivayetlerin arasını bulmayı⁵ geçmemektedir.

Muhaddisler bu yolculuğa ilişkin meseleler hakkında görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Acaba bu yolculuğu Hazreti Resulullah (s.a.v.) cesedile mi gerçekleştirdi yoksa ruhuyla mı?⁶ Ayrıca bu yolculuğun başlangıç noktası hakkında da görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Yolculuk Ümm-ü Hani'nin evinden (Taberî) mi başlamıştır yoksa Kâbe'den mi (Buhari ve Müslim) veya Hicr-i Hatim'den (Buhari ve Taberî) mi başlamıştır? Ya da Ebu Hureyre'den gelen rivayette geçtiği gibi her hangi bir mekân söz konusu değil midir?⁷

Muhaddislerin görüş ayrılığına düştükleri diğer bir konu da Mirac'ın ne zaman gerçekleştiğidir. Vahiyden önce mi vahiyden sonra mı? Beğavi tefsirinde buna talik düşer ve şöyle der: “Şeyhimiz İmam şöyle anlatmaktadır: ‘Bazı Ehl-i Hadis şöyle der: Muhammed İbn İsmail ve Müslim’in *Sahih*lerinde bundan başka çıkış yolu gösteren bir ifade göremedik.”

Bu konudaki sıkıntıyı/yanlışlığı, Şerik İbn Abdullah’a havale etmiştir. Zira Şerik'in hadisinde, Mirac'ın Hazreti Peygamber'e (s.a.v.) vahiy gelmeden önce olduğu zikredilmektedir. Âlimler Mirac'ın vahiyden yaklaşık olarak 12 yıl sonra hicretten ise bir yıl kadar önce olduğu hususunda görüş birliği etmişlerdir. Mirac konusunda giderilmesi gereken diğer bir sorun da “*Sümme dena fe tedella/Sonra (Muhammed'e) yaklaştı, (yere doğru) sarktı*” ifadesidir. Ümmü'l-Müminin Ayşe (r.anha), yaklaşıp sarkan zatın Cebrail (a.s.) olduğunu belirtmektedir.

⁵ Mirac hadisleri için ek-1'e bakınız.

⁶ *Tefsirü't-Taberî*, c. 15, s. 5 ve 12.

⁷ *a.g.e.*, c. 15, s. 6.

“Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehdir; O, gerçekten işitendir, görendir.”

(17/el-İsra/1)

Şeyhimiz der ki: Kanaatimize göre bu itiraz, yani Mirac'ın vahy gelmeden önce gerçekleşmiş olması doğru değildir. Zira bu uykuda gerçekleşen bir olaydı. Allah Teâlâ bu rüyayı vahiyden önce O'na göstermişti. Bu hususu destekleyen diğer bir hadis bulunmaktadır: "Hazreti Resul-u Azam (s.a.v.) Mescid-i Haram'da iken uyandı." Hicretten bir yıl önce, vahiyden sonra görmüş olduğu rüyayı gerçekleştirmek için uyanık bir durumdayken göğe yükseltildi. Nitekim Mekke'nin fethini hicretin altıncı yılında gerçekleşen Hudeybiye Musalahası yılında, rüyasında görmüştür. Bu rüyanın gerçekleşmesi ise hicretin sekizinci yılında oldu. *"Andolsun ki Allah, elçisinin rüyasını doğru çıkardı."* (48/el-Fetih/28)

Âlimler Allah Teâlâ'nın görülmesi ve Resulullah'ın (s.a.v.) Melekut-u Ala'da görmüş olduğu şeyin hakikatinin ne olduğu konusunda da görüş ayrılığına düşmüşlerdir. İsra ve Mirac'ın arasını birleştiren, çeşitli yönleriyle muhkem kâmil bir kıssayla bunların bütününden kurtulmuşlardır. Ayrıca buna Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) göğsünün yarılması kıssasını da eklemişlerdir. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'in *"Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi? Yükünü senden alıp atmadık mı? O senin belini büken yükü. Senin şânını ve ününü yüceltmedik mi?"* (84/İnşirah/1-4) ayetini dilsel/literal bir şekilde tefsir etmişlerdir.

Ne olursa olsun insanlar bu fenni parlak kıssayı kabul ettiler. Âlimleri ve edipleri bu kıssanın öğretilmesi konusunda istiyaklı gördüler. Bu kıssa ilmî ve fennî gereksinimlerinin her şeyden daha çok doyurulduğu bir sahaya dönüştü. Göğüslerinin feyizlerini, edebi eserlerinin içeriklerini kendisinden ilham aldıkları bir kaynağa dönüştü. Bize ulaşan eser, fennî, yüce, ebedî bir edep hususunda tesiri olan eselerdendir.

Hicri dördüncü ve beşinci asırda yaşamış 'Felsefecilerin şairi' ve 'Şairlerin felsefecisi' olarak nam salan Filozof Ebû'l-Alâ

el-Maarri'nin '*Risaletü'l-Ğufran*' adlı çalışması bize ulaşan yapıtların en önemlilerindendir. Bu risale, parlak fenni/sanat-sal nesirle yazılmış bir risaledir. Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) gece yolculuğunu (Mirac'ı) taklit etmiş, ahlak âlimlerini ve önem verdikleri sıkıntıları eleştiriye tabi tutmuş ve kınamıştır. Bunun rahmet-i ilahiye ile çeliştiğini söylemiştir. Bu eserde özellikle de şairlerin ve ediplerin çoğunluğunun azap göreceği fikrinin karşısını savunmuştur. Onlar -her ne kadar kâfir, mülhid ve isyankâr idiyeler de- kadim İslam edebiyatında ve cahiliye edebiyatında da tanınıyorlardı. Bu risalesi, arkadaşı İbn Karih'in Ebû'l-Alâ el-Maarri'yi şaşkınlığa uğrattığı risalesine cevaptır. İbn Karih bu risalesinde, onlara nispetle rahmet meselesini ele almaksızın küfre ve günaha âşık olan şairleri ve edipleri eleştirir, yerer. Yazarlardan ve şairlerden birçoğunun ömrünün son demlerinde pişmanlık duyduklarını ve Allah Teâlâ'nın bu pişmanlık nedeniyle kendilerini affettiğini ve bu nedenle cennete girdiklerini göstermeye çalışır. Bu eleştiri ve açıklamaların bütünü Mirac meselesinde ele alınır. Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.), yolculuğunda şairlerle karşılaştığını ve onların sözlerini aktarışını ele alırken eşsiz bir edebi nesirle bunu yansıtır.

Bu edebi kıssada Mirac'ı adım adım araştırarak, bir mekândan diğer mekâna geçiş yapar. Edebiyatçıları ve âlimleri, edebi bir nesirde, oldukça bol edebi sanatların kullanıldığı bir yazıda eleştirel bir tarzda aktararak bitirir

Mirac kıssası sadece Doğu'da ele alınmamıştır. Bundan daha önemlisi, ortaçağ Hıristiyan edebiyatındaki etkisidir. Bununla Mirac'ın Dante Alighieri'nin '*İlahi Komedya*'daki etkisini vurgulamaktayız. Bunu ilk ortaya çıkaran şahıs *Mirac ve İlahi Komedya* adlı eserinde oryantalist Asin Palacios'dur. Bu son derece önemli bir buluştur. Bu oryantalist yazar bununla geniş bir şöhrete sahip olmuştur. Bu kişi yaklaşık olarak yaşamının yirmi beş yılını Doğu'da ve İspanya'da İslam'ın dini ve

**"Andolsun ki
Allah, elçisinin
rüyasını doğru
çıkardı."**

(48/el-Fetih/28)

felsefi düşüncelerini ve Batı Hristiyan kültürü üzerinde etkilerini araştırmaya ayırdı. İbn Rüşd ideolojisinin St. Thomas üzerinde; İbn Arabi el-Mürsi'nin Raymond Lulle; İhvan-ı Safa'nın Fransa'da Anselmus üzerinde önemli etkiye sahip olduğu sonuçlarına/bulgularına ulaştı. Bunun dışında, Mirac kıssasındaki bu bilimsel bulgularla çok değişik yaygın konular, Dante'nin meşhur *İlahi Komedya*'sının misaline konulan bu örnek nasıl olmuştur. Doğaldır ki, Dante'nin takipçileri ve hayranları için bu İslami kıssanın Dante'nin ortaçağda Hristiyan kültüründe imgesel şiirin temsilcisi sayılan bu kitabına kaynaklık ettiğini ve onun örnek alındığını kabul etmek zordur. Ancak Asin, getirdiği bilimsel kanıtlarla hasımlarına karşı nazariyesini kanıtladı. Bu düşüncesini sonuna kadar sürdürdü. İleri sürmüş olduğu nazariye görüş birliği ile kabul edildi. Romalı bilginlerin veya diğer oryantalistlerin karşı çıkışları hiçbir etkiye sahip olmadı.

Son olarak, araştırmacıların Mirac kıssası adındaki özel, İslam Arap diliyle yazılmış bir eserin Fransızcaya ve Latinceye çevirilerinde yer alan bulgular da Asin Palacios'un nazariyesini desteklemektedir. Her iki çeviri de 14. asırda İtalya'da meşhur oldu. 1264 yılında Kral Alfonso'nun İşbiliye'deki sarayında bir çeviri gerçekleşti. Doktor İbrahim el-Fakkıyn Mirac kıssasını Kaştale diline çevirdi. Ancak bu son çeviri kaybolmuştur. İspanya aslının Latinceye ve Fransızcaya çevirme işini İtalyan bilgin Bone Fentober (1221-1274) üstlendi. Bu çevirinin nüshaları Oxford, Paris ve Vatikan'da bulundu. Bu yazılar Dante'nin doğumundan önce bulundu. Bu bulguyla bilginler nazarında Dante'nin kendi kitabının düşüncelerini Mirac'tan iktibas ettiği, kendi nefsinde ve şiirinde etkilenmiş ve bu kıssadan ilham almış olduğu pekiştirilmiş oldu.

İslam'ın ruhi kültürü bu kıssayla önemli bir tesir bırakmıştır. Bununla elbette şair, filozof ve ediplerden birçoğuna

ilham veren İslam Tasavvufunu kastetmekteyiz. İslam'a değerli bir hazine, ölümsüz insani edepler, işrakî hikmet, parlak bir fenn eklendi. Örneğin İslam Tasavvufunun aslının ve kaynağının kurulduğu Fars edebiyatından gafil davranmamalıyız. Zira din ilimleriyle felsefeyi bir araya getirebilmiş, yüce edipler ortaya çıkartmıştır.

Örneğin; Goethe, Hegel, Emerson gibi edipler ve felsefeciler yazmış oldukları eserlerde onlardan etkilendiler. Tasavvuf edebiyatından ilham aldılar. Hafız-ı Şirazî'nin *Divan*'ından, Celalüddin er-Rumi'nin *Mesnevi*'sinden, Ömer Hayyam'ın *Rubailer*'inden, Feridüddin Attar'ın *Mantıku't-Tayr*'ından, İbn Farız'ın şiirlerinden, Ebu Yezid el-Bestami'nin *Mirac*'ı ve İbn Arabî'nin eserlerinden etkilendiler.

Şu an bizim için önemli olan *Mirac*'ın bu kıssayı âlemlerde halkalaştıran, hayalleriyle ufuklarda gezinen, ruhundan hikmet ve feyzi ilham almaya çalışan söz konusu mutasavvıflar üzerindeki tesirini yüksek sesle dillendirmektir. Biz bunlardan Ebu Yezid el-Bistami örneğini ele alıp aktaracağız. Onun miracı Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) Mirac örgüsü üzere kurulmuştur. Bu miracını eşsiz rüyasında kendi hâli, makamı ve Allah Teâlâ'ya kasdı için örnek kılmıştır⁸.

Bu miraçta, Ebu Yezid bize Allah Teâlâ'ya giden yolun öğrettilerini tasvir etmiştir. Bir makamdan diğer makama, O'na yönelişte iradenin doğruluğuna, O'nun dışındakilerden soyutlanılmasına, Allah Teâlâ'ya ulaşmada Sufiye'nin yolunu ve şu-hud makamını remzen, Mirac kıssasını edinmiş olarak bize tasvir etmektedir.

Ehl-i tasavvufun kendi felsefelerini ve nefisle uruçta/yücelişte yollarını ifade etmek için Mirac kıssasını örnek edinmeleri bu türdendir. Böylece mutasavvıflar en yüce makama kadar ulaşmışlardır. Örneğin, Muhyiddin İbn Arabî'nin *Mirac*ı.

⁸ Bkz. *Mirac-ü Ebu Yezid el-Bistami*, Ek-2.

"Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi? Yükünü senden alıp atmadık mı? O senin belini büken yükü. Senin şânını ve ününü yüceltmedik mi?"

(84/İnşirah/1-4)

Muhyiddin Mirac'a dayanmaya çalışarak *el-İsra İla Makami'l-Esma* adlı eserinde nefsin gizliliklerini keşfetmiştir. Bunu açıklarken şöyle der: "Evliyaların da hayal için duyu organlarıyla algılanabilen suretlerde somutlaşmış anlamları müşahade ettikleri ruhani-berzahî İsraları bulunmaktadır. Manalardan bu suretlerin içermiş olduğu şeyle ilim verilir. Onların yeryüzünde ve havada İsraları vardır. Ancak onların gökte duyu organlarıyla algılanabilen bir makamı bulunmamaktadır. Bu belirtilen hususa, Resulullah (s.a.v.) cemaate karşı cismanî İsrâ'yı, gökleri ve felekleri yarmayı, hakiki algılanabilen mesafeleri kat etmeyi de eklemiştir. Bunların bütünü, hissen değil manen vârisleri içindir de. Velilerin miraçları ruhların miraçları, kalplerin görmesi, berzahî suretler ve cesetlenmiş manalardır."

*Ne güzel cömertlik! Bir grup seyr-u sülûka erdi.
Rahman'ın mertebesinde fenaya icabet ederiz.*

Sufilerin bu konuda başka miraçları da bulunmaktadır. Biz bunlardan Senai'nin Mirac'ı olarak ifade edilen '*Seyrü'l-İbad ile'l-Mead*' adlı eserini de burada zikrederim. Senai, Fars edebiyatında '*Hadikatü'l-Hadaik*' adlı eseriyle dini-felsefî şiirin babası olarak kabul edilir. Gazne Hekimi olarak isimlendirilir. Oryantalist Nicolson, hayalde eşsiz bir fenni eser olarak nitelendirdiği bu Mirac'tan bazı bölümleri yayınlamıştır. Senai kendi Mirac'ının şerhinde şöyle der: "Nefsin karanlık âleminden kendisinden düşmüş olduğu ilahi asla, son varacağı yere dönüş yapmasıdır." Dante Alighieri'dan öncedir Senai. Nicolson İkisi arasında karşılaştırmalar yaptıktan sonra Dante'nin bir kanalla onun marifetlerinden faydalandığını ve bir kanalla da İslami marifetlerden ve İslami kıssalardan faydalandığının kuvvetliliğini vurgular.

Dr. Ali Hasan Abdülkadir

KİTÂBÜ'L MİRAC

Mukaddime

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

İnisi teyid edip yardım eden, Hakk'ı basiretleriyle açıklayan, peygamberleri ve hükümleri gönderen, alametlerin parlaklarına tabi olanları hidayete ulaştıran, Nebiyi-i Mücteba'yı Mustafa Seyyidü'l-Vera Muhammed'i (s.a.v.) tahsis eden, O'na ikramından ziyadelendiren, nimetlendirmesiyle lütfeden, avamın O'nun makamının yüceliğine ulaşmada kusura düştüğü Muhammed'i (s.a.v.) gönderen Allah Teâlâ'ya hamd olsun. Allah Teâlâ'nın salat ve selamı O'na, âline ve O'nun misaline tedric ederek uyanlara olsun. Bu özellikler, Hazret-i Resulullah'a (s.a.v.) özgü kıldığı faziletinden, benzerleri ve emsalleri arasında Hazret'i yegâne kılmasındandır. Her ne kadar özelliklerinin tümünde şekli kaydedilmişse de hiçbir kimse O'nun yapmış olduğu Mirac'ı idrak edememiştir. Kendisinden önceki hiçbir nebiyy-i mürsel buna ehil olmamıştır.

İnsanlar bu konuda mezheplerine göre farklılık göstermişlerdir. Bir kısmı, asıl itibariyle temelden Mirac'ı inkâr etmişler ve aklen Mirac'ın olmasının imkânsız olduğunu savunmuşlardır. Bir kısmı ise Mirac'ın, tevili gerektiren rüya olduğu görüşündedirler. Halbuki Mirac, uyanıklık halinde gerçekleşmiş olduğundan dolayı Hazreti Resul (s.a.v.) rüya görmemiştir.

Bir kısmı ise münkirlerin dilini kullanmışlardır. Bu konuda isnadın tashih etmediği hadisler aktarılmıştır. İtimad edilebilecek hadis bulunmamaktadır. Nefsin hatıralarına itaat etmiş, bundan dolayı bu söz dine söylenmiştir. Tahminin tecviz edicilerini, zanların yalanlarını kesmiştir. Kesinlik ve yakîn sunuluşunda ibraz etmiştir. Bir kısmı da Allah Teâlâ'nın kalbini hak üzere sabit ettiği ve tahkikin vechi üzere açığa çıkardığı, nakkilerin sahihine durduğu noktada durduğu, akılların delillerinin gerektirdiği şeylere hükmettiği kimselerdir. Biz başarıda Allah Teâlâ'ya rağbet ederek bundan manalarının sahih olanları zikretmeyi, kapsayıcı fasılları yazdırmaya başlıyoruz [...] ⁹. Sahihlerden addedilen rivayetlerde geçen şeyleri zikrediyoruz [...] ¹⁰. Ardından da bundan tasallut edilen şeyi getireceğiz [...] ¹¹. Cerh ve tadil ehlinin inkâr ettiği şeyi [...] ¹² ret içindir. Usule taalluk eden şeylerden cümleleri [...] ¹³ tasdik edici olarak, batıl ehlinin ve karıştıranların inkarlarındaki şüpheyi açığa çıkararak. Özlü bir şekilde bazı nükteleri zikrederek hazır bulunanların müsamaha ettiği şeylerden inceleyerek ehli latifenin, tefsirin ve tevilin sözlerinin mısdağını ¹⁴ zikredici olarak ortaya konulan bir çalışmadır. Allah Teâlâ'dan kolaylaştırma ve teshil etmeyi umduğumuz noktalarda kuvvetten ve güçten teberri ediyoruz. O, bize yeter, ne güzel vekildir.

⁹ Metnin bu bölümü yazma nüshada eksiktir.

¹⁰ Metnin bu bölümü yazma nüshada eksiktir.

¹¹ Metnin bu bölümü yazma nüshada eksiktir.

¹² Metnin bu bölümü yazma nüshada eksiktir.

¹³ Metnin bu bölümü yazma nüshada eksiktir.

¹⁴ Genel bir hükme uygun olan örnek. (çev.)

Dilcilere Göre Mirac Sözcüğünün Anlamının Şerhi

Mirac, sözlükte merdiven anlamına gelmektedir. Çoğulu “mearîc”dir. Mearîc kelimesinin tekili/müfredi “mi’rec”dir (elifsiz.) Buna göre miftah kelimesinin çoğulunun mefatîh olması gibi “mirac” kelimesinin çoğulu da mearîc’dir. Mefteh kelimesinin çoğulu mefatih (ye’siz) olduğu gibi me’rec kelimesinin çoğulu da mearîc’dir. Mearîc kelimesi, mesaid (merdivenle) anlamındadır. *‘Yükselme derecelerinin sahibi olan Allah katından’* (70/el-Mearic/3). Ayetin orijinalinde geçen ‘mearîc’ kelimesiyle meleklerin çıktığı derecelerin kastedilmiş olduğu söylenmiştir. Yüksek nimetler sahibi olduğu da söylenmiştir. *A-Ra-Ce/Ya-Ru-Cu* (1. bab) dan alınarak ‘A-re-ce fi’s-Süllemi’ cümlesi kullanıldığında merdivene çıkmak anlamı kastedilir. Ayrıca fiilin *A-Re-Ce/ Ya-Ru-Cu* (1. bab) formatında isabet etmek anlamında kullanımı da bulunmaktadır. Fiilin *A-Ri-Ce/Ye-Ra-Cu* (4. bab) kullanımı da bulunmaktadır. Hazreti Resulullah’ın (s.a.v.) Miracı denildiğinde, Hazreti Resul’ün (s.a.v.) göğe çıkışı anlamı kastedilir. İştikak ise belirttiğimiz durum üzeredir.

İsra ve Mirac Konusunda Ayrıntılı Hükümler Hakkında Âlimlerin Görüş Ayrılığı

Mirac'ı inkâr edip akıl yönünden olanaksız görenler, mülhidler ve tabiatperestlerdir/natüralistlerdir. Bunlar şöyle derler: “Bizi kuşatan havanın çevresi, yerküreyi kuşatan şey havayı kuşatan ateştir. Yeryüzü alçaklıkta son sınırdır. Bu yoğun cisimler tabiatıyla merkez olan yeryüzünde yerleşinceye kadar inerler.” Bu görüş, âlemin hudusluğu ve âlemi ihdas eden Zat'ın varlığının vacipliğine, celal vasfını ve yüce övgüleri hak etmesi, eksikliğin olanaksız oluşuna delaletin getirilmesinden dolayı batıldır. Bu görüş doğal olarak fasittir. Onların miracı inkârı, cehennem ehlinin cehennemde diriyken ebediyen kalmalarının inkârı gibidir. Sâni-i Teâlâ'nın kudretinin hudusu sonucunu vehmettiği gerekçesinden dolayı görüşlerinin batıllığı usul meselelerinde zikredilmiştir. Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) miracının cesetle olduğunu inkâr edenler ise Mutezile ve Rafizilerin çoğunluğudur. Bunlardan bazıları, 'Mirac Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) uykusunda gördüğü bir rüyadır' derler. Hazreti Resulullah (s.a.v.) cesediyle Mekke'den kaybolmuş değildir. Bir kısmı ise Hazreti Peygamber (s.a.v.) ceset söz konusu olmaksızın ruhuyla çıkmıştır derler. Bunlara göre insan ruhtur. Mutezileden bir grup ise Kitab'ın zahirine göre hareket ederek

“Hazreti Peygamber (s.a.v.) Beyt-i Mukaddes'e geceleyin götürülmüştür” der ve bunun ötesini inkâr ederler. Ehl-i Hakk ise Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) Mirac gecesinde bedeniyle götürüldüğü ve semaa nefsiyle çıktığı noktasında görüş birliği etmişlerdir. Bir gece yarısı Hazreti Resulullah (s.a.v.) Mekke'den Beytül-Mukaddes'deki Mescid-i Aksa'ya gitmek için çıkmış, ardından da Sidretül-Münteha'da son bulan yolculuğunda göğe çıkmıştır. Allah Teâlâ'nın *“O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.”* (53/en-Necm/9) buyurduğu gibi. Hazreti Peygamber (s.a.v.) ayrıntısı ileride de geleceği gibi gözüyle cenneti, cehennemi ve diğer şeyleri görmüştür.

Şöyle denilmesi uzak bir olasılık değildir. Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) bu gecedeki miraçları cesediyledir. Bu gecenin dışındaki miraçları ise uykuda gerçekleşmiştir. Zira miraçla ilgili varid olan haberlerde bazı sözcükler miracın uyku halinde gerçekleştiğine delalet etmektedir. 'İntibah' ve diğer sözcükler gibi.

Mirac hadisesi Süddî'nin rivayetine göre Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) Medine'ye hicretinden 16 ay önce, Musa İbn Ukbe'nin rivayetine göre ise Medine'ye çıkışından bir yıl önce gerçekleşmiştir.

Sahih'te zikredilen rivayetlerden çoğunluğuna göre kendisine vahyedilmeden önce. Bu konunun açıklaması bu babda aktarılan rivayetler ve haberler bölümünde inşallah gelecektir.

Mirac Konusunda Rivayet Edilen Haberlerin Sunumu

Mirac konusunda sahih rivayetlerin medarı Enes İbn Malik'dir (r.a.). Sahabeden bir bölüm de Mirac haberini aktarmışlardır. Ancak onların çoğunun anlattığı Mirac hadisi Enes'in (r.a.) hadisinin şerhidir ve onlarda söz yönünden fazlalık vardır. Enes Mirac hadislerinin bazıısını Resulullah'tan (s.a.v.) işitmiştir. Bazıları da Ebu Zer el-Ğıffari'den işitmiştir. Ebuzer de Resulullah'tan (s.a.v.) aktarmıştır. Bazıları da Resulullah'a (s.a.v.) isnat ederek Malik İbn Sa'sa' el-Ensari'den işitmişlerdir. Bazıları da Ebu Hüreyre ed-Devsî'den müsneden aktarılmıştır¹⁵.

¹⁵ Suyuti *Ayetü'l-Kübra* adlı eserinde İsra ve Mirac hadislerinin en sağlamı ve en iyisinin Hammad İbn Seleme kanalıyla Sabit İbn Ened'den nakledilen hadis olduğunu belirtir. Bu hadis, diğerlerinin çelişkileri aksine bu tür sıkıntılardan kurtulmuştur.

İsra ve Mirac haberleri 30'dan fazla sahabeden muhtasar ve mutavvel olarak varid olduğunu zikreder. '*el-Hasaisü'l-Kübra*' adlı eserin yazarı eserinde bu rivayetleri serdeder. Zerkani *Şerh-ü Mevahibi'l-Ledünniyye* adlı eserinde bu sayıyı 45 sahabeye kadar çıkartır.

Enes hadisini; Müslim Sabit kanalından, Şeyhan Şerik İbn Abdullah kanalından, İbn Ebu Hatem Yezid İbn Ebu Malik kanalından, İbn Cerr; İbn Merdeveyh ve Beyhaki Abdurahman İbn Utbe kanalından, Tirmizî, Ahmed, Abd İbn Humeyd, Beyhaki, İbn Merdeveyh ve Ebu Nuaym Kattade kanalından, İbn Mace, Hakim et-Tirmizî, İbn Hatem ve İbn Merdeveyh Yezid İbn Ebu Malik kanalından, İbn Sa'd, Said İbn Mansur, Bezzar, Beyhaki ve İbn Asakir Haris İbn Ubeyd aracılığıyla Ebu İmran el-Cuni kanalından ve diğerleri de başka kanallardan rivayet eder.

**"O kadar ki
(birleştirilmiş)
iki yay arası ka-
dar, hatta daha
da yakın oldu."
(53/en-Necm/9)**

Bize Ebu Nuaym Abdülmelik İbn Hasan el-İsferayini haber verdi dedi ki: Bize Ebu Avane Yakup İbn İshak İbn İbrahim haber verdi ve dedi ki: Bize Ammar İbn Reca Ebu Davud et-Tayalisi rivayet etti ve dedi ki: Bize Hişam ed-Düstüvai, Katade'den: Katade Enes İbn Malik'ten, İbn Malik Malik İbn Sa'sa'dan naklen rivayet etti: Malik İbn Sa'sa Resulullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Bir defa ben beytin yanında uyanıklık ile uyku arasında bir durumdayken aniden bir ses işittim. Bu ses 'iki kişi arasında üçten birisi iki...' diyordu. Bana içinde hikmet ve iman dolu bir tas getirdiler. Sonra bana Burak denilen merkepten büyük, katırdan küçük, beyaz bir hayvan getirdiler..." Hadisin devamını aktardı.

Bize Ebu Nuaym haber verdi ve dedi ki: Bize Ebu Avane haber verdi ve dedi ki: Bize Yahya İbn Ebu Talib rivayet etti ve dedi ki: Bize Abdülvehhap İbn Ata rivayet etti ve dedi ki: Bize Said İbn Ebu Arube rivayet etti ve dedi ki: Bize Ebü'l-Hasan Abdülmelik İbn Abdülhumeyd İbn Meymun İbn Mihran rivayet etti ve dedi ki: Bize Ruh İbn Ubade rivayet etti ve dedi ki: Bize Said İbn Ebu Arube rivayet etti. Said İbn Ebu Arube Katade'den, Katade Enes İbn Malik'ten, Enes İbn Malik de Malik İbn Sa'sa'dan¹⁶ rivayetle Resulullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Bir defa ben beytin yanında uyanıklık ile uyku arasında bir durumdayken aniden bir ses işittim. Bu ses 'üçten birisi iki kişinin arasında...' diyordu. Bana içinde Zemzem suyundan hikmet ve iman dolu bir tas getirdiler. Sonra bana Burak denilen merkepten büyük, katırdan küçük, beyaz bir hayvan getirdiler..." Hadisin devamını aktardı.

Bize Ebu Nuaym haber verdi ve dedi ki: Bize Ebu Avane haber verdi ve dedi ki: Bize İsmail İbn İshak el-Kadi rivayet etti ve dedi ki: Bize Muhammed İbn Ebubekir rivayet etti ve dedi ki: Bize İdris İbn Bekr rivayet etti ve dedi ki: Bize Yusuf

¹⁶ Bu hadisi Buharî ve Müslim Katade'den, Katade Enes İbn Malik aracılığıyla Malik İbn Sa'sa'dan rivayet etmişlerdir. Bu hadisi Ahmed de rivayet etmiştir.

İbn Behlül rivayet etti ve dedi ki: Bize Urve İbn Süleyman rivayet ettiler ve ikisi de dediler ki: Bize Mesrur İbn Nuh rivayet etti ve dedi ki: Bize Muhammed İbn Müsenna rivayet etti ve dedi ki: Bize İbn Ebu Addiy'den İbn Ebu Adiy ve Haris İbn Müsenna Said İbn Ebu Arube'den, İbn Ebu Arube Katade'den, Katade Enes İbn Malik'ten, Enes İbn Malik de Malik İbn Sa'sa'dan naklen rivayet etti ve dedi ki: Malik Resulullah'ın (s.a.v.) kendilerine haber verdiğini rivayet eder.

Bize Ebu Nuaym haber verdi ve dedi ki: Bize Ebu Avane haber verdi ve dedi ki: Bize Yakup İbn Süfyan el-Farisi ve Ebu Davud el-Harrani rivayet ettiler ve dediler ki: Bize Ömer İbn Asım rivayet etti ve dedi ki: Bize Katade Enes İbn Malik'ten naklen rivayet etti ve dedi ki: Malik İbn Sa'sa' onlara rivayet etmiş ve demiştir ki: Resulullah (s.a.v.) onlara Mirac'a götürüldüğü geceyi şöyle diyerek anlatmış:

"Ben Hatim'de -bazı rivayetlerde Hicr'de- uykulu bir halde duruyordum ki, üç kişi olarak birileri bana geldi, onlar ortalarındaki adama şu ikisinin arasındaki diye beni tarif etti. O da gelip ve göğsümü yardı. (Katade bu yarılan yeri eliyle işaret edip) 'Şuradan şura arasını yardı.' der. Katade devamla der ki: 'Ben yanımda oturan Carud'a 'şuradan şuraya demeye ne demek istiyor' dediğimde o da 'Göğüs kemiklerinin bittiği çukurluktan göbek altı tüy biten yere kadar' dedi."

Hazreti Resulullah (s.a.v.) der ki: "Kalbimi çıkardı. Zemzem suyuyla yıkadı. Sonra bana altından yapılmış iman dolu bir tas getirildi. Kalbim bununla yıkandı, ardından dolduruldu. Sonra yerine konuldu. Ardından bana katırdan küçük eşekten irice beyaz bir hayvan getirildi."

Carud yine ona 'O Burak mıydı ey Ebu Hamza?' deyince 'evet' dedi.

"Burak adımını gözünün görebildiği en uzak yere atardı. Üzerine bindirildim. Cebrail beni götürerek dünya semasına çıkardı ve kapıyı açmaları için izin istedi. Ona 'Kim o?' denilince

"Kalbimi çıkardı. Zemzem suyuyla yıkadı. Sonra bana altından yapılmış iman dolu bir tas getirildi. Kalbim bununla yıkandı, ardından dolduruldu. Sonra yerine konuldu. Ardından bana katırdan küçük eşekten irice beyaz bir hayvan getirildi."

'Cebrail' dedi. 'Beraberindeki kim?' denilince, 'Muhammed'dir' dedi. 'Kendisi semaa gönderildi mi?' diye sorunca 'Evet' buyurdu. 'O'na Merhabalar olsun. Ne güzel gelişt'i' deyip geldi ve kapıyı açtı oradan kurtulup girince ne göreyim Âdem (a.s.) orada değil mi!?

Cebrail bana 'Bu baban Âdem'dir. Ona selam ver' dedi. Ben ona selam verdim O da selamımı aldı sonra da: 'Merhaba salih evlat, merhaba salih peygamber' dedi.

Ardından ikinci semaa çıkarak yükseldik ve Cebrail (a.s.) girmek için izin istedi. Kendisine 'Kim o?' denilince 'Cebrail' dedi. 'Beraberinde kim var?' denilince 'Muhammed' dedi. 'Kendisi semaa gönderildi mi?' denilince 'Evet' dedi. 'O'na merhabalar! Bu ne güzel gelişt'i' dendi. Kapıyı açtı. İçeri girince birbiriyle teyze çocukları olan Yahya ve İsa'yı (a.s.) gördüm. Cibril: 'Bu Yahya bu da İsa'dır (a.s.). Onlara selam ver' dedi. Ben de onlara selam verdim. Onlar selamı alarak 'Salih kardeş merhaba, salih peygambere merhaba' dediler.

Sonra Cebrail beni üçüncü kat semaa kadar çıkardı ve kapıyı çaldı. 'Kim o?' denilince 'Cebrail' dedi. 'Beraberindeki kim?' denilince 'Muhammed' dedi. 'Kendisi buraya gönderildi mi?' denilince 'Evet' dedi. O zaman 'O'na merhaba! Ne kadar güzel gelişle geldi' dendi ve kapıyı açtı. İçeri girince Yusuf (a.s.) ile karşılaştım. Cebrail bana 'Bu Yusuf'tur. Ona selam ver' dedi. Ben ona selam verince o da selamı alıp 'Salih kardeş merhaba, salih peygambere merhaba!' dedi.

Sonra Cibril beni yükseltip dördüncü kat semaa vardı ve kapıyı çaldı. 'Kim o?' denilince 'Cebrail' dedi. 'Beraberinde kim var?' denilince 'Muhammed' dedi. 'O buraya gönderildi mi' denilince 'Evet' dedi. 'O'na selamlar olsun ne güzel gelişle geldi!' deyip kapıyı açtı. İçeri girince İdris (a.s.) ile karşılaştım. Cebrail 'İşte bu da İdris'tir, ona selam ver' dedi. Ben selam verince selamımı alıp sonra da: 'Salih kardeş selam olsun, salih peygambere selam olsun' dedi.

Ardından beni beşinci kat semaa çıkardı ve kapıyı çaldı. 'Kim O?' denilince 'Cibril' dedi. 'Beraberindeki kim?' denilince 'Muhammed' dedi. 'O buraya gönderildi mi?' denince 'Evet' dedi. 'O'na merhabalar olsun ne güzel gelişle geldi' denilip kapıyı açtı. İçeri girince Harun'u (a.s.) gördüm. Cibril 'Bu Harun'dur, hadi onu selamla' dedi. Ona selam verince O selamımı alıp 'Salih kardeşe selamlar olsun, salih peygambere merhabalar' dedi.

Ardından Cebrail beni alıp altıncı kat semaa çıkarıp kapıyı çaldı. 'Kim O' denilince 'Cibril' dedi. 'Beraberinde kim var?' denilince 'Muhammed' dedi. 'O gönderildi mi?' denilince 'Evet' diye cevap verdi. 'O'na selamlar olsun ne güzel bir gelişle geldi' denilip kapıyı açtı. İçeri girince Musa (a.s.) ile karşılaştım. Cibril 'Bu Musa'dır. Haydi O'na selam ver' dedi. Ben de ona selam verince Musa selamımı aldı ve 'Merhaba ey salih kardeş, merhaba ey salih peygamber' dedi. Onun yanından ileri geçince Musa (a.s.) ağladı. Kendisine: 'Seni ağlatan neden nedir?' diye sorulunca: 'Ağlarım. Çünkü Muhammed (s.a.v.) benden sonra peygamber oldu. Buna rağmen O'nun ümmetinden cennete girenlerin sayısı benim ümmetimden daha fazladır' dedi.

Sonra Cibril beni alıp yedinci kat semaa çıkardı ve kapıyı çaldı. 'Kim o?' dediler 'Cibril' dedi 'Beraberindeki kim' dediler. 'Muhammed' dedi. 'O gönderildi mi?' diye sorulunca 'Evet' dedi. 'O'na merhabalar olsun. Ne güzel gelişle geldi.' denilip biri kapıyı açtı. İçeri girdiğimde İbrahim (a.s.) ile karşılaştım. Cibril 'Bu İbrahim'dir, ona selam ver' deyince Ona selam verdim. O selamımı alıp, 'Merhaba salih evlat, merhaba ey salih peygamber!' dedi.

Ardından Sidretü'l-Münteha'ya kaldırıldım. Orada ikisi zahir de ikisi de batında olmak üzere dört nehir vardı. Ben 'Ey Cebrail bunlar nedir?' diye sorunca Cibril 'Batını iki nehir cennetteki nehirlerdir. Zahirî iki nehir ise Nil ile Fırat Nehirleridir' dedi. Ardından 'Beytü'l-Ma'mur'a yükseltildim.'

Katade der ki: Bize Hasan-ı Basri Ebu Hüreyre (r.a.) kanalıyla Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu aktarıyor: 'Beytül'l-Mamur'a yetmiş bin melek giriyor. Sonra bir daha oraya dönmüyorlar.'

Ardından, sözü Enes hadisine getiriyor.

Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdular: "Sonra bana bir kap dolusu şarap bir kap süt ve bir kap da bal getirildi. Ben de sütü aldım. Cebrail de 'İşte (senin seçtiğin) senin ve ümmetinin üzerinde bulunacağı fitrattır' dedi.

Sonra bana her gün elli vakit olmak üzere namaz farz kılındı. Ben de geri dönüp Musa'ya (a.s.) uğradım. Bana 'Ne ile emrolundun?' diye sordu. 'Her gün elli vakit namazla' dedim. 'Senin ümmetinin buna gücü yetmez. Ben senden önce insanları denedim. İsrail oğullarını sıkı şekilde alıştırmaya çalıştım. Rabbine dön ve bunu hafifletmesini iste' dedi. Ben de dönüp yalvardım. Benden on vaktini indirdi (Kırk vakit farz kılındı.) Bunun üzerine dönüp Musa'ya geldim. Musa (a.s.) bana 'Kaç vakitle emrolundun?' diye sordu. Ben 'Kırk vakit' dedim. 'Senin ümmetinin buna gücü yetmez. Ben senden önce insanları denedim. İsrail oğullarını sıkı şekilde alıştırmaya çalıştım. Rabbine dön ve bunu hafifletmesini iste' dedi. Rabbimin huzuruna vardım. On vakit daha indirdi. Ben Musa'nın (a.s.) yanına tekrar döndüm. Musa bana 'Kaç vakitle emrolundun?' diye sordu. Ben 'Otuz vakit' dedim. 'Senin ümmetinin buna gücü yetmez. Ben senden önce insanları denedim. İsrail oğullarını sıkı şekilde alıştırmaya çalıştım. Rabbine dön ve bunu hafifletmesini iste' dedi. Ben de dönüp yalvardım. Benden on vaktini indirdi. Bunun üzerine dönüp Musa'ya (a.s.) geldim. Musa (a.s.) bana 'Kaç vakitle emrolundun?' diye sordu. Ben 'Yirmi vakit' dedim. 'Senin ümmetinin buna gücü yetmez. Ben senden önce insanları denedim. İsrail oğullarını sıkı şekilde alıştırmaya çalıştım. Rabbine dön ve bunu hafifletmesini iste' dedi. Rabbimin huzuruna vardım. On vakit namazla emrolundum.

Musa (a.s.) bana 'Kaç vakitle emrolundun?' diye sordu. Ben 'On vakit' dedim. 'Senin ümmetinin buna gücü yetmez. Ben senden önce insanları denedim. İsrail oğullarını sıkı şekilde alıştırmaya çalıştım. Rabbine dön ve bunu hafifletmesini iste' dedi. Rabbimin huzuruna vardım. 'Beş vakit namazla emrolundum' dedim. Musa (a.s.), 'Senin ümmetin her gün beş vakit namaz kılmaya güç yetiremez. Ben senden önce insanları denedim. İsrail oğullarını sıkı şekilde alıştırmaya çalıştım. Rabbine dön ve bunu hafifletmesini iste' dedi. Ben de 'O derece çok istedim ki, artık utaniyorum. Artık teslimiyet gösteriyorum' dedim.

Geçerli kılındığında bir münadi şöyle nida etti: 'Farzlarımı imza ve irade eyledim, kullarımdan fazlasını hafifletip indirdim.'"

Bu hadis Hemmam'ın Katade'den naklen rivayet ettiği hadisin lafzıdır. Said İbn Ebu Arube'nın hadisi de buna yakındır. Ancak hadiste Hasan-ı Basri'nin sözü geçmemektedir. Hadiste 'Kad Habertü'n-Nase' kelimesi yerine 'Belevtü/sınadım' kelimesi geçmektedir. Ayrıca 'Kullarımdan kaldırdım. Her iyiliğe on iyilikle karşılık verdim' fazlalığı bulunmaktadır. Ayrıca Hişam'ın hadisinde Hasan-ı Basri'nin ve Carud'un sözü bulunmamaktadır.

Bize Ebu Nuaym haber verdi ve dedi ki: Bize Ebu Avane haber verdi ve dedi ki: Bize Muhammed İbn Abdullah İbn el-Münadi rivayet etti ve dedi ki: Bize Yunus İbn Muhammed rivayet etti ve dedi ki: Bize Şeyban, Katade'den naklen rivayet etti. Katade dedi ki: Bize Enes İbn Malik Sa'sa'a'nın kendilerine hadisi rivayet ettiğini söyledi ve ardından hadisi uzunca aktardı.

Bize Ebu Nuaym haber verdi ve dedi ki: Bize Ebu Avane haber verdi ve dedi ki: Bize Muhammed İbn Yahya rivayet etti ve dedi ki: Bize Abdurrezzak Ma'mer'den naklen rivayet etti. Mamer der ki: Bize Sağani rivayet etti. Sağani der ki: Bize

Yakup İbn İbrahim İbn Sa'd haber verdi ve dedi ki: Bana babam İbrahim İbn Sa'd, Salih'ten naklen rivayet etti. Her ikisi de Ebu Şibil'den, Ebu Şibil Ebu Seleme'den, Ebu Seleme de Cabir'den Cabir de Hazreti Peygamber'den (s.a.v.) rivayetle Hazreti Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Kureyş Beytül-Makdis'e götürüldüğüm İsrâ olayı hakkında beni yalanladığında Hicr'de ayağa kalktım. Allah Teâlâ'yı övdüm ve ondan bana Beytül-Makdis'i temsil etmesini istedim. Bunun üzerine Allah (cc) Beytül-Makdis'i tecelli ettirdi. Bunun üzerine ona bakarak Kureyşlilere onun alametlerini haber vermeye başladım." buyurmuşlar.

Bize Ebu Nuaym haber verdi ve dedi ki: Bize Ebu Avane haber verdi ve dedi ki: Bize Yunus İbn Abdülâla rivayet etti ve dedi ki: Bize İbn Vehb haber verdi ve dedi ki: Bana Yunus, İbn Şihab'tan naklen haber verdi. İbn Şihap der ki: Ebu Usame'nin Cabir İbn Abdullah'ı şöyle derken işittiğini söylemiştir: "Kureyş beni yalanladığında Hicr'de ayağa kalktım. Allah bana Beytül-Makdis'i tecelli ettirdi. Bunun üzerine ona bakarak Kureyşlilere onun alametlerini haber vermeye başladım."

Enes hadisinin bazı rivayetlerinde şöyle geçmektedir: "Ceb-rail (a.s.) Hazreti Resulullah (s.a.v.)'in kalbini yarmış; kalbini çıkararak ondan bir kan pıhtısı almış ve Hazreti Resul'e (s.a.v.) hitaben 'Şeytanın senden nasibi işte budur' demiştir."

Bize Ebu Nuaym haber verdi ve dedi ki: Bize Ebu Avane haber verdi ve dedi ki: Bize Ebu Ümeyye rivayet etti ve dedi ki: Bize Ahmed İbn İshak el-Hadremi rivayet etti ve dedi ki: Bize Hammad İbn Seleme, Sabit'ten, Sabit, Enes İbn Malik'ten naklen rivayet etti. Enes İbn Malik der ki Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdular: "Bana Burak'ı getirdiler. Bu binek merkep-ten büyük, katırdan küçük, uzun ve beyaz bir hayvandı. Adımını gözünün görebildiği en son noktaya koyardı. Ben bu bineğe binerek Beyt-i Makdis'e geldim ve Burak'ı benden önceki peygamberlerin hayvan bağladıkları halkaya bağladım. Sonra

mescide girerek orda iki rekât namaz kıldım. Sonra bana Cebrail (a.s.) bir kap dolusu şarap, bir kap dolusu da süt getirdi. Ben sütü seçtim. Bunun üzerine Cebrail (a.s.) bana: 'Fıtratı seçtin' dedi. Sonra beni semaa çıkardı." Hadisin devamı yukarıda zikredilmişti.

Bu hadiste şu ayrıntıda geçmektedir: "Bize kapıyı açtılar ne göreyim karşımda Yusuf (a.s.). O kendisine güzelliğin yarısı verilmişti¹⁷. Bana hoş beş etti ve hayır duada bulundu."

Bu haberde şu bölüm de geçmektedir: "Sonra beni Sidretül-Münteha'ya götürdü. Bir de baktım yaprakları fil kulakları gibi, meyveleri küpler kadar (bir ağaç)! Bu ağacı Allah'ın celal ve azameti kaplayabildiğine kapladığı için hali değişmiş (daha güzel olmuş) o kadar güzel (olmuş) ki Allah'ın mahlûkatından hiç biri onun güzelliğini tavsif edemez. Derken Allah bana neler vahyettiye etti."

Bize Ebu Nuaym haber verdi ve dedi ki: Bize Ebu Avane haber verdi ve dedi ki: Bize Bekkar¹⁸ İbn Kuteybe el-Bekravi¹⁹ rivayet etti ve dedi ki: Bize Ebu Ahmed ez-Zebidi rivayet etti ve dedi ki:²⁰ Bize Hammad İbn Reca rivayet etti ve dedi ki: Bize Yahya İbn Âdem rivayet etti ve dedi ki: Malik İbn Miğvel, Zübeyir İbn Adiyy'den, İbn Addiy Talha İbn Musarrıf'tan, İbn Musarrıf Mürre'den, Mürre de Abdullah İbn Mesud'dan naklen rivayetle²¹ İbn Mesud şöyle der: "Resulullah (s.a.v.)

¹⁷ Metnin orijinal nüshasında güzellik kelimesi anlamına gelen hasen kelimesi yerine hadiseyn geçmektedir.

¹⁸ Nüshanın orijinalinde Bekkar değil Bekkan geçmektedir.

¹⁹ Nüshanın orijinalinde Bekravi değil Bekkani geçmektedir.

²⁰ Hadisin orijinalinde Abdullah İbn Mesud ismi değil sadece Abdullah ismi geçmektedir.

²¹ İbn Mesud hadisini Müslim, İbn Mürre el-Hemedani ve Ebu Nuaym kalanından; Ubeyde, İbn Abdullah İbn Mesud kanalından; İbn Asakir ve İbn Urfe kendi cüzlerinde; Ahmed, İbn Mace, Said İbn Mansur ve Hakim de Müessir İbn Gaffare kanalından rivayet etmiştir. Hakim hadis kendi rivayet zincirini sahih kabul etmiştir. Bezzar, Ebu Yala, Haris İbn Usame, Taberani, Ebu Nuaym, İbn Asakir Alkame kanalından;

göklere çıkarıldığı gece Sidretü'l-Münteha'ya götürüldü. Sidre altıncı semadadır. Yeryüzünden semaa çıkarılan onda niha-yet bulur ve sonra ondan alınır. Onun yukarisından inen şey-ler de onda karar kılar sonra ondan alınır." Abdullah bu nok-taya geldiğinde '*Allah'ın azamet ve celali Sidre'yi alabildiğine kaplıyordu*' (53/en-Necm/16) ayetini okumuş ve onu, "altından pervaneler" diye tefsir etmiştir. Sonra rivayetine devamla "Resulullah'a (s.a.v.) orada üç şey verilmiştir. Bu üç şey; beş vakit namaz, Bakara Sûresi'nin son ayetleri verilmiştir. Üm-metinden Allah'a şirk koşmayanların büyük günahları mağ-firet olunduğu' buyruğu verilmiştir."²²

Ebu Hüreyre'nin Hazreti Resulullah'tan (s.a.v.) *Sahih*'deki rivayetinde ise Hazreti Resul (s.a.v.) Hazreti Musa'yı (a.s.) şu ifadelerle nitelendirmektedir: "Düz saçlı, uzunca boylu bir zat zannedersin Şenue kabilesi erkeklerinden biri."

Hazreti İsa'yı (a.s.) şu ifadelerle tavsif etmektedir: "O da orta yapılı sanki Diymas'tan yani -hamamdan- çıkmış gibi kırmızı benizli idi."

Hazret sonra şöyle devam etmektedir: "Bana üç kap getirdi-ler. Birinde süt, diğerinde şarap, üçüncüsünde ise bal vardı. Ben sütü aldım ve içtim. Bana 'Hidayete iletildin veya fitrata isabet ettin. Şayet şarabı içmiş olsaydın ümmetin azardı' denildi."

Cabir'in müsned rivayetinde ise şöyle geçmektedir: "Uzun boylu erkeklerden bir zat! Şenue (kabilesi) erkeklerinden bi-risi sanırsın! İsa b. Meryem'i (a.s.) de gördüm. Gördüklerimden ona en fazla benzeyen Urve İbn Mesud'tur. İbrahim'i (a.s.) de gördüm. Baktım ki gördüklerimin içinde ona en ziyade ben-zeyeni sahibinizdir (Yani benim). Cebrail'i (a.s.) de gördüm. Gördüklerim içinde ona en ziyade benzeyen Dihye'dir."

Müslim, Zerr İbn Hubeyş kanalından; Buharî de Alkame kanalından rivayet etmiştir. Ancak Buharî, Ubeyde'nin kendi babası Abdullah'tan işitmesini sahih saymamıştır.

²² Hadisin aslında Sülüsün olarak geçmektedir.

Bize Ebu Nuaym haber verdi ve dedi ki: Bize Ebu Avane haber verdi ve dedi ki: Bize Yunus İbn Abdülâla ve Ebu Ubeydullah rivayet etti ve dedi ki: Bize İbn Vehb rivayet etti ve dedi ki: Bana Yunus, İbn Şihab'dan, İbn Şihab Enes İbn Malik'ten naklen haber verdi. Enes şöyle demiş: "Ebu Zerr'den²³ rivayetle Resulullah (s.a.v.) dedi ki: 'Mekke'de bulunduğum bir sırada evimin tavanı aralanarak Cebrail (a.s.) iniverdi, benim göğsümü yardı, sonra onu zezem suyu ile yıkadı.' Ardından hadisi aktardı."

Hadisin bir bölümünde şu ifadeler geçmektedir: "Birinci semaa yükseldiğimiz zaman baktım ki orada bir zat duruyor. Sağında bir takım karaltılar solunda da bir takım karaltılar var. Sağ tarafına baktı mı gülüyor, sol tarafına baktığı zaman ağlıyor. Bu zat bana 'Hoş geldin salih peygamber ve salih evlat' dedi. Ben: 'Ey Cebrail bu zat kim?' dedim. Cebrail: 'Bu Âdem'dir (a.s.). Sağında ve solundaki şu karaltılar da çocuklarının ruhlarıdır. Sağdakiler cennetlikler sol tarafındakiler de cehennemliklerdir. Bundan ötürü sağ tarafına bakınca gülüyor sol tarafına bakınca ağlıyor.' dedi."

Haberin bir bölümünde şu ifadeler geçmektedir: "Ardından Cebrail beni daha ileriye götürdü böylece Sidretü'l-Münteha'ya ulaştık. Sidretü'l-Münteha'yı öyle renkler kaplamıştı ki, bunların ne olduklarını bilmiyorum."

Enes rivayetlerinin bazısında şu ifadeler geçmektedir: "Bir de baktım ki dünya göğünde uzanıp giden iki ırmak vardır. 'Ey Cebrail bu iki ırmak da nedir?' diye sordum. Cebrail 'Bu iki nehir Nil ve Fırat'ın kökleridir, asıllarıdır' dedi.

Sonra yolumuza devam ettik. Bir de ne göreyim, bir başka nehir daha var. Üzerinde de inci ve zebcedden bir köşk var.

²³ Bu hadisi Buharî ve Müslim, Enes aracılığıyla Ebu Zer'den rivayet etmişlerdir. Buharî, Şerik kanalıyla Enes'ten rivayet etmiştir. Suyuti der ki; "Şerik bu hadise ısrar etmiştir. Şerik'in ezberi kötüydü ve iyi ezberleyemezdi."

'Allah'ın azamet ve celali Sidre'yi alabil-diğine kaplı-yordu'

(53/en-Necm/16)

Toprağını koklamaya başladım. Baktım ki misktir. 'Ey Cebrail bu nedir?' dedim. Cebrail 'Rabbinin senin için sakladığı Kevser işte budur' dedi."

Bize Ebü'l-Hasan İbn Ali el-Ahmed el-Ahvezi haber verdi ve dedi ki: Bize Ahmed İbn Ubeyd el-Basri haber verdi ve dedi ki: Bize Temmam rivayet etti ve dedi ki: Bize Musa İbn İsmail rivayet etti ve dedi ki: Bize Süleyman İbn Muğire Sabitten, Sabit Enes İbn Malik'ten naklen rivayet ederek Enes İbn Malik şöyle dedi: "Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: 'Ben ehlimin yanında bulunduğum esnadayken götürüldüm. Zemzem'in yanına ulaştırıldım. Göğsüm yarıldı, ardından Zemzem suyuyla yıkandı. Ardından altın bir testi getirildi.' Hadisin devamını zikretti."

Bize İmam Ebubekir Muhammed İbn Hasan İbn Furek (r.a.) haber verdi ve dedi ki: Bize Abdullah İbn Cafer İbn Ahmed İbn Faris haber verdi ve dedi ki: Bize Yunus İbn Habib rivayet etti ve dedi ki: Bize Ebu Davud et-Tayalisi rivayet etti ve dedi ki: Bize Hişam Katade'den; Katade de Enes'ten naklen rivayet etti. Enes Resulullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu söyledi: "Ben cenneteyken bir nehir gördüm. 'Ey Cebrail! Bu nehir nedir?' diye sordum. Cebrail (a.s.) 'Bu Rabbinin sana bahşetmiş olduğu Kevser nehridir' diye cevapladı. Ben bunun üzerine elimi Kevser nehrine daldırdım. Bir de baktım ki toprağı keskin kokulu misktir."

Enes'ten aktarılan hadisin bazı rivayetlerinde ise şöyle geçmektedir: "Hazreti Musa (a.s.), Hazreti Resulullah'a (s.a.v.) şöyle buyurdu: 'Rabbin senin ve ümmetin için bunu hafifletsin.' Hz. Peygamber bu konuda istişare edercesine Cebrail'e yöneldi. Cebrail de ona, evet dercesine işaret etti ve 'İster sen peki' dedi."

Üstad İmam (r.a.) şöyle buyurdu: "Bu haberler sahihlerde aktarılmıştır. Mirac ile ilgili diğer bazı haberler de aktarılmıştır. Zeyd İbn Ali İbn Hüseyin (r.a.), babası İmam Ali es-Seccad

(r.a.), dedesi İmam Hüseyin (r.a.) kanalıyla İmam Ali'den (r.a.)²⁴ şöyle rivayet eder: "Resulullah (s.a.v.) ezanın öğretimine başladığında Cebrail (a.s.) Burak denilen bir bineğe bindirmek için Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) yanına vardı. Burak Hazreti Resul'e (s.a.v.) karşı serkeşlik etti. Hazreti Resul (s.a.v.) 'Ey Cebrail! Bana bundan daha uysal bir binek getir' deyince Cebrail (a.s.) 'Sakin ol ey Burak! Sana Allah Teâlâ'ya karşı bu Zattan daha keremli bir kimse binmemiştir' karşılığını verdi."

Resulullah (s.a.v.) buyurdular ki: "Burak'a bindim. Ta ki ardından Rahman'ın bulunduğu hicapta sonlanıncaya kadar yolculuğa devam ettim. Hicabın ardından bir melek çıktı. Ben 'Ey Cebrail! Bu melek kimdir?' diye sordum. Cebrail (a.s.): 'Seni nübüvvetle gönderen Allah Teâlâ'ya kasem olsun ki bundan önce bu meleği görmüş değilim' buyurdu. Bunun üzerine o melek 'Allahu Ekber, Allahu Ekber' dedi.

Hicabın ardından şöyle nida edildi: 'Kulum doğru söyledi. Ben en büyüğüm. Melek 'Eşhedü en la ilahe illallah' dedi. 'Kulum doğru söyledi. Ben kendimden başka ilah olmayan Allah'ım' diye nida edildi. Melek 'Eşhedü enne Muhameden Resulullah (s.a.v.)' dedi. Hicabın ardından 'Kulum doğru söyledi. Ben Muhammed'i (s.a.v.) resul olarak gönderdim' diye nida edildi. Melek 'Hayye ela's-Salah, Hayye ela'l-Felah' dediğinde hicabın ardından 'Kulum doğru söyledi. Kullarım bana dua etti.'"

Resulullah (s.a.v.) "O gün Allah Teâlâ öncekilere ve sonrakilere, peygamberlere ve resullere karşı bana şerefi bahşetmekle tamamladı" buyurdu.

Üstad İmam (r.a.) şöyle dedi: "Eğer bu haber sahihse, tevili gerektiren yegâne söz hicaptır. Bu hadisin anlamı şu olur: Yolculuğumu ötesine hiçbir mahlûkun ulaşamayacağı hicaba kadar sürdürdüm ve orada sonlandırdım. Allah Teâlâ'nın mahlûkatın

²⁴ Bu hadisi, İbn Merdeveyh ve Ebu Nuaym Muhammed, İbn Hanefiyye kanalından rivayet ederler.

ulaşabileceği bir yer yaratması uzak bir olasılık değildir. Allah Teâlâ için bu duruma gelince ise kendisi için bir sınır belirlenmesinden münezzehtir. Yahut yakınlık veya uzaklık mesafesi yönünden bunu geçiş caizdir. Allah Teâlâ'dan 'Kulum doğru söyledi' şeklinde nida eden münadinin Allah Teâlâ'nın perde ardından kendisi için yaratmış olduğu ve Allah Teâlâ'nın bu melek vasıtasıyla cevap vermiş olması caizdir."

Zeyd İbn Ali İbn Hüseyin İbn Ali (r.a.), babaları aracılığıyla dedesi Ali'den (r.a.) rivayetle Ali (r.a.) şöyle buyurmaktadır: "Resulullah (s.a.v.) bir gün sabah namazını ilk vaktinde bize kıldırdı. Namaz bittiğinde bize döndü ve şöyle buyurdu: 'Aranızda bu gece bir şey gören var mıdır?' Biz de dedik ki 'Hayır Ey Allah'ın Resülü!' Hazreti Resul (s.a.v.) 'Ben iki meleğin yanına geldiklerini kolumun yukarı bölümünden tuttuklarını gördüm' buyurdu."

İmam Üstad şöyle dedi: "Bu hadis İsra ve Mirac'ın rüya olduğuna delalet etmektedir."

Hazreti Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır: "Beni dünya semasına götürdüler. Ayrıldım ve önünde duran insanın kafatasına kayayla vuran bir meleğin yanına uğradım. Dimağı bir tarafa kaya diğer tarafa düşüyordu. Ben 'Bu manzara nedir?' diye sordum. O iki melek 'Geç bunu' dedi. Ben de bunun üzerine bunu geçtim. Bir de baktım ki, elleri arasında bir insan bulunan bir meleklerle karşılaştım. Melek elindeki demir mahmuzla o insanın sağ şakağına vuruyor ve vurmasının neticesi olarak o insan kulağına kadar yarılıyordu. Ardından sol tarafına vuruyor da sağ yanı iyileşmeye başlıyor. Ben 'Bu nedir?' diye sordum. İkisi de bana 'Geç bunu' dediler. Ben de bunun üzerine geçtim. Bir de baktım ki, karşımda kazanın kaynaması ve fokurdaması gibi kaynayan ve fokurdayan kandan bir nehir durmakta. Nehrin iki yanında ellerinde ateş olan melekler var. Her bir tanesi ateşten çıktığında melekler onu ateşe tekrar atıyorlardı. Bu kişi onun ağızına düşüyordu.

Bu nehrin en alt tarafı tutuşuyordu. Ben 'Bu nedir?' diye sorduğumda ikisi de 'Geç bunu?' diyerek karşılık verdiler. Ben de geçtim. Bir de baktım ki, en alt bölümü en üst bölümünden daha dar olan bir ev. Evde altlarından ateş kaynayan çıplak bir güruh gördüm. Onlardan gelen kokuşmuş kokudan dolayı burnumu kapadım. Ben 'Bu nedir?' diye sorunca ikisi de 'Geç bunu' dediler. Ben de geçtim. Bir de baktım ki, oturaklarından üflenene ateşin ağızlarından, burun deliklerinden, kulaklarından ve gözlerinden çıktığı eğilip bükülen bir topluluğun üzerinde bulunduğu simsiyah bir tepcecik. Ben 'Bu nedir?' diye sorunca ikisi de 'Geç bunu' dediler. Ben de geçtim. Bir de baktım ki bütünüyle kapatılmış, kendisiyle görevli bir meleğin bulunduğu bir ateş. Bu kapalı ateşten çıkmak isteyen tekrar içine atılıyordu. 'Bu nedir?' diye sorunca ikisi de 'Geç bunu' dediler. Ben de geçtim. Bir de baktım ki yemyeşil bir bahçe. İçinde kendilerinden daha güzelini görmediğim güzel yaşlı adamlar. Çevrelerinde çocuklar. Fil kulağı gibi yaprakları olan bir ağaç gördüm. 'Bu nedir' diye sorunca ikisi de 'Geç bunu' dediler. Ben de geçtim.

Bu ağaçtan Allah Teâlâ'nın dilediği noktaya kadar yüceldim. Bir de baktım ki, kendilerinden daha güzelini görmediğim evler. Evlerin içi inci, yemyeşil zeberced/zümrüt ve kıpkırmızı yakuttan idi. 'Bu nedir?' diye sorunca ikisi de 'Geç bunu' dediler. Ben de geçtim. Bir de baktım ki, üzerinde altından ve gümüşten köprülerin bulunduğu bir nehir. Kendilerinden daha güzelinin olmadığı inciden, zümrütten ve yakuttan yapılmış nehir kenarındaki evler. İçinde kadehler ve ibrikler. 'Bu nedir?' diye sorunca ikisi de bana 'İn, konakla' dediler ben de konakladım. Bir de baktım ki, ellerimi bir kaba koydum bir avuç aldım ve aldığım şeyi içtim. Bir de baktım ki, baldan daha tatlı, sütün beyazlığından daha beyaz, yağdan daha yumuşak bir içecek.

İkisi de bana: 'Meleklerin kafatasına kayayla vurdukları ve dimağının bir yana, kayanın diğer yana düştüğü kişi yatsı

namazı vaktinde uyuyanlar ve namazları vakitlerinin dışında kılanlardır. Bunlar ateşe girinceye kadar bununla azaplanırlar.

Elinde bir demir mahmuz bulunan meleğin sağ şakağına vurduğu ve sağ şakağının kulağına kadar yarıldığı, ardından sol tarafına vurduğu esnada sağ tarafının iyileştiği ve sol şakağının kulaklarına kadar yarıldığı kişi ise müminler arasında koğuculuk yapan ve bu koğuculuğu yüzünden müminlerin arasını ayıran kişilerdir. Bunlar cehennem ateşine düşünceye kadar bununla azaplanırlar.

Nehrin kenarında meleklerin bulunduğu içinde çıplak bir gürhunun bulunduğu fokurdayan ve kaynayan gördüğün kazana gelince ise bunlar faiz yiyenlerdir. Bunlar ateşe girinceye kadar bununla azap görürler.

En alt bölümü en üst bölümünden daha dar olarak görmüş olduğun ev ve içinde çıplak bir kavmin bulunduğu ve bu çıplak kavmin altlarından ateşin alevlenmiş olduğu ve onlardan çıkan kokuşmuş kokudan dolayı burnunu kapattığın kimse-ler ise zinakârlar, kokuşan şeyler ise cinsel organlarıdır. Bunlar ateşe girinceye kadar bununla azap görürler.

Oturaklarından üflenene ateşin ağızlarından, burun deliklerinden, kulaklarından ve gözlerinden çıktığı eğilip bükülen bir topluluğun üzerinde bulunduğu simsiyah bir tepeciğe gelince ise bu tepenin üzerinde olanlar Lut'un (a.s.) kavminin işlediği çirkin eylemi işleyenler ve işlenenlerdir. Bunlar ateşe girinceye kadar bununla azap görürler.

Bütününüyle kapatılmış kendisiyle görevli bir meleğin bulunduğu kendisinden çıkmak isteyeninin tekrar içine atıldığı ateş kendisinden cennet ehlinin ve cehennem ehlinin arasının ayrıldığı cehennemdir.

Görmüş olduğun yemyeşil bahçe ise genel cennettir. Çevresinde çocukların bulunduğu kendisinden daha güzeline görmediğin ise baban İbrahim'dir (a.s.).

Görmüş olduğun ve muttali olduğun, içinde kendisinden daha güzelinin bulunmadığı için inciden, zebercedden, kırmızı ve yemyeşil yakuttan yapılmış evlerin bulunduğu ağaç; peygamberlerden, siddıklardan, şehidlerden ve salihlerden illiyyin tabakasında bulunanların konaklarıdır. Bunlar ne güzel arkadaşlardır.

Görmüş olduğun nehre gelince ise Allah Teâlâ'nın sana vermiş olduğu nehirdir. O evlerde senin ve ümmetinin evleridir' dediler."

Hazreti Resulullah (s.a.v.) şöyle devam etti: "Bana üstümden şöyle nida edildi: 'Ey Muhammed! İşte sana verilecektir.'"

Hazret şöyle devam etti: "Gücüm takatim kesildi. Gönüm bomboş oldu, bütün organlarım çarpmaya başladı, cevap verecek gücüm kalmadı. İki melekten birisi sağ elini aldı benim göğsümün tam ortasına koydu. Diğer melek de elimi omzuma koydu. Böylece bu davranış bende bir sükûnet oluşturdu. Ardından üstümden bana şöyle nida edildi: 'Ey Muhammed (s.a.v.)! İşte verilecektir. Ey Muhammed (s.a.v.)! İşte sana verilecektir!'

Ben de dedim ki: 'Allah'ım! Şefaati sabit kılmanı, Ehl-i Beytimi bana ilhak etmeni, Seninle karşılaştığım esnada günahımın olmamasını senden isterim.'"

Ardından Hazreti Resulullah (s.a.v.) şöyle devam etti: "İki melek benimle indiler. Bana da '*İnna fethna leke fethan mübina*' ayeti nazil oldu."

Allah'ım! Şefaati sabit kılmanı, Ehl-i Beytimi bana ilhak etmeni, Seninle karşılaştığım esnada günahımın olmamasını senden isterim.

عَلَيْهِ
الْصَّلَاةُ
وَالسَّلَامُ

Mirac'ın Hakikati Hakkında Âlimlerin Mezhepleri ve Mirac'ın Ruh ve Cisim İle Gerçekleşmiş Olduğu Görüşünün Analizi

Đedi ki: “Mirac hadisi Süleyman el-Ameş’ten ve Ata İbn Saib’den de naklen rivayet edilmiştir. Âlimlerden bazıları hadiste bazılarının hadisine ziyadeler yapmışlardır. Ali İbn Ebu Talib’den, Muhammed İbn İshak İbn Yesar’dan rivayet edilen, İbn Abbas’tan naklen hadisi rivayet edenlerden, Şabi, Şabi’nin de İbn Mesud’dan naklen rivayet edilen, Cüveybir’in Dahhak İbn Müzahim’den naklen rivayet ettikleri hadislerde artırımı gitmişlerdir.”²⁵

²⁵ İbn Abbas hadisini Ahmed, Ebu Nuaym, İbn Merdeveyh sahih bir senedle Kabus aracılığıyla babasından naklen rivayet etmişlerdir. Buharî ise İkrime’den rivayet etmiştir. Bu hadisi İbn Hibban ve İbn Merdeveyh Meysere İbn Abdürabbih kanalından tahrîc etmiştir. Hadisin bir bölümünün aktarımı gelecektir. Hadiste horozun ve meleklerin bazı garip sınıflarının vasıfları da bulunmaktadır. İbn Arrak’ın *Tenzihü’ş-Şeria* adlı eserinde de belirtildiği gibi hadisin bu kanalı uydurmadır. Bunun benzeri şu hadistir; İbn Seb’in perdeler/hicaplar ve niteliklerini zikrinin geçtiği rivayettir. İbn Mesud’un hadisi ileride gelecektir. Hadiste Mescid-i Aksa’ya girmeden önce Hazret-i Resulullah’ın (s.a.v.) peygamberleri toplaması konusu bulunmaktadır. İbn Kesir, hadisi zikrettikten sonra rivayetin garip olduğunu belirtir. Sahih olan Peygamberleri göklerde toplamasıdır. Ardından da onlarla birlikte Beytül-Mukaddes’e inmesidir. Hazret-i Resul (s.a.v.) Mescid-i Aksa’da onlara namaz kıldırır. Ardından Burak’a bindi ve Mekke’ye döndü.

Dediler ki: “Resulullah (s.a.v.) Ümm-ü Hani'nin evinde uza-
nıyordu. Yatsı namazını kılmış ve yatağına uzanmaya başla-
mıştı. Yanı başında misvakının içinde bulunduğu bir çömleği
bulunuyordu. Bu haldeyken Cebrail (a.s.) Hazreti Peygamber'i
(s.a.v.) götürmek için geldiğinde Resulullah (s.a.v.) yatağından
hemen doğruldu ve şöyle buyurdu: 'Kimsin sen?' Cebrail (a.s.)
'Ben Cebrail' dedi. Resulullah (s.a.v.) 'Merhaba sana ey Cebrail!' dedi.
Cebrail (a.s.) 'Rabbine cevap ver Ey Muhammed!' dedi.

Hazret 'Rabbim, bana neyi emrediyor?' deyince Ceb-
rail (a.s.) 'İzarını sımsıkı bağla, elbiseni üzerinde topla' dedi.
Hazreti Resul (s.a.v.) denileni yaptı. Cebrail (a.s.) Hazret'in
kolunun üst tarafından tuttu, O'nu kapıdan çıkarttı. Kapının
önünde beraberinde altından bir yulara bağlı Burak adlı bir
binekle birlikte bir melek vardı. Burak'ın yüzü insan yüzü gibi
yanağı atın yanağı gibiydi. Teri kırmızı mercanla karışmış in-
ciydi. Alnı nurla idrac edilmiş yakuttu. Kulakları yemyeşil züm-
rüttü. Gözleri saf ve aydınlatan yumuşaklık gibiydi. Akbaba
kuşunun iki kanadı gibi alt taraflarında beyazlık bulunan iki
kanadı vardı. Kanadından ceman damlıyordu. Kuyruğu inek
kuyruğu gibi olup gümüşlendi. Yakut ve mercandan örülmüş,
kemikleri boncuktandı. İnsanlardan aktığı gibi ondanda nefes
akardı. Ayn dairesi gibi iki kanadı vardı. Eşekten büyük ka-
tırdan küçüktü. Tırnakları ineğin tırnakları gibi olup zümrüt-
tendi. Karnı gümüş, boynu, göğsü ve sırtı altın gibiydi. Gökle
yer arasında [...] ²⁶ Adımı bakışının son noktasıydı.”

Ravi der ki: “Hazreti Resulullah (s.a.v.) yaklaştığında Bu-
rak (yüz çevirerek) Cebrail (a.s.) doğru döndü. Hazret-i Ceb-
rail (a.s.) Burak'ın yelesini okşamaya başladı. Cebrail (a.s.) 'Ey
Burak! Hayâ etmiyor musun? Muhammed'den (s.a.v.) daha
hayırlısı sana binmemiştir' dedi.”

Hazreti Resul (s.a.v.) şöyle buyurdu: “İki melek beni onun
üstüne bindirdiler. Filistin ekinlerine kadar gittim. Bir de

²⁶ Metnin bu bölümü yazma nüshada eksiktir.

baktım ki geniş pazulu uzun boylu bir hanım. Üstünde inciden süslerin bulunmakta süslü elbiseler içinde yürümekte ve el-bisesini sürüklemektedir. İnci göğsünden köprücük kemiğine kadar dizilmiş bir şekildedir. Ey Muhammed! Ey Muhammed! diyordu. Ben ona yöneldiğimde Cebrail 'Bunun kim olduğunu biliyor musun?' diye sordu. Ben de 'Allah Teâlâ en iyisini bilir' dedim. Cebrail (a.s.) 'Bu dünyadır. Senin için süslenmiştir' dedi. Ben de 'Benim dünyadan ihtiyacım yoktur' dedim.

Ben orasını bir müddet geçtikten sonra sağımdan bir münadi 'Ey Muhammed! Ey Muhammed!' diye nida etti. Ben de ona yöneldim. Cebrail 'Bunun ne olduğunu biliyor musun?' diye sordu. Ben de 'Allah Teâlâ en iyisini bilir' dedim. Cebrail (a.s.) 'Bu Yahudi dinidir. Seni davet etmektedir. Eğer ona icabet etmiş olsaydın hiç kuşkusuz ümmetin Yahudileşirdi' dedi. Ben de 'Yahudilik dinine benim ihtiyacım yoktur' dedim.

Orasını bir müddet geçtikten sonra sol tarafımdan bir münadi 'Ey Muhammed! Ey Muhammed!' diye nida etti. Ben de ona yöneldim. Cebrail 'Bunun ne olduğunu biliyor musun?' diye sordu. 'Allah Teâlâ en iyisini bilir' dedim. Cebrail (a.s.) 'Bu Hristiyanlık dinidir. Seni davet etmektedir. Eğer ona icabet etmiş olsaydın hiç kuşkusuz ümmetin Hristiyanlaşırdı' dedi. Ben de 'Hristiyanlık dinine benim ihtiyacım yoktur' dedim. Ardından Beytül-Mukaddesi İliya'ya kadar devam ettik. İki melek beni onun yanında konaklattırdılar. Cebrail (a.s.) parmaklarıyla bir direğe vurdu ve direği deldi. Burak'ı oraya bağladı. Ardından Cebrail (a.s.), Mikail'e (a.s.) nida etti. Mikail diğer bir melektir. Ardından bu diğer meleğin sağında diğer bir melek vardı. Bunlar cennetin bekçileriydiler. Miraca gönderildiler. Mirac incilerle bezenmiş Firdevs cennetinden yüklenilmişti. Üzerinde Allah Teâlâ'nın kırmızı ve sarı yakuttan, inciden, altından ve zümrüitten yaratmış olduğu şeyden daha güzel büküm dizilmişti. Dünya semasından Beytül-Mukaddes'e kadar dizilmişti. Mirac'ın sağ yanından 400.000 melek, sol yanından 400.000 melek. Önünden bin melek, ardından bin

melek. Her meleğin iki kanadı bulunmaktadır. Ardından Cebrail (a.s.), Hazreti Resulullah'ı (s.a.v.) bindirdi. Her yücelmiş olan yerin üstünde nurundan taçla taçlandırılmış bir melek vardı. Meleğin beraberinde beş yüz melek ve iki tane de yeşil kanadı vardı. Hepsinin yüzleri ay gibiydi ve şöyle diyorlardı: 'Merhaba sana Ey Muhammed (s.a.v.)'. Her bir derece arasında kırk yıllık mesafe bulunuyordu. İlk derecede bin melek, ikinci derecede iki bin melek, üçüncü derecede de üç bin melek bulunmaktaydı. Buna göre elli beş derece zikrettiler."

Bu hadiste meleklerin sayıları, isimleri, sıfatları ve keyfiyetleri hakkında acayiplikler bulunmaktadır. Onlardan tesbih edenlerden inci ve yakut dağılıyordu. Meleklerden bir grup da bunlar tesbih ettiklerinde ağızlarından dağılan incileri topluyorlardı. Konunun uzaması korkusu bulunduğundan bu ayrintıyı sunmadık ve bir bölümü aktarmakla yetindik.

Hazreti Resul (s.a.v.) der ki: "Ardından havada sayılamayacak kadar çok melek gördüm. Cebrail'den (a.s.) bunlar hakkında sordum. Hazreti Cebrail (a.s.): 'Gökler ve yer yaratıldığından bu yana havada tesbih etmektedirler. Başları kanatlarının altındadır. Hiçbiri Allah Teâlâ korkusundan dolayı asla bedenlerinden hiçbir bölüme bakmazlar. Tesbih ederler ve ağlarlar. Gözyaşlarının nereye gittiklerini bilmezler. Ardından dünya göğünün kapısına kadar ilerledik. Bu kapıda İsmail isimli bir melek vardı. Eli altında 12.000 melek vardı. Cebrail (a.s.) kendilerinden kapıyı açmalarını istedi, onlar da açtılar ve Hazreti Resulullah'ı (s.a.v.) selamladılar. Dünya semasının ismi Raki'dir. Raki, mekfuf dalgadır."

Hazreti Resulullah (s.a.v.) der ki: "İçeri girdiğimizde nereden bir meleklerle karşılaştıkça hepsi de güler yüzlüydü ve müjdeleyiciydi. Sonunda meleklerden bir meleklerle karşılaştım. Bana diğer meleklerin dediği sözleri söyledi. Ancak gülmedi. Ben ondan diğer meleklerden gördüğüm güler yüzü göremedim. Cebrail (a.s.) şöyle buyurdu: 'Şüphesiz senden başka bir

kişiye gülecek olsaydı hiç kuşkusuz sana gülerdi. Ancak o gülmez. İşte bu cehennem ateşinin bekçisi olan Hazin'dir. Asla gülmez, tebessüm etmez. Rablerinin onlara gazap etmesi nedeniyle Cehennem ehline karşı şiddetli gazabından dolayı sürekli asık suratlı, yüzü ekşi, gazaplı ve yüz çeviricidir.'

Ben dedim ki 'Ey Cebrail! Ona emredemez misin de bana cehennem ateşini gösterebilirsin.' Cebrail (a.s.): 'Tabi ki emrederim ve ey Malik! Muhammed (s.a.v.) Allah Teâlâ'nın elçisidir. Cehennem ateşine bakmak istiyor.' dedi.

Cehennem üzerindeki örtü kaldırıldı. Cehennem ateşi kaynayıp fokurduyordu. Ateş yükseliyordu. Alevi de ateşi de aydınlatmayan simsiyah bir karanlıktı. Ezen ve yıkan bir yapıya sahipti. Ses çıkarıyordu. Kaynadığında uğultu çıkarıyordu. Uçuyor ve yükseliyordu. Öyle ki beni kapıp alacağını zannettim.

Ben, Cebrail'e (a.s.) 'Ona emret, geri çevirsin' dedim. Cebrail (a.s.) de bunun üzerine 'Ey Malik! Onu kendi yerine geri döndür' dedi. Malik de ateşe geri dönmesini söyleyince ateş çıkmış olduğu yerine geri döndü. Gerçekleşmesini ve dönüşünü ancak bir gölgenin gerçekleşmesine benzettim. Öyle ki, çıktığı yerden girdi. Malik örtüsünü üzerine örttü. Cehennem ateşinden Rahman ve Rahim olan Allah azze ve celle'ye sığınıyoruz."

Hazreti Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Âdemoğullarının ruhların kendisine sunulduğu oturan bir adam gördüm. Bu ruhlardan bazılarını hayır söz söylüyor ve onları hayırla müjdeliyordu. Tertemiz ruh tertemiz bir bedenden çıkar ve bunun için kolaylaştırır. Bu ruhlardan bazıları için şer söz söylüyor, surat asıyor ve habis ruh diyordu.

Ben 'Ey Cebrail! Kimdir bu?' diye sorunca Cebrail(a.s.) 'Bu senin baban Âdem'dir (a.s.). Kendisine zürriyetinin ruhları arz olunuyor. Âdem'in (a.s.) yanına vardık, ona selam verdik. O da 'Salih oğla ve salih peygambere merhaba' dedi."

Hazreti Resulullah (s.a.v.) şöyle devam etti: “Dudakları deve dudağı gibi olan bazı kişiler gördüm. Ellerinde kayalar gibi ateş parçaları vardı. Ateşleri ağızlarına atıyorlardı ve bu ateşler altlarından çıkıyordu. ‘Bunlar kimdir?’ diye sordum. Cebrail (a.s.) ‘Bunlar yetimlerin mallarını haksızca yiyenlerdir’ buyurdular.

Ardından oldukça geniş karınlı benzerini asla görmediğim bir grup gördüm. Ateşe arz olunuyorlardı. Yerlerinden kalkamıyor hareket edemiyorlardı. ‘Bunlar kimdir, ey Cebrail?’ diye sordum. Cebrail (a.s.) ‘Bunlar faiz yiyenlerdir’ buyurdu.

Önlerinde terütaze tertemiz besili et ile cılız, kokuşmuş et bulunan bir grup gördüm. Bu grup terütaze, tertemiz besili eti bırakıyorlardı da cılız, kokuşmuş eti yiyorlardı. ‘Bunlar kimdir, ey Cebrail?’ diye sordum. Cebrail (a.s.) ‘Bunlar Allah Teâlâ’nın kendilerine haram kılmış olduğu şeyi işleyenlerdir. Bunlar zinakâr erkeklerdir.’ buyurdu.

Göğüslerinden asılı bulunan kadınlar grubu gördüm. ‘Bunlar kimlerdir, ey Cebrail (a.s.)?’ diye sorunca Cebrail (a.s.) ‘Bunlar kocalarına ait olmayan çocukları kocalarının nesebine zina yoluyla katanlardır’ dedi.”

Hazreti Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Allah Teâlâ’nın, kocasının nesebine gayrı meşru yoldan çocuk idhal eden ve böylece bu kavmin mirasını yemesine neden olan o kavmin avretlerine muttali olmasına neden olan kadına karşı gazabı şiddetlendi.”

Hazret sonra şöyle devam etmektedir: “İkinci kata göğe geldik. Göğün bu katı dünyanın bakırına benzeyen bakırdı. İsmi ‘tiy’ti. Bu katın bekçisinin ismi Refail idi. Cebrail (a.s.) Ondan kapıyı açmasını istedi Cebrail’e (a.s.) kapı açıldı. ‘Beraberindeki kimdir?’ diye Hazreti Cebrail’e (a.s.) soruldu. Cebrail (a.s.) ‘Muhammed’dir (s.a.v.)’ dedi. ‘Kendisi semaa gönderildi mi?’ diye soruldu. Cebrail (a.s.) ‘Evet’ dedi. Onlar da ‘Ona Merhaba!

Ne güzel gelişle geldi' dediler. Beni karşılayan her bir melek bana merhaba dedi ve beni müjdeledi. Hayır söz söylediler ve selam verdiler. Ardından İsa ve Yahya'nın (a.s.) yanına geldik. İkisi de 'Salih kardeşe merhaba' dediler. Ben 'Bunlar kimlerdir ey Cebrail (a.s.)?' diye sorunca Cebrail (a.s.) 'Bunlar iki teyze oğlu olan Yahya (a.s.) ile İsa'dır (a.s.)' dediler.

Ardından üçüncü kat göğe geldik. Bir de baktım ki, göğün bu katı gümüşten, ismi Zeylun ve bekçisinin ismi de Kevkeb Yalil'di.

Cebrail (a.s.) ondan kapıyı açmasını istedi Cebrail'e (a.s.) kapı açıldı. Allah'ın salât ve selamı Muhammed'in (s.a.v.) üzerine olsun diyerek merhaba dediler. Hangi meleğe uğradıysa hepsi merhaba deyip selam vermeye başladılar. Bu katta yüzü ayın on dördü gibi aydınlık olan bir kişi vardı. Ben 'Bu kimdir, ey Cebrail!' diye sorduğumda Cebrail (a.s.) 'O kardeşin Yusuf İbn Yakup'tur (a.s.) dedi. Selam verdi ve merhaba dedi.

Ardından dördüncü kat semaa geldik. Sarı altındandı. Semanın bu tabakasının ismi 'maun' bekçisinin ismi ise Mümin Yalil idi. Bu katta İdris (a.s.) bulunmaktaydı. İdris (a.s.) 'Merhaba ey salih kardeş, merhaba ey salih peygamber' dedi. Semanın bu katında Hazreti Meryem bint İmran (a.s.) için inciden yetmiş kasır, Musa'nın (a.s.) annesi için ise yetmiş yeşil zümrütten kasır, Firavun'un hanımı Asiye bint Muzahim için ise yakuttan yetmiş kasır, Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) çocuklarının annesi Hatice bint Huveylid için ise kırmızı yakuttan yetmiş kasır, Fatıma bint Muhammed (s.a.v.) için inciyle bezenmiş kırmızı mercandan yetmiş kasır vardı. Kapıları, inciyle taçlandırılmış, sergileri aynı saflıktandı.

Ardından beşinci kat göğe vardık. Bir de baktım ki göğün bu katı kırmızı yakuttandır. Bu katın ismi Şukkaheyne ve bekçisinin adı ise Şatğat Yalil idi. Cebrail (a.s.) kapının açılmasını istedi, kendisine kapı açıldı. Melekler onları merhabayla karşıladılar. Bu katta Harun İbn İmran bulunmaktaydı. Baş beyaz

sakalı gür olgun birisiydi. Ona selam verdim. 'Merhaba ey salih peygamber ve ey salih kardeş' dedi."

Hazreti Peygamber (s.a.v.) şöyle devam etmekte: "Ardından altıncı kat göğe geldik. Göğün bu katı yeşil zümrüten, ismi Ğazeryun ve bekçisinin ismi Raven Yalil idi. Cebrail (a.s.) kapının açılmasını istedi, kendisine kapı açıldı. Melekler merhabalarla karşıladılar. Bir de baktım ki göğün bu katında Musa ibn İmran var. Uzunca boylu bir adamdı. Sanki Şenue kabilesinin erkeklerindendi. 'Merhaba salih kardeş ve salih peygamber' dedi."

Hazreti Peygamber (s.a.v.) der ki: "Ben onun yanından ileri geçince Musa (a.s.) ağladı. Kendisine: 'Seni ağlatan neden nedir?' diye sorulunca: 'Tabi ağlarım; zira Muhammed benden sonra peygamber oldu. Buna rağmen O'nun ümmetinden cennete girenlerin sayısı benim ümmetimden daha fazladır' dedi.

Ardından oradan ayrıldık ve yedinci kat göğe geldik. Göğün bu katı nur idi. İsmi Merşemu ve bekçisinin ismi Nur Yalil idi. Üzerinde kaynayan bir deniz bulunmaktaydı. Gök ile bu deniz arasında beş yüz yıllık bir mesafe bulunmaktaydı. Allah Teâlâ'nın izniyle deniz bir şeyin üzerinde değildi. Denizin derinliği beş yüz yıllık bir mesafe kadardı. Denizin üzerinde mermut idi. Arş'ın altındaydı, Arş da üstündeydi. Allah Teâlâ Arş'ı nurdan yemyeşil bir cevherden yaratmıştı. Arş'ın bin lisanı vardı. Her bir lisan yetmiş bin luğat ile tesbih ediyordu. Arş'ın her bir lisanı için yeryüzünde bin ümmet vardır. 600 ümmet denizde, dört yüz ümmet karadadır. Bütün bu ümmetlerin efendisi Muhammed'dir (s.a.v.). Arş'a herhangi bir mekân olmamış olsun ki kendisinde Allah Teâlâ'nın yaratmış olduğu tesbih eden her bir mahlûkat olmamış olsun ki timsali bulunmamış olsun. Allah Teâlâ Kürsî'yi nurdan yarattı. Kürsî çöle atılmış bir yüzük halkası gibi gökleri ve yeri kuşatan bir yapıya sahiptir. Onlar Kürsî'nin içindeydiler. 'O'nun kürsüsü

gökleri ve yeri içine alır (2/el-Bakara/255) 'Bahrü'l-Mescur/kaynayan/dolan denizin' üstünde denizler bulunmaktaydı. Bu denizlerde birçok melekler bulunmaktaydı. Bu meleklerden her birisinin 70.000 başı, her bir başın 70.000 yüzü, her bir yüzün tesbih eden 70.000 lisanı vardı. Her bir lisan diğer lisanın tesbih etmediği bir dille Allah Teâlâ'yı tesbih etmek-teydiler. Buradaki meleklerin her birisinin 600.000 kanadı, her bir kanadın 70.000 tüyü vardı. En büyük dili tesbih ettiğinde her tüyünden bir melek çıkıyordu. Bunlar bıkkınlık göstermeksizin, tembellik etmeksizin ve yorulmaksızın Allah Teâlâ'yı tesbih ediyorlardı. Yedinci katın göğünün meleklerine yaklaştığında yedinci katın göğünün melekleri bu nurdan yanıyorlardı."

Hazreti Resul (s.a.v.) şöyle devam etmektedir: "Yedinci kata vardığımızda bir de baktık ki Beyt-i Mamur'un kapısının önünde oturan sahibinize -yani Hazreti Resulullah'a (s.a.v.)- en çok benzeyen, öncesinde hiç görmediğim olgun yaşlı bir adam gördüm. Ben 'Bu kimdir ey Cebrail (a.s.)?' dediğimde Cebrail (a.s.) 'Bu baban İbrahim'dir (a.s.)' cevabını verdi. Ona selam verdik. 'Salih oğla ve salih peygambere merhaba' dedi."

Hazreti Resul (s.a.v.) ardından şöyle devam etti: "Ardından iki ayağı yerin en alt tabakasından ayrılmış bası da yedi kat göğün en üst tabakasından ayrılmış bir melek gördük. Kanatlarından her bir kanadının katılığı 500 yıllık mesafe kadardır. İki kanadının hepsinin arası hızlı giden bir binitli için beş yüz yıllık mesafedir. Başının üstünden ta ayağına kadar yüzler ve nurla doludur. Her bir cüzünde her dille tesbih eden birçok yüz var. Bu yüzlerdeki hiçbir yüzü diğer yüze benzemeyen, hiçbir lügatı diğerine benzemeyen ve hiçbir gözü diğerine benzemeyen diğer lügatlar var. Her bir göz olmasın ki, içinde sayılmayacak kadar nur ve şimşek bulunmuş olsun. Cesedinin yan tarafında kırmızı nur var. Diğer yanında sapsarı bir nur var. Bir başka yanında yemyeşil, diğer bir yanında ise bembeyaz nur var. Bedenindeki organlarında,

**'O'nun kürsüsü
gökleri ve yeri
içine alır'**
(2/el-Bakara/255)

tüyünde, derisinde ve kılında herhangi bir bölüm olmamış olsun ki farklı bir tespihle tespih etmesin. Tesbihinden her gün Allah Teâlâ'nın tesbih eden melekler adedince yarattığı çıkar. Gökleri ve yeri bir lokmada yutmak istese gücü buna yutar. Nurunun şiddetinden dolayı Cebrail, Mikail ve Kerrubiyyun melekleri de dâhil olmak üzere hiçbir melek ona bakamaz. Bu melek Kur'an-ı Kerim'de belirtilen ruhtur. Göklerin ve yerin ehlinin işi ona yüceltilir. O da bu işleri Allah Teâlâ'ya yüceltir. Bu melek, perdelerin ve Arş'ın çeperlerinin sahibidir. Bu melek Rahman'ın kâtibidir.”

Hazret sonra şöyle devam etmektedir: “Ardından cennete yüceltildim. Bu Allah Teâlâ'nın dört cennet üzere kat ettiği tek cennettir. İki cennet de çeşit çeşit ağaçlarla doludur. Bu cennetler koyu yeşildirler. Cennetin hepsi yüz derecedir. İki derece arasında beş yüz yıllık mesafe bulunmaktadır. İlk derece katı, evleri, kapıları ve kilitleri itibariyle gümüştedir. İkinci derece katı, evleri, kapıları ve kilitleri itibariyle kırmızı altındandır. Üçüncü derece katı, evleri, kapıları ve kilitleri itibariyle yakuttan, inciden ve zeberceddendir. 97 derece ise beşerin kendisine muttali olmadığı göz aydınlığı olsun diye cennetliklere gizlenen cennetlerdir. Cennetin ortası Adn cennetidir. Adn cennetinin altından cennetin bütün nehirlerinin kendisinden aktığı bir göze bulunmaktadır. Bu cennetlerde üç tane cennet vardır. Çoklukta yıldızların adedince ve ağaçların yaprağınca. Bu üç cennetin üzerinde uzunluğu göklerde olan beş yüz yıllık mesafe uzunluğunda bir duvar bulunmaktadır. Duvar altından bir kerpiç, gümüşten bir kerpiç, inciden bir kerpiç, kırmızı yakuttan bir kerpiç, yeşil zümrüten bir kerpiç, sapsarı yakuttan bir kerpiç, yemyeşil zebercedden bir kerpiç oluşmaktadır. Duvarın çamuru misktendir. Şerefelendirilmişti. Şerefeleri parıldayan nurdandı. Duvara bakan birisi yüzünü görürdü. Duvarda sekiz kapı, her bir kapının üstünde iki kanat bulunmaktaydı. Bu iki kanadın genişliği hızlı yürüyen bir atın yürüyüşüyle bir yıllıktı. Cennetin yeri

gümüş mermerden, toprağı ala çehreden, kuru otu zaferandan, kum yığınının tepeleri miskten, çakıl taşları inciden ve yakuttandır. Cennetin nehirleri çukurlarda olmaksızın akar. Kardan daha beyaz, baldan daha tatlı, koku yönünden ise miskten daha temizdir. Cennetin hurmalarının gövdeleri kırmızı altındır. Kütükleri yemyeşil zümrüttendi. Çöplü salkımları bembeyaz incidendi. Yapraklı hurma dallarının bütününde süs bulunmaktadır. Taze hurması gümüşten daha şiddetli beyaz, baldan daha tatlı, tereyağından daha yumuşaktır. Taze hurmalarının çekirdeğı bulunmamaktadır. Hurma salkımlarının uzunluğı 12 ziradır. Tepesinden en alt bölümüne kadar güzelce istif edilmiştir. Kendisinden bir şey alınması halinde hemen Allah Teâlâ olduğı gibi yeniler. Allah Teâlâ'nın şu buyruğunda açıklanmış olduğı gibi: *'Tükenmeyen ve yasaklanmayan'* (56/el-Vakıa/33).

Allah Teâlâ'nın cennette yaratmış olduğı "hur-i iyn"ler ağaçlarıyla birliktedirler. Ardından Allah Teâlâ onları cenneteki eşlerine karşı inciden çadırlar içinde saklayacaktır. Birisinin üzerinde hiç biri sahibesine benzemeyen yetmiş tane ipekten elbise vardır. Her bir hüllenin yetmiş rengi bulunmaktadır. Ridalarından birisi yayılsa ridanın kokusu 100 yıllık mesafeden farkına varılır. Dünya tavanından birisine muttali olsan nuru doğuyu ve batıyı parıldatır. Her peygamber, iyi ve facir onunla fitneye düşer. Güneşin nuru ve ayın aydınlığı ondan dolayı simsiyah olur. Parlaklığı denizde sölpüse deniz tatlılaşır."

Hazreti Resulullah (s.a.v.) devamla şöyle der: "Dudağı kırmızıya çalan bir cariye gördüm. Ben 'Sen kime aitsin' dediğimde O 'ben Zeyd İbn Harise'ye aidim' dedi. Ben bunu Zeyd'e müjdeliyorum."

Hazreti Resul (s.a.v.) ardından şöyle devam etmektedir: "Sidretü'l-Münteha'ya yüceltildik. Oraya kadar ilerledik ve geldik durduk. İncikleri kırmızı altından, dalları bembeyaz inciden,

mercandan, yerden çıkan altından ve gümüşlendi. Her bir dalının üzerinde yetmiş bin yaprak vardı. Bir yaprak ile diğer yaprak arası kırk yıllık mesafe kadardı. Yaprakları güzellikte tavusun tüyleri gibi yemyeşil zümrüttendi. Bu yapraklardan bir tanesi dünyayı gölgelendirebilir. Her bir yaprağın üzerinde yüzü gümüş gibi olan bir melek vardı. Alınlarında Sidretü'l-Münteha sakinleri yazıyordu. 'Sübhanallahi'l-Evvel, Sübhanallahi'l-Âhir, Sübhanallahi'z-Zahir, Sübhanallahi'l-Batin, Sübhanallahi'l-Melik, Sübhanallahi ve bi-Hamdihi' zikirlerini çekiyorlardı. Cennet ehlinin çocukları Sidretü'l-Münteha'nın yanında sakınıyorlardı. Cennetin kuşları orada toplanıyorlardı. Daha güzeli duyulmamış sesin en güzeliyle Allah Teâlâ'yı tesbih ediyorlardı.

Huriler ise sesleriyle şöyle nida ediyorlardı: 'Bizler ebediyiz, ölmeyiz. Bizler bütün organları yerli yerinde mükemmeliz, yoksul ve muhtaç olmayız. Bizler ikame edicileriz, göçüp gidenler değiliz. Bizler huyu güzel yüzü güzel hanımlarız.' İşte huriler bu kelimeleri söylerler.

Arşın yüklenicileri ile Sidretü'l-Münteha'nın melek sakinleri arasında nurdan, ateşten, kardan, buluttan ve doludan olmak üzere toplam beş çeper bulunmaktadır. Bu beş çeper olmamış olsaydı Sidretü'l-Münteha'nın sakinleri Hamele-i Arş'ın nurundan dolayı yanıp kül olurdu. Onların şuaları Sidretü'l-Münteha'yı aydınlatmaktadır. Sidretü'l-Münteha'nın nuru dünya semasını aydınlatmaktadır. Her cuma geceleri orada toplanıp bayramları vardır. Arş sallandığında tesbihle sarsılırlar. Yedi kat göğün melekleri tesbihle, tehlille, tahmidle ve tekbirle onlara icabet ederler. Sabahın ışıması esnasında melekler dağılırlar. Arş'ın nurunun aydınlığı Sidretü'l-Münteha'ya düştüğünde hiçbir kimse ona bakmaya güç yetiremez. Ceb-rail (a.s.) şarkiy denilen bir nehire iner. Bu nehirde yıkanır, çıkar, kanatlarını silkeler ve kanatlarından yetmiş bin katre su damlar. Allah Teâlâ her bir katreden bir melek yaratır.

Bunlar Beyt-i Mamura girerler; ardından da bir daha dönmezler. Kıyamet gününe kadar ibadetle meşgul olurlar. İşte bu Allah Teâlâ'nın 'Beyt-i Mamur' buyruğunun açıklamasıdır. Bu melekler her gün Beyt-i Mamur'u imar etmektedirler."

Hazreti Resul (s.a.v.) ardından şöyle devam etmektedir: "Sidretü'l-Münteha meleklerin ulaştığı en son noktadır."

Bundan öteye Muhammed'in (s.a.v.) dışında kimse geçememiştir. Ardından Hazreti Peygamber (s.a.v.) bütün peygamberlere imam oldu ve burada onlara namaz kıldırıldı.

Hazreti Resul (s.a.v.) ardından şöyle devam etmektedir: "Ardından buradan ayrıldım. Benim ile rabbim arasında iki yay arası yahut daha yakın bir mesafe kalıncaya kadar ilerledim. Allah Teâlâ bana günde elli vakit namaz kılmayı farz kıldı. Ben de döndüm ve Musa'ya (a.s.) uğradım..." Hadisin geri kalanını aktardı.

Ardından Cebrail (a.s.) O'nu yükledi ve Beytü'l-Mukaddes'e kadar getirdi. Hazreti Resul'ü (s.a.v.) Burak'a bindirdi, ardından da gitti. Resulullah (s.a.v.) sabah olduğunda Kureyş'in yanına geldi. Başından geçen olayları anlattı. Bu insanlara bayağı ağır bir olay geldi ve şöyle dediler: 'Vallahi, deve Mekke'den Şam'a gidişte bir ayda, dönüşte de bir ayda sürülüp götürülür! Muhammed bir tek gecenin içinde oraya gider de Mekke'ye dönebilir mi?' Önceden Müslüman olanlardan birçoğu İslam'dan döndü. İnsanlar Ebubekir'in yanına vardılar. Ona: 'Ey Ebu Bekir! Senin adamında ne laflar var haberin var mı?' dediler.

O, bu gece Beytü'l-Makdis'e vardığını, sonra da Mekke'ye döndüğünü iddia etmektedir. Hz. Ebu Bekir: 'Siz onun hakkında yalan söylüyorsunuz.' dedi. Müşrikler: 'Hayır! Kendisi, şuradaki Mescid'de halka böyle söyledi!' dediler. Hz. Ebu Bekir: 'Vallahi, eğer O bunu söyledi ise muhakkak, doğru söylemiştir. Bunda şaşıracağınız ne var? Ben onu Beytü'l-Mukaddes'ten daha uzak olanında, gecenin veya gündüzün herhangi bir saatinde

kendisine semadan haber geldiğini bana haber verdiğinde tasdik edip duruyorum! Siz buna mı şaşıyorsunuz' dedikten sonra, Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) yanına vardı ve: 'Ey Allah'ın Resülü! Şu halk senin bu gece Beytül-Makdis'e gittiğini, orada namaz kıldığını ve geri döndüğünü söylemektedir' dedi. Hazreti Resulullah (s.a.v.): 'Evet!' buyurdu. Hz. Ebu Bekir: 'Onu bana tarif ve tavsif et!' dedi.

Hasan-ı Basri'den rivayet olunduğuna göre Hazreti Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Beytül-Makdis, hemen, benim gözümün önüne getirildi ve ben de ona bakmaya başladım. Ardından Ebubekir'e Beytül-Makdis'i tarif etmeye başladım. Ben anlattıkça, Hz. Ebubekir de 'Doğru söyledin, doğru söyledin! Ben şahadet ederim ki, sen Allah'ın Resulüsün!' diyordu.

Hazreti Resulullah (s.a.v.) da: 'Ey Ebu Bekir! Sen, Sıddıksın!' buyurdu. O gün ona Sıddık ismi verilmiştir. Allah Teâlâ da bunun üzerine '*Sana gösterdiğimiz o görüntüleri ve Kur'an'da lânetlenen ağacı, ancak insanları sınamak için meydana getirdik.*' (17/el-İsra/60) ayetini indirdi. Denilmiştir ki bu ayet, Mirac nede niyle İslam dininden dönen kimseler hakkında indirilmiştir."

Hasan-ı Basri Ümm-ü Hani bint Ebu Talib'den naklen rivayet etmiştir. Ümm-ü Hani şöyle der: "Hz. Peygamber gecelerin götürüldüğünde o benim evimdeydi. Yatsıyı kıldı sonra yattı. Sabah vakti olduğunda Rasulullah (s.a.v.) ile birlikte sabah namazını kıldık.

Hazreti Resul (s.a.v.) şöyle buyurdu: 'Ey Ümmü Hani! Gördüğünüz gibi sizinle beraber yatsı namazını bu vadide kıldım. Sonra Beytül-Makdis'e gittim. Sonra gördüğünüz gibi sabah namazını sizinle birlikte burada kıldım."

Ümm-ü Hani devamla şöyle der: "Resulullah (s.a.v.) çıkmak için doğruldu, ayağa kalktı. Ben elbisesinin ucundan tuttum ve dedim ki: 'Allah adına sana hatırlatmak isterim. Seni yalanlamamaları ve sana eziyet etmemeleri için bunu insanlara anlatma. O da 'Aksine bu olayı onlara anlatacağım' dedi."

Ümm-ü Hani der ki: “Benim Neb’a adında bir cariyeciğim vardı. Ona ‘Resulullah’ı (s.a.v.) takip et, dinle, halk ona ne söylüyor?’ dedim. Hazreti Resulullah (s.a.v.) ayrıldı ve insanların yanına vardı. Başından geçen olayları onlara anlattı. Onlar ‘Bu olayın gerçekleştiğine dair delilin nedir?’ dediler.

Hazreti Resulullah (s.a.v.) şöyle cevaplandırdı: ‘Falan vadide filan oğullarının kervanının yanından geçtim. Binek hayvanımın hareketi onları ürküttü ve onların bir devesi korkup kaçtı. Onlardan ayrıldı. Ben de onu, onlara gösterdim. Ben, Şam’a yönelmiş idim. Sonra döndüm ve filan oğullarının kafilesine rastladım. Onları, uyur halde gördüm, İçi su dolu bir kapları vardı. Üzerini örtmüşlerdi. Ben de örtüsünü açıp, içindeki suyu içtim. Sonra tekrar eskisi gibi üzerini örttüm. Bunun ispatı ise onların kabilelerinin şimdi Tenimü’l-Beyda tepesinden inmekte oluşudur. Önlerinde boz renkli bir deve vardır ki, devenin üzerinde biri siyah, diğeri beyaz olmak üzere iki çuval vardır.”

Ümm-ü Hani dedi ki: “Onu dinleyenler süratle koşup kervana doğru gittiler. Önce, Resulullah’ın (s.a.v.) özelliklerini anlattığı boz renkli deveyi gördüler. Sonra su kaplarının durumunu kervandan sordular. Onlar da su dolu bir kapı koyduklarını, üstünü örttüklerini, sabah uyandıklarında kabın içinde suyu bulamadıklarını haber verdiler. Kaçan develerini sordular. Kafiledelikler doğrudur, falanca vadide bizim bir demiz ürküp kaçtı. Bize devenin yerini gösteren bir adamın sesini duyduk. Oraya gitmek için ayrıldık ve denilen yerde deveyi bulduk.”

Üstad İmam şöyle der: “Tefsir ehlinin bu sözlerinin -konunun uzaması korkusundan dolayı- senetlerini zikretmeyi terk ettik.”

Mirac hadisi Ebu Huzeyfe İshak İbn Bişr el-Kureşî el-Buharî’den çeşitli senetlerle rivayet edilmiştir. Cerh ve Tadil âlimleri bu senetler hakkında çeşitli sözler söylemişlerdir. Hadislerde bazı

“Sana gösterdiğimiz o görüntüleri ve Kur’an’da lânetlenen ağacı, ancak insanları sınamak için meydana getirdik.”
(17/el-İsra/60)

ziyadeler bulunmaktadır ki, muhaddislerin imamları olan sanat ehli bu ziyadeleri kabul etmemektedir. Ebu Hüzeyfe'nin hadisi kanıt olarak ileri sürülemez. Onun rivayetinde münkerlik sınırına ulaşmayan bazı fazlalıkları zikrettik.

Rivayetinde şu bilgiler vardır: “Binmem için yaklaştırıldığında Burak inat etti.”

Hikâye etti ve dedi ki: ‘Ey Cebrail tunç.’ Cebrail (a.s.) ‘Ey Muhammed! Hiç tunca dokundun mu?’ diye sorunca ben şöyle cevapladım: ‘Hayır, vallahi. Ancak bir gün İsaf ve Naile’ye bindim. Ellerimi başlarına sürdüm. O iki puta ‘Kavmim Allah Teâlâ’ya değil size tapmaktadır. Onlar çokça sapmışlardır’ dedim.’

Hazreti Resul (s.a.v.) devamla şöyle buyurmaktadır: “Burak binilme noktasında uzun zamandır binilmemişti. 400 yıllık bir zamandır binilmemişti.

Cebrail (a.s.) ‘Yavaş ol ey Burak! Utanmıyor musun? Allah Teâlâ’ya karşı Hazreti Muhammed’den (s.a.v.) daha keremli birisi sana binmiş değildir’ dedi. Benden hayâ etmesinden dolayı terler döküldü. Ardından yere yapışınca kadar alçaldı. Ben de ona bindim.

Mescidin kapısına kadar getirildim. Bir de ne göreyim. Baktım ki, Allah Teâlâ Hazreti İdris ve Nuh’tan Hazreti İsa’ya kadar benden önceki nebileri ve resulleri toplamış. Bana selam verdiler ve bana merhaba ettiler.

Cebrail (a.s.) buyurdu ki: ‘Sor onlara Allah Teâlâ’nın bir ortağı var mı?’ Bu Allah Teâlâ’nın ‘*Senden önce göndermiş olduğumuz elçilere sor*’ (43/Zuhrûf/45) ayetinden dolayıdır. Hazreti Resulullah (s.a.v.) bu soruyu sorunca kulluğun Allah Teâlâ’ya, vahdaniyetin Allah Sübhanehu ve Teâlâ’ya ait olduğunu ikrar ettiler.”

Hazreti Resulullah (s.a.v.) devamla şöyle buyurdu: “Ardından beni takdim ettiler. Ben onlara iki rekât namaz kıldım. Ellerimi tuttu...” Hazreti Resul (s.a.v.) Mirac hadisinin devamını zikretti.

Bu haberde şu bilgiler de bulunmaktadır: “Dünya sema-sında tüylerinin altındaki ince tüyleri yemyeşil olan bembeyaz bir horoz gördüm. Ben, onu ayakları yerin en alt sınırında başı da Arş’a bitişik bir haldeyken gördüm. Allah Teâlâ’yı geceleyin tespih ediyor ve şöyle diyordu: ‘Sübhanel-meliki’l-kuddusi’l-müteal. La ilahe illallahü’l-hayyü’l-Kayyum.’ Bu tesbihatı yaptığında yeryüzünün horozları da tesbih eder, kanatlarını çırpıp ve ötmeye başlarlar. Bu horoz sustuğunda bütün horozlar susar, sakinleşir.”

Hazreti Resul (s.a.v.) devamla şöyle der: “Yarısı ateşten, yarısı da kardan olan melekler grubuna uğradım. Bunlar ‘Allahümme ya men ellefet beyne’n-nari ve’s-selci elif beyne kulubi ibadike’l-müminin/ Allahım! Ey kar ile ateşin arasını bulan, mümin kullarının kalplerinin arasını da bul.’ diye dua ederler. Ardından Kürsî’nin üzerinde oturan dünyanın iki dizleri arasında toplanmış olduğu bir meleğe uğradım. Hazin bir kişinin durumunu andırarak elinde bir levha vardı. Bu levhaya bakar, sağa sola iltifat etmezdi. Ben ‘Bu kimdir, ey Cebrail?’ diye sorduğumda Cebrail (a.s.) ‘Bu ölüm meleğidir. Ruhların kabzedilmesi görevini yerine getirmektedir.’ dedi. Ben de ‘Büyük olay olarak ölüm yeter’ dedim. Cebrail (a.s.) ‘Ölümden sonrası daha şiddetli ve daha büyüktür’ dedi. Ben ‘Bu nedir ki ey Cebrail (a.s.)?’ diye sorduğumda o ‘Münker ve Nekir’dir’ dedi. Ardından sual hadisini zikretti.

Daha sonra Cebrail bana şöyle dedi: ‘Sana müjde veriyorum. Bütün hayırların senin ümmetinde olduğunu görüyorum’. Ben daha sonra yüzü asık olan benzerini önceden hiç görmediğim bir melek gördüm. Cebrail (a.s.) bana ‘Bu cehennem bekçisi Hazin’dır’ dedi ve bana Hazin’in niteliklerini anlattı.

Ardından Sidretü’l-Münteha’ya kadar ilerledim. Cebrail (a.s.) bana ‘Öne geç, ey Muhammed! Hiç kuşkusuz sen benden Allah Teâlâ’ya karşı daha keremlisin’ dedi. Ben de bunun üzerine öne geçtim, Cebrail (a.s.) de ardımdan geliyordu.

Bir sergi hicabının önüne kadar getirildim. Bu hicabın kalınlığı beş yüz yıllık mesafe kadardı. Ardından Cebrail (a.s.) bana 'Öne geç' dedi. Bir incinin önüne kadar ilerletildim. Ta ki yetmiş hicabı geçtim. Her bir hicabın kalınlığı beş yüz yıllık mesafe kadardı."

Hazreti Resul (s.a.v.), devamla şöyle buyurmaktadır: "Ardından bana yemyeşil bir refref sarkıtıldı. Aydınlığı güneşin aydınlığına galebe çalıyordu. Bu refrefe oturdum. Beni Arş'a ulaştırıncaya kadar taşıdı. Arş'ın gördüğümde onun yanındaki her şeyin durumu açıklığa kavuştu. Dillerin ulaşamayacağı büyük bir olay gördüm. Allah Teâlâ'dan beni sabit kılmasını istedim. Ardından Arş'ın nuru gözlerimi kapladı. Ben gözümle değil kalbimle görüyordum. Önümü gördüğüm gibi omuzlarımmın arkasını da gördüm. Her şeyi bana unutturan Onun azametinin muazzamlıklarını gördüm. Allah Teâlâ'ya çok yakın idim. *'O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu'* (53/en-Necm/9). Bundan önceki bendeki her korkuyu kerametiyle izmihlal ettiğini gördüm. Benden büsbütün korku gitti. Kalbim mutmain oldu. Sevinçle doldum. Kandilin eğilmesi gibi eğildim. Sağa ve sola salınmaya başladım. Beni hafif bir uyuklama aldı. Ben göklerde ve yerde olanların öldüklerini zannettim. İlahım beni dilediği şeyle terk etti. Ardından bana zihnimi geri verdi. Ben uykuda gibiydim. Ayıldım, aklıma geri döndüm ve gönül rahatlığına, sükûnete eriştim. Konumumu ve içinde bulunduğum kerameti anladım. Rabb Sübhanehu ve Teâlâ benimle konuştu ve şöyle buyurdu: 'Ey Muhammed! Mele-i Ala'nın hangi konuda tartıştıklarını biliyor musun?' Ben de 'Ey Rabbim! Sen bu konuyu daha iyi bilirsin.' dedim. Allah azze ve celle 'Onlar dereceler konusunda tartıştılar. Derecelerin/derecat ve hasenelerin/hasenat neler olduğunu biliyor musun?' diye sorunca ben 'Sen bu konuyu daha iyi bilirsin ya Rabbi!' dedim. Allah Teâlâ 'Derecat; soğuk zamanlarda soğuk suyla abdestin tam alınması, cemaatlere ayaklar ile yürüyerek gitmek, namazı kıldıktan sonra

diğer namazı beklemektir. Hasenat ise selamı yaymak, yemek yedirme, insanların uykuda olduğu zaman diliminde teheccüd namazı kılmak.' buyurdular.

Ardından Allah azze ve celle bana: 'Ey Muhammed! Re-sul iman etti'. Ben: 'Evet Rabbim' dedim. 'Sonra kim?' diye so-runca ben: 'Müminlerin bütünü de Allah Teâlâ'ya, meleklerine, kitaplarına ve resullerine iman ettiler. Yahudilerin ve Hıristi-yanların arasını ayırdıkları Allah'ın peygamberlerinden hiç-birisinin arasını ayırt etmeyiz.' dedim. Allah Teâlâ buyurdu ki: 'Onlar ne dediler?' ben de dedim ki: 'Onlar, sözünü işittik; emrine itaat ettik' dediler.

Allah Teâlâ 'Doğru söyledin. İşte sana verilecektir.' bu-yurdu. Ben de 'Bağışlanmanı diliyoruz ey Rabbimiz! Dönüş sanadır' dedim.

Allah azze ve celle 'Senin ve ümmetinin günahlarını ba-ğışladım. İşte istediğin sana verilecektir' buyurdu. Ben de 'Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşersek bizi sorguya çekme' dedim. Allah Teâlâ 'Hataların, unutmaların ve zorlandıkları şeylerin sorumluluğunu senden ve senin ümmetinden kaldırdım' buyurdu. Ben de: 'Ey Rabbimiz bizden öncekilere -yani Yahudilere- yüklediğin gibi bize ağır yük (günah) yükleme.' dedim. Allah Teâlâ 'Bu isteğin sana ve ümmetine verilmiştir' buyurdu. Ben: 'Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği iş-ler de yükleme' dedim. Allah Teâlâ 'Bunu senin ve ümmetin için yaptım' buyurdu. Ben: 'Bizi yere batırmama yoluyla affet. Bizi taşla helak etmeyerek bağışla. Bizim şekillerimizi de-ği-şik varlıklara çevirme cezasıyla cezalandırmayarak bize mer-hamet et. Sen bizim Mevlamızsın. Kâfir kavme karşı bize yar-dımcı ol' diyerek dua ettim. Allah Teâlâ da 'Sana ve ümmetine istediğin şekilde yaptım' dedi."

Hazreti Resulullah (s.a.v.) ardından şöyle devam etti: " 'Ey Rabbim! İbrahim'i Halil edindin. Musa (a.s.) ile konu-şun. İdris'i (a.s.) yüce bir makama yücelttin. Süleyman'a (a.s.)

kendisinden başkasına nasip olmayan büyük bir mülk bahşettin. Davud'a (a.s.) Zebur'u bahşettin. Bana ne var ey Rabbim!'. Rabbim bana şöyle buyurdu: 'Ey Muhammed (s.a.v.), İbrahim'i (a.s.) Halil edindiğim gibi seni de Habîb/Sevgili edindim. Musa (a.s.) ile konuştuğum gibi sana da Fatihatü'l-Kitab'ı ve Bakara Sûresi'nin son ayetlerini verdim. Her ikisi de Arş'ın hazinelerindendi. Senden önce hiçbir peygambere verilmemişti. Seni yeryüzü ehlinin siyahına, beyazına, kırmızısına, insanlarına ve cinlerine bütün hepsine resul olarak gönderdim. Senden önce hiç bir peygamber bu şekilde gönderilmemişti. Yeryüzünün bütününü, denizini, karasını sana ve senin ümmetine temizleyici ve mescid kıldım. Senin ümmetini fey'le rızıklandırdım ki onu önceden gönderilmiş hiçbir ümmete rızık olarak bahşetmemiştim. Sana bir aylık mesafeden düşmanın kalbine korku salmakla yardımda bulundum. Sana bütün kitapların efendisini ve onlara gözetleyici olanını verdim. Biz kitapların seyyidini bölüm bölüm indirdik ve senin şanını öyle bir şekilde yücelttik ki ne zaman zikredilirse sen de zikredilirsin. Tevrat ve İncil'in yerine sana mieyni (iki yüzer ayetlik sûreleri), Zebur yerine ise Hâ-mîm mukataa harfiyle başlayan sureleri bahşettik. Seni mufassal sureler ile de üstün kıldık. Sana verdiklerimize kuvvetle tutun ve şükür edicilerden ol.' Bundan sonra bana bazı gizli sırlar verildi. Bunları sizlere aktarmak için bana izin verilmedi. Bana ahdiyle ahid aldığı anda beni kendi yanında dilediği şekilde bıraktı. Ardından bana şöyle buyurdu: 'Benden onlara tebliğ edici olarak kavmine dön.'

Daha sonra bana gözlerimi geri verdi. Ben de baktım. Benimle onun arasında yoğunluğunu sadece Allah Teâlâ'nın bildiği son derece alevlenmiş nurdan bir hicap vardı. Üzerinde bulunmuş olduğum yemyeşil refrefi bir kere daha bana eğdi. Beni yükselttiğinde sanki uçuyor gibiydi. Beni aşağıya alçalttığı anda zan ediyordum ki, tepetaklak düşüyorum. Ta ki bu refref beni aşağı indirdi. Beni Cebrail'in (a.s.) yanına indirdi.

Cebrail (a.s.) bana fısıldadı. Refref gözden kayboluncaya kadar yükseldi. Ben de baktım. Bir de baktım ki Cebrail'i önümde gözlerimle gördüğüm gibi arkamda da kalbimle görüyorum. Allah Teâlâ bununla ve İliyyin'de görmüş olduğum Arş'ın, hicabın, denizlerin, dağların nuruyla, Rabbimin yarattıklarının ilginç olanlarını görmemle ve Rabbimin bu şeyler için beni sabit kılmasıyla bana ikram ettiğinde Kerrubiyyun'un, Arş'ın, Kürsî'nin sesini işittim, nur çeperlerini ve Allah Teâlâ'yı sena ile ve hamd ile övdüklerinde seslerinin yükselmesini işittim. Bunların bütünü bizzat gözlerimle gördüm, Allah Teâlâ da bunu görmem için beni sabit kıldı.

Cebrail (a.s.) bana: 'Ey Muhammed! Müjde! Hiç kuşkusuz sen O'nun mahlûkatının en hayırlısı, peygamberlerinin en üst derecede seçtiğisin. Allah Teâlâ melek-i mukarreb de nebiyy-i mürsel de dâhil olmak üzere mahlûkatından hiçbir kimseyi selamlamadığı selamla seni selamladı. Rahman Teâlâ göklerden ve yer ehlinde hiçbir kimsenin kendisine ulaşamadığı Arş'ının arasındaki bir mekâna getirmekle seni kendisine son derece yaklaştırdı. Burada Allah Teâlâ kerametiyle ve seni selamlamasıyla seni yüceltti.'

Rabbim kendi rüyetiyle bana ikramda bulunduğu Rabbü'l-İzzetin, hicapların nurlarının, İliyyin'deki denizlerin ve dağların nurlarının, Kerrubiyyun'un nurlarının ve bunun altında yerin sonuna kadar Allah Teâlâ'nın yarattığı muazzam olayların rüyeti için gözlerimi sınırlandırdı. Bunların bir bölümü diğerinin altında bulunmak suretiyle hepsini gördüm. Bunlardan her birisinin görülmesi kendi kudretince bana meşakkat veriyordu. Neredeyse gözlerim gidecekti. İlerledim bir de baktım ki Kerrubiyyun'un, onların üstündekilerinin, Arş'ın, Kürsî'nin, Arş'ın çevresindeki nur çeperlerinin ve hicapların sesleri. Allah Teâlâ'yı takdis, tesbih, sena ve tahmid sesleri çevremde yükseldi. Farklı sesler işittim. Ardından Cebrail (a.s.): 'Sana ait olan şeyleri ve Allah Teâlâ'nın senin için hazırlamış

olduğu şeyleri sana gösterebilmem için cennete doğru ilerle ya Muhammed' dedi.

Ben de bunun üzerine Cebrail (a.s.) ile birlikte cennete ulaşınca kadar ilerledim. Cennete girdiğimde nefsim din-ginleşti, korkum sükûnete erişti. Cebrail bana cevap verir bir haldeyken İlliyyin'i gördüğümde Cebrail (a.s.) nahoş durumlar sergilemeye başladı. Ardından cennettekileri gördüm. Tuba ağacını gördüm..."

Hazreti Resulullah (s.a.v.) birçok şey anlatmıştır. Ancak biz uzatma korkusu nedeniyle bunları aktarmadık.

Hazreti Resulullah (s.a.v.) şöyle devam eder: "Ardından beni cennetten çıkardı. Bir semadan diğer semaa eğile eğile uğradım. Peygamberleri gördüm. Hepsi beni selamla karşıladılar. Ardından yatağıma geri döndüm. Ben dünyada da ahirette de Âdemoğlu'nun seyidiyim; ancak buna rağmen övünmüyorum. Kıyamet gününde Hamd sancağı benim elimdedir; ancak buna rağmen övünmüyorum. Kıyamet gününde cennetin anahtarları elimdedir ancak buna rağmen de övünmüyorum."²⁷

Bize, Ebü'l-Hüseyin Muhammed İbn el-Mufazzal Bağdat'ta haber verdi ve dedi ki: Bize Ebu Ali İsmail İbn Muhammed

²⁷ İbn Merdeveyh tefsirinde uzunluğuyla nakletmiştir. İbn Arrak bu hadisi büyüklüğü üzere nakletmiştir. İbn Hibban bu hadisi Meysere İbn Abdürabbih kanalıyla İbn Abbas hadisinden tahrîç etmiştir. İbn Abdürabbih töhmet edilmiştir. İbn Merdeveyh bu hadisi Meysere dışından kanaldan tahrîç etmiştir. Meysere kanalından yapılan rivayette afet bulunduğunu göstermiştir. Hadiste afet bulunmasının nedeni ise Meysere'nin şeyhi Ömer İbn Süleyman ed-Dimeski'den dolayıdır. Bu şahıs Ömer İbn Musa İbn Süleyman eş-Şami el-Basri'dir. İbn Adiy onun hakkında 'Hadis çalar' der. Hadisin bu kanalı uydurmadır. Hadis ayrıca Kitâbü'l-Mübtede' adlı eserin sahibi İshak İbn Bîşr el-Buhârî kanalından da rivayet edilmiştir. İbn Medini, Müslim, Darekutni, İbn Ebu Şeybe, el-Ezdi ve İbn Hibban onu yalancı saymışlardır. İbn Hibban şöyle der: "Bu şahsın hadisinin yazılması taaccüp nedeni hariç helal değildir." İbn Cevzi ise "Cerh ve tadil âlimleri *Lisanü'l-Mizan* adlı eserinde geçtiği gibi, onun yalancı birisi olduğu konusunda görüş birliği etmişlerdir" der.

es-Sağgar rivayet etti ve dedi ki: Bize Hasan İbn Arafe İbn Yezid el-Abdi rivayet etti ve dedi ki: Bize Mervan İbn Muaviye en-Nezzar, Kannan²⁸ ibn Abdullah en-Nuha'dan naklen rivayet etti ve dedi ki: Bize Ebu Zübyan el-Cüheni²⁹ rivayet etti ve dedi ki: "Biz Ebu Ubeyde İbn Abdullah ve Muhammed İbn Sad İbn Ebu Vakkas'ın yanında onların da oturur oldukları bir haldeyken oturuyorduk.

Muhammed İbn Sad, Ebu Ubeyde'ye şöyle dedi: 'Babandan naklettiğimize göre Hazreti Resulullah (s.a.v.) İsra gecesi götürülmüştür.' Bunun üzerine Ebu Ubeyde: 'Hayır, aksine biz senin babandan rivayet ettik' dedi.

Muhammed İbn Sa'd şöyle dedi: 'Sana sormadan önce bana sormuş olsaydın hiç şüphesiz yapardım.' [Yani rivayet ederdim]

Ravi der ki: Bunun üzerine Ebu Ubeyde hadisi rivayet etmeye başladı ve dedi ki: Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Cebrail (a.s.) eşekten büyük katırdan küçük bir binekle bana geldi. Beni bu bineğe bindirdi..." Mirac hadisini anlattı.

Bu hadiste şu bilgiler yer almaktadır: "Ardından hızla gittik. Ben 'Bu kim ey Cebrail (a.s.)?' diye sorduğumda Cebrail (a.s.): 'Bu Musa İbn İmran'dır (a.s.)' dedi. Ben: 'Bu kimi kınamaktadır?' diye sordum. Cebrail (a.s.) 'Rabbini senin hakkında kınamaktadır' dedi. Ben 'Sesini Rabbine karşı yükseltmektedir' deyince Cebrail (a.s.): 'Allah Teâlâ onun hiddetini bilmektedir' karşılığını verdi."³⁰

²⁸ Aslında Katade olarak geçmektedir. Ancak yanlışdır.

²⁹ Aslında el-Cübnidir. Doğru olan bizim zikrettiğimizdir.

³⁰ Bu hadisi Ubeyde kanalıdan İbn Nuaym, İbn Asakir, İbn Arafe kendi cüzünde tahrîc etmiştir. Hadiste şu bilgiler geçmektedir: "Hazret-i Resulullah (s.a.v.) peygamberleri topladı. Mirac'a çıkmadan önce onlara namaz kıldırdı." Doğru olan bilgi ise Peygamber'in (s.a.v.) onları göklerde toplamış olmasıdır. Ardından Beytül-Mukaddes'e onlarla birlikte indi ve burada onlara namaz kıldırdı. Ardından da Burak'a bindi ve Mekke'ye geri döndü. Ubeyde'nin hadisi babasından işitmiş olması sahih değildir.

Bize Ebu Abdullah Hüseyin İbn Şucca' İbn Hasan el-Bezzaz Bağdat'ta haber verdi ve dedi ki: Bize Ebubekir Muhammed İbn Cafer İbn Muhammed İbn Enbari haber verdi ve dedi ki: Bize Cafer İbn Muhammed İbn Şakir es-Saiğ rivayet etti ve dedi ki: Bize Hüseyin İbn Muhammed rivayet etti ve dedi ki: Bize Süfyan, Katade'den, Katade Enes'den naklen rivayet etti ve dedi ki: Allah'ın Nebisi Hazreti Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdular: "Göğe yükseltildiğimde İdris'in dördüncü kat semada olduğunu gördüm."

Bize Ebü'l-Hüseyin Abdurrahman İbn İbrahim İbn Yahya el-Müzekki rivayet etti ve dedi ki: Bize Muhammed İbn Davud ez-Zahid Ebubekir rivayet etti ve dedi ki: Bize Ali İbn Hüseyin İbn Hayyan rivayet etti ve dedi ki: Bize Ebu Hafs Amr İbn Nasr İbn Abdullah en-Nisaburi rivayet etti ve dedi ki: Bize Osman İbn Abdullah rivayet etti ve dedi ki: Bize Müslim İbn Halid rivayet etti ve dedi ki: Cafer İbn Muhammed'in babasından, o da dedesinden naklen şöyle dediğini işitim: "Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: 'İsra ve Mirac gecesinde yedinci kat semaa götürüldüğümde Cebrail (a.s.) bana şöyle dedi: 'Öne geç ey Muhammed! Allah Teâlâ'ya kasemler olsun ki bu keramete ne bir melek-i mukarreb ne de nebiyy-i mürsel ulaşabilmiştir.' Rabbim beni bazı şeylerle aziz kıldı. Her bir basamaktan döndüğümde perde ardından bir münadi şöyle nida ediyordu: 'Baba olarak İbrahim ne güzel bir babadır, kardeş olarak Ali ne güzel bir kardeştir. Onlara hayrı tavsiye et.'"

Hazreti Resulullah (s.a.v.) devamla şöyle buyurmaktadır: "Rabbimi ziyaret ettiğimi Kureyş'e haber vereyim mi?" diye sorduğumda 'Evet' dedi. Ben 'Kureyş beni yalanlar' dediğimde Cebrail (a.s.): 'Hayır, asla içlerinde Ebubekir bulunmaktadır. O, Allah Teâlâ katında Sıddîk olarak yazılıdır. O, seni tasdik eder. Ey Muhammed! Ömer'e de benden selam ilet' buyurdu."

Bundan dolayı İbn Kesir "Bu hadisin isnadı gariptir" der. Kadı İyaz'ın ve Hafız eş-Şamî'nin de belirttikleri gibi peygamberlerin toplanmalarının Mirac'tan önce olduğunda rivayetler birbirini pekiştirmektedir.

Mirac Hakkında Sorular

Mesele: Bir kişi “Mirac olayı hakkında size göre sahih olan nedir, Hazreti Peygamber’in (s.a.v.) görmüş olduğu bir rüya mıdır veya bizzat kendisi mi gitmiştir ya da denildiği gibi ruhuyla mı gitmiştir?” diye soracak olsa, doğru cevap şudur:

Hazreti Peygamber (s.a.v.) göğe cesediyle çıkmıştır. Zahir ifadelerin de şehadet ettiği gibi Hazreti Peygamber (s.a.v.) Mekke’den Beytül-Mukaddes’e mübarek bedeniyle çıkmıştır. İsra sure-i celilesinin ilk ayeti olan şu ibarelerdeki zahiri hakikat, geceleyin bedenle götürüldüğünü göstermektedir: *“Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm’dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir; O, gerçekten işitendir, görendir.”* (17/el-İsra/1)

Hitaptan yüz çevirip Mirac’ın rüyayla gerçekleştiği görüşüne yönelmek zahir ifadeyi terk etmek, delilsiz olarak zahirden vazgeçmek demektir. Ayrıca ‘*Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye*’ ifadesi de İsra ve Mirac’ın bedenlen gerçekleştiğine delalet etmektedir. Rüyada gösterilen şeyde çokça ayet yer almaz. Zira ‘*Gösterelim diye*’ buyruğunun hakikati, ancak uyanıklıkta olan şeyler için geçerlidir. Yukarıda aktardığımız haberlerin birçok sözcükleri de buna delalet etmektedir.

“Çünkü onu güçlü kuvvetli biri (Cebrail) öğretti. Ve üstün yaratılışlı (melek), doğruldu: Kendisi en yüksek ufukta iken.”

(53/en-Necm/5-7)

Allah Teâlâ'nın '*Çünkü onu güçlü kuvvetli biri (Cebrail) öğretti. Ve üstün yaratılışlı (melek), doğruldu: Kendisi en yüksek ufukta iken.*' (53/en-Necm/5-7), '*Sonra (Muhammed'e) yaklaştı, (yere doğru)sarktı.*' (53/en-Necm/8), '*(Gözleriyle) gördüğünü kalbi yalanlamadı. O'nun gördükleri hakkında şimdi kendisi ile tartışacak mısınız?*' (53/en-Necm/11), '*Andolsun onu, önceden bir defa daha görmüştü*' (53/en-Necm/13), '*Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı. Andolsun o, Rabbinin en büyük âyetlerinden bir kısmını gördü.*' (53/en-Necm/17-8) buyruklarının zahiri de Mirac'ın bedenle gerçekleştiğine delalet etmektedir.

Şayet Mirac Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) görmüş olduğu bir rüya olmuş olsaydı veya ruhuyla gerçekleşmiş olsaydı yukarıya aldığımız ayetlerin zahirinin hilafı olmuş olurdu. İsrâ'nın Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) ruhuyla gerçekleştiği görüşünde olan kimseye su soru yöneltilmelidir: Mirac ruhen caiz olduğuna göre –ki ruh latif bir cisimdir. Bu kadar uzun mesafeleri gecenin bir bölümünde almıştır- Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) cesedi için niçin caiz olmasın ki!? Bu ikisinden her birisi âdeti nakzeden birer eylemdir.

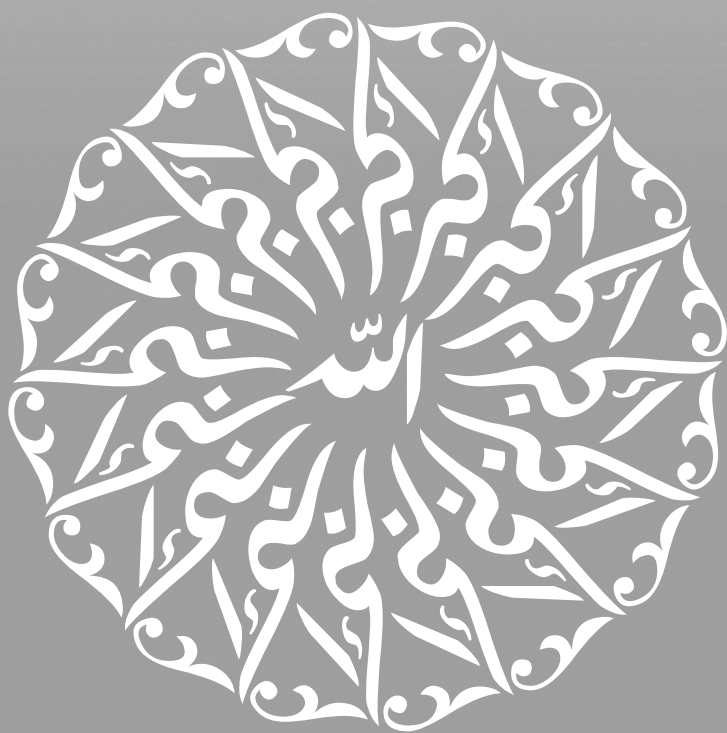
Eğer "Mirac haberlerinde yer alan, Mirac'ın rüya olduğuna delalet eden sözcükler hakkında neler söyleyeceksiniz? Zira rivayet olunduğuna göre Hazreti Resulullah (s.a.v.): 'Ben uyku ile uyanıklık arasında idim. Bir de baktım ki bir kişi şöyle diyor.' Ya da başka bir rivayette 'Ben Hatim'de uyuyor iken.' Bir diğer rivayette 'Ben Hicr'de uyuyor iken. Bana gelen geldi.' buyurmuştur" denilecek olsa cevaben şöyle denilmesi caizdir: Mirac'ın başlangıcının Meleğin kendisine, kendisinin uyku halindeyken veya uyku ile uyanıklık arası bir durumda iken gelmiş olması ardından da uykunun veya uyku ile uyanıklık arası durumun son bulmuş olması, Mirac'a çıkışının cesediyle olmuş olması caizdir. Mirac'ı diğer defalarında uykuda görmüş olabilir. Bu uzak bir olasılık değildir.

Ebu Ali ed-Dakkak'ın şöyle dediğini işittim: "Hazreti Peygamber (s.a.v.) için her vakitte Mirac kolaylığı söz konusudur.

Hazreti Peygamber (s.a.v.) her vakitte eşyayı müşahede eder. Biz Resulullah'ın (s.a.v.) İsrâ gecesinde Mirac'tan döndüğünde zahiri değişmediği görüşündeyiz. Zira bu O'nun için bir âdet idi. Değişiklik başlangıcın aslı içindir. Bir şeye alısan bu şeyle değişmez. Bundan dolayı Musa (a.s.), Tur-i Sina'dan Berka'ya döndüğünde ihtiyaç duydu. Ancak Resulullah (s.a.v.) bir şeye ihtiyaç duymadı. Bu O'nun ilk defası içindi. Değişti, etkilendi. Peygamberimiz bunu âdet edinmişti de bundan dolayı etkilendi. Aziz'in hanımının Yusuf'a söylemiş olduğu söz nede-niyle Yusuf (a.s.) kıssasıyla da istişhad ediyor: 'Onların huzu-runu çık'. Kadınlar Hazreti Yusuf'u (a.s.) müşahede ettiklerinde apaçık şaşkınlıkla farkında olmaksızın ellerini kestiler. Aziz'in hanımının bu manzara karşısında hiçbir hissi değişmemişti. Onlara Yusuf (a.s.) hakkındaki konuşmasını tamamladı. Zira bu hanımların Yusuf'la (a.s.) ilk karşılaşmalarıydı. İlk anda Hazreti Yusuf'tan (a.s.) müşahede ettikleri şeyden dolayı de-ğiştiler. Aziz'in hanımı Hazreti Yusuf'u (a.s.) görmeye alıştı-ğından değişmedi. Denilmiştir ki Hazreti Musa'ya (a.s.) za-hir olan nurların örtüsü Burka'dır. Şayet Resulullah'ın (s.a.v.) nurları zahir olmuş olsaydı evrende hiçbir şey onu örtemezdi. Bundan dolayı Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) nurları gizlendi. Denilmiştir ki, nur Musa'nın (a.s.) beşerlik yönlerinde zahir oldu. Mustafa'nın (s.a.v.) İsrâ'sında nurlar zahir oldu. Meşhur olan gibi örtü yoktu.

Denilmiştir ki: Üç peygamber vardır ki, nurlar kendile-rinde zahir olmuştur. Yusuf (a.s.), Musa (a.s.) ve Muhammed (s.a.v.). Yusuf'a (a.s.) gelince nurlar zahirine zahir oldu. Bun-dan dolayı yüzü bir kavmin sapıtmasına neden oldu. Musa'ya (a.s.) gelince ise nur eline zahir oldu. Elini kusursuz bembe-yaz olarak çıkardı. Böylece bu onun mucizesi oldu. Mustafa'ya (s.a.v.) gelince ise nur sırrında zahir oldu. Bundan dolayı Haz-reti Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Rabbim dışında kimse beni kuşatamaz."

**"Gözü kaymadı
ve sınırı aş-
madı. Andol-
sun o, Rabbi-
nin en büyük
âyetlerinden
bir kısmını
gördü." (53/en-
Necm/17-8)**

Mirac'ın Zamanı Hakkında Bir Tahkik

Mesele: Şayet 'Mirac ne zaman gerçekleşti?' diye sorulacak olsa, cevaben denilir ki:

Bu konudaki rivayetler farklılık arz etmektedir. Mirac, bazı rivayetlerde Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) peygamber olarak gönderilmesinden önce, diğer bazı rivayetlerde ise peygamberliğinden sonra bazı rivayetlerde kendisi Hicr'deyken, bazı rivayetlerde ise Hatim'deyken, bazı rivayetlerde ise kendi evinin tavanı açıldığı bir esnada gerçekleşmiştir. Müfessirlerin çoğunluğunun sahip olduğu görüşe göre Mirac, İsra gecesinde Hazreti Resulullah (s.a.v.) Ümm-ü Hani bint Ebu Talib'in evindeyken gerçekleşmiştir. Denilmiştir ki, Ebu Talib vefat ettiğinde Resulullah (s.a.v.) ömrünün 49 yıl, sekiz ay ve 11 günündeydi. Hatice (r.a.), Ebu Talib'in vefatından üç gün sonra vefat etti.

Ardından Resulullah (s.a.v.) Hazreti Hatice'nin vefatından üç ay sonra beraberinde Zeyd İbn Harise ile birlikte Taif'e gitti. Bir ay orada ikamet etti. Ardından Mutim İbn Adiy'in himayesinde Mekke'ye döndü. Yaşının elli bir yıl dokuz ayını tamamladığında Ümm-ü Hani'nin evindeyken İsra ve Mirac'a götürülmüştür. Mirac'tan sonra da hicret etmekle emrolundu. Bu durumda 53 yaşındaydı. Bu Kutbi'nin ve diğerlerinin görüşüdür.

Mesele: Şayet, 'Mirac'ın faydası nedir?' diye sorulacak olsa şöyle deriz:

Mirac'ta birçok fayda olduğu söylenmiştir. Harikulade işlerin bu gece bizzat gözle görülmesi bu faydalardandır. Bunların bütünü Allah Teâlâ'nın kudretinin kemali üzere delaletlerin ona ait olmasıdır. Bunların bütünü Hazreti Peygamber'in yakîn kuvvetine ve Allah Teâlâ'yı bilebilme gücünü gerektirmiştir.

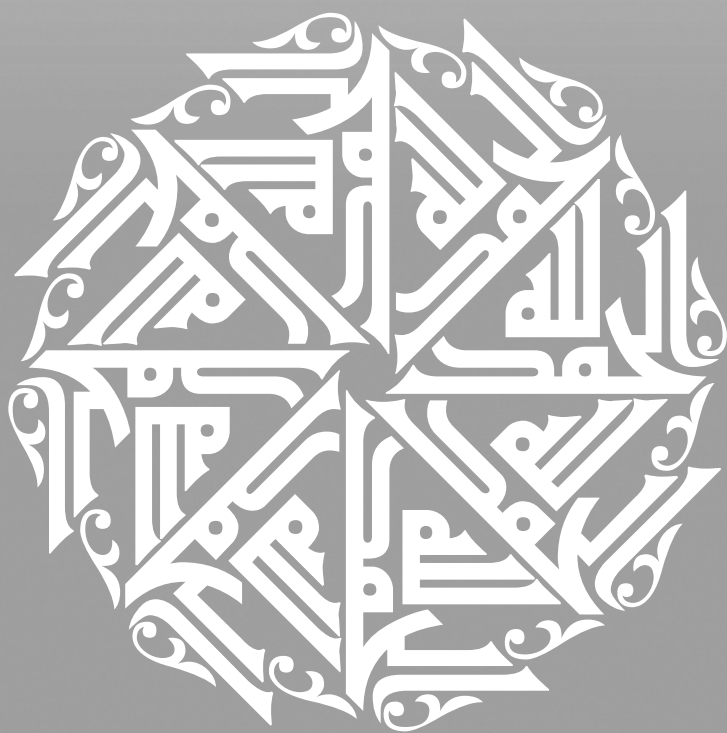
Taatle onu yükümlü tutması ve yaptığı taate karşılık ödül olarak cenneti vaat etmesi, emrine muhalefet edene cehennem ateşiyle cezalandırmayı vaat etmiş olması, hayırların gerekçelerinin fazlalaşması ve cürümleri işlemek noktasında sakınmanın fazlalaşması için Hazreti Resulullah'a (s.a.v.) cenneti ve cehennemi göstermesi, Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) ümmete haber verdiği konularda ümmetin Hazreti tasdik ettikleri şeyler hususunda ümmetin basiretlerinin ve kuvvetinin artması için cennet ve cehennem O'na göstermesi, bu faydalardandır. Zira onlar Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) göstermiş olduğu mucizeler nedeniyle sözlerinde doğruyu söylediğini biliyorlardı.

Melik-i Azim'in kullarından bir kula ve velilerinden bir veliye diğerlerinden gizlemiş olduğu hazineleri ve mülkleri sadece bu kula veya veliye göstermek istemesi bunlardandır. Böylece bununla bu kula tahsisine delalet etsin. Hakk Sübhanehu ve Teâlâ Hazreti Mustafa'dan (s.a.v.) başkasının müşahede etmediği şeyi Hazreti Mustafa'ya (s.a.v.) şeref ve O'na özgü olsun diye mahlûkattan birçoğuna muttali kılarak ikram etmek istemesi de söz konusu Mirac'ın faydalarındandır.

Yerin doğularını ve batılarını Hazreti Resulullah'a (s.a.v.) göstermek için yeri dürmesi bunlardandır. Melekûtu, gökleri, cenneti ve cehennem ateşini göstermesi de bu şekildedir. İtibar üzere itibarının istibsar üzere istibсарının artması için bu gecede gösterdikleri de bu şekildedir.

Üstad Ebu Ali Dakkak'ın şöyle dediğini duydum: "Allah Teâlâ Hazreti Resulullah'tan (s.a.v.) ibadetlerini öğrenebilmeleri için Hazreti Resulullah'ı (s.a.v.) halka elçi olarak göndermiştir. İbadetlerin edeplerini Hazreti Peygamber'den (s.a.v.) öğrenebilmeleri için O'nu yükleterek göklere yükseltmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: '*Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı.*' (53/en-Necm/17) Kendi rütbesinden daha üst rütbede hiçbir kimsenin bulunmadığını bilmesi için gökleri, yerleri ve bunların içindekileri Hazreti Resulullah'a (s.a.v.) göstermiştir denilmesi de mümkündür. Bu durumda Hazreti Peygamber (s.a.v.) kerameti konusunda en yücede olur."

Denilmiştir ki, şehadet makamında O'nu ikamet ettiğinde, bu makamların haşemesini kalbinden çıkarmak, korkuyu kaldırmak, sükûnete erişmesini sağlamak, gönüllerin sükunu için bu halleri ona göstermiştir.

Mirac'ın Allah Teâlâ'nın Üstte Oluşuna Delalet Etmemesi

Mesele: Eğer 'Mirac durumu Mabud Sübhanehu ve Teâlâ'nın Hazreti Resulullah'ı (s.a.v.) yön itibariyle yukarıya doğru yüceltmesi nedeniyle Mabud Teâlâ'nın yukarı tarafta olduğuna delalet edebilir mi?' diye sorulsa; denilmiştir ki: Buna delalet etmez. Aksine Kadim Sübahenehu ve Teâlâ'nın herhangi bir yönü ve sınırı bulunmamaktadır. O'nun mahlûkatla bir ittisal ve bir infisal/ayrılması söz konusu değildir. O'nu bir yerde bulunmakla nitelendirmek olanaksızdır. Allah Teâlâ yücedir. Mekândan münezzektir. O şu an öncesinde bulunduğu hal üzeredir. Herhangi bir afet O'na yaklaşamaz, herhangi bir mesafe O'na ulaşamaz.

“*Sonra (Muhammed’e) yaklaştı, (yere doğru) sarktı.*” (53/en-Necm/8) buyruğunun anlamı nedir öyleyse?” diye sorusuna âlimler şöyle demişlerdir: Hazreti Peygamber (s.a.v.), Cebrail’e (a.s.), Cebrail’in (a.s.) Allah Teâlâ'nın yaratmış olduğu suretteyken yaklaştı. Çünkü Cebrail (a.s.) bu vaktin dışındaki vakitlerde Hazreti Peygamber’e (s.a.v.) çeşitli suretlerde geliyordu. Hazreti Resulullah (s.a.v.) Hazreti Cebrail’i (a.s.) ancak bu gecede sureti üzereyken müşahade etti. Cebrail’in (a.s.) altı yüz kanadı vardı. Kanadından iki tanesini yaydığında doğu ve batıyı örtüyordu. Cebrail (a.s.) O'na doğru sarktı. Zira Cebrail (a.s.) yücelerdeydi ve Hazreti Resulullah’a (s.a.v.) doğru indi.

Bunun keramet ve konum yaklaşması olduğu da söylenmiştir. Aradaki fark, biri mekânsal iken diğeri konumsaldır.

Şayet, 'O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.' (53/en-Necm/9) buyruğunun anlamı nedir?' diye sorulursa, şöyle cevaplandırılır:

Âlimlerden bir grup Hazreti Resulullah (s.a.v.) ile Hazreti Cibrail (a.s.) arasında iki yay arası kadar bir mesafe olduğunu söylemişlerdir.

Hazreti Resulullah (s.a.v.) ile âlemin ucu arasında iki yay arası kadar bir miktarın kaldığı da söylenmiştir. Yani senin âlemden çıkman sahih olmuş olsaydı seni çıkartırdık. Ancak seni âlem tarafına naklettik. Zira cisimlerin hamelesinden olmandan dolayı senin haber vermelerle ihtisaslaşman gerekir.

Bununla konumun ve kerametın tahsisi murad edilmiş olduğu da söylenmiştir. Bizatihi kendi zamanının kralına yakın olan kişi gibi. Bu yakınlık öyle bir yakınlıktır ki, kişi ile kralı arasında sadece iki yay arası bir mesafe kalmıştır. Bu O'nun kerametinin işareti olmuştur. İşte aynı şekilde Mustafa (s.a.v.) bu gecede Allah Teâlâ'ya nail olmuştur ki, benzerleri ve emsalleri bunun üstüne çıkamaz.

Bunun Arapların âdetlerinden olan şu anlama geldiği de söylenmiştir: Araplar aralarındaki sevginin pekiştirilmesini ve konumun gerçekleşmesini murad ettiklerinde taraflardan birisi kendi yayını diker, diğer taraf da yayını diker. Bu berikisi yayını dostunun yayına çakıştırır. Bunun anlamı sanki şöyle demiş gibi olurlar: Senin malın benim malımdır, elin elimdir, hükmün hükmümdür. Hazreti Mustafa (s.a.v.) de bu gecede bu hususiyete nail oldu. Ardından Allah azze ve celle '*Ev edna/veya daha da yaklaştı*' buyurmuştur. Yani hatta daha da yaklaştı. Zira Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) bu gecede Allah Teâlâ'dan hak ettiği rütbe halkın bazısının bazısından hak ettiği rütbeden daha üstündür.

Mesele: Eğer 'Mirac neden gündüz değil de gece olmuştur?' diye sorulursa buna çeşitli yanıtlar verilmiştir. Bu cevaplardan birisi şudur: Eğer Mirac sabah olmuş olsaydı bu soru olduğu gibi kalırdı. İkinci yanıt da şudur: Eğer Mirac gündüz olmuş olsaydı Mirac müşahede edilmiş olurdu. Halk bunu bizzat gözleriyle görürdü. Allah Teâlâ bunun bilinmesinin zorunlu olmamasını dilemiştir. Bundan dolayı İsrâ ve Mirac'ı halkı sınamak için gece kıldı.

Bununla Sıddîk'ın (r.a.) faziletinin açığa çıkması ve Sıddîk'ın imanının cümlesinin tasdikine tercih edildiğinin açığa çıkması için Mirac'ın gece kılındığı da söylenmiştir. Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) Mirac'tan haber vermesi esnasında bütününün basiretleri hastalıklı olmuştur. Bütünü olayı doğrulamak için duraksadılar. Sıddîk (r.a.) ise bunu işittiğinde tasdiki kabul etti. Bunun misali şudur: Resulullah'ın (s.a.v.) vefatı esnasında kalpler sarsıldı. Şu cihetten ki Ömer (r.a.) şöyle diyordu: "Muhammed'in (s.a.v.) vefat ettiğini söyleyenin boynunu vururum." Bunun üzerine cevaben Sıddîk (r.a.): "Muhammed'e (s.a.v.) tapan bilsin ki, Muhammed (s.a.v.) ölmüştür. Muhammed'in (s.a.v.) Rabbine kulluk eden bilsin ki, diridir, ölmez" dedi. Sıddîk (r.a.), diğerlerine özgü olmayan kendisine özgü olan bir basiretle donatılmıştı.

Hazreti Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ebubekir'in kapısı hariç mescidin bütün kapılarını kapatın." Bu söz her evden mescide bir kapı açıldığı esnada söylenmişti. Bu sözde Sıddîk'ın (r.a.) hal ile ibsar noktasında engellenmemiş olduğuna işaret bulunmaktadır. Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) "Allah Teâlâ insanlara genel olarak; Hazreti Ebubekir'e ise özel olarak tecelli eder"³¹ buyruğu da bu şekildedir.

³¹ Bu hadisi Hakim, Hatib, İbn Merdeveyh rivayet etmiştir. *Kamus* adlı eserin yazarı bu hadisin uydurma olduğuna hükmetmiştir. İbn Cevzi bu hadisi bir grup sahabeden rivayet etmiş ve ardından da hadisin illetli olduğunu belirtmiştir. Bundan sonra da Ayşe hadisini zikretmiş ve bu hadis hakkında konuşmamıştır. Suyuti '*Taakkubat*' adlı eserinde

Üstad Ebu Ali Dakkak'ın (r.a.) şöyle dediğini işittim: "Hazreti Resulullah (s.a.v.) Mirac olayını aktardığında 'Sadakte/ Doğru söyledin' sözünü ancak Sıddîk söylemiştir. Zira Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) haber verdiği şeylerin bütünü Hazreti Resul gözleriyle görmüştü. Sıddîk ise bunları iyiliğiyle görmüştü."

Diğer bir cevap da şudur: Allah Teâlâ gece namazını sadece Hazreti Resulullah'a (s.a.v.) farz kıldığında bu ibadetine karşılık dünyada Mirac'la ona ödül vermiştir. Hazreti Resulullah (s.a.v.) geceleyin bunun sıkıntısını çektiğinde geceleyin bu yakınlık ve kurbîyet kılınmıştır. Denilmiştir ki: "Gece sevgililer ve tahsis ehli içindir. Bundan dolayı Mirac gece vakti gerçekleşmiştir."

Sırrı Sakati şöyle der: "Gecenin karanlığında birçok faydanın gerçekleştiğini gördüm."

Üstad Ebu Ali Dakkak'ın şöyle dediğini işittim: "Gece iki adamdan birisininidir. Ya gayret ve gizlilik ehli olan sevgililer içindir. Ya da gizlilikte gizlenme ehli olan günahkârlarıdır."

Ebu Abdullah İbn Kevva es-Sufi (r.a.) şiir inşad ederek der ki: Bana Mütenebbi şöyle şiir inşad etti:

*Senin katında elden gecenin nice karanlığı vardır
Manviyenin yalan söylediğini haber vermektedir.*

Üstad Ebu Ali Dakkak çokça şu şiiri söylerdi:

*At, gece ve Beyda beni tanırdı
Savaş, vuruşma ve kalem ve kâğıt da beni tanırdı.*

şöyle der: Ayşe hadisinin ravileri sikadır. Ancak Ebu Katade Abdullah İbn Vakıd hariç. Zira onun hakkında çeşitli sözler söylenmiştir. Ahmed 'Her hangi bir sakınca yoktur' demiştir. Buharî ve İbn Hatim ise bu şahsı zayıf saymışlardır. Suyuti ise 'Hadisin bu kanalı hasen şartı üzeredir' der.

Diğer bir cevap da şudur: Gece gözetleyicinin gaflet anıdır. Gözetleyicinin bulunmaması birlikte sevgilinin görülmesinden meydana gelen hazdan daha çok haz verici bir şey bulunmamaktadır. Şairler bundan dolayı beklemek konusunda ah u vah etmeyi içeren şiirler inşad etmişler ve şöyle demişlerdir:

*Yokluğumda ve bulunuşumda yemin edişim
Benden uzak olan habibim yakındır
Yüzünün suyu padişaha karşı dökülmemiştir
Ancak Rakiyb Rabbine parıldamıştır.*

Bazı zarifler darb-ı meselde şöyle demişlerdir: “İki sevgili bir araya geldiğinde aralarındaki üçüncü kişi yaz mevsimindeki ateştir.”

عَمَّ سَوَاءُ الْبَشَرِ

Peygamber Efendimiz'in Dışında, Diğer İnsanlar Hakkında Mirac'ın Gerçekleşip Gerçekleşmemesi Hususundaki Görüş Ayrılığı

Mesele: Şayet, 'Peygamberimiz'in (s.a.v.) dışında hiç-
bir kimsenin miracı var mıdır?' diye sorulacak olsa,
cevap olarak şöyle denilmiştir:

Bunu ispat etmenin yolu akıl değil de nakildir. Haberde/
rivayetlerde kesin bilgiyi gerektiren bir şey bulunmamakta-
dır. Ancak Hazreti İbrahim'in (a.s.) kıssasındaki Allah Teâlâ'nın
'*Böylece biz, kesin iman edenlerden olması için İbrahim'e gök-
lerin ve yerin melekûtunu gösteriyorduk.*' (6/el-Enam/75) buyruğu
istisnadır. Ayetin tefsiri bağlamında şu ifadeler söylenmiştir:
Hazreti İbrahim (a.s.) Beytül-Mukaddes'in bir kayasını ta-
şıdı ve bu kaya havaya yükseltildi de Hazreti İbrahim (a.s.)
melekûtu müşahede etti.

Denilmiştir ki Hazreti İbrahim (a.s.) bu vakitte isyan eden
bir insan müşahede ettiğinde Allah Teâlâ'ya bu kul hakkında
bedduada bulundu da Allah Teâlâ bu kulu helak etti. Allah
Teâlâ da O'nun bu kul hakkındaki duasını kabul etti. Ardın-
dan isyan eden ikinci insanı üçüncü insani ardından dördün-
cüsünü gördü. Her birisi hakkında bedduada bulundu. Bunun
üzerine Allah Teâlâ O'na şöyle vahyetti: "Yavaş ol ey İbrahim!

**"Böylece biz,
kesin iman
edenlerden
olması için
İbrahim'e gök-
lerin ve yerin
melekûtunu
gösteriyorduk."
(6/el-Enam/75)**

Her gördüğümüzü helak edecek olursak insanlar akşama, ancak çoğunluğu helak olmuş halde ulaşabilirler.”

Bazı âlimler de şöyle demişlerdir: “Allah Teâlâ'nın insanlara göndermiş olduğu her resul kendi mertebesince miraca sahiptir.” Âlimler şöyle de demişlerdir: “Musa'nın (a.s.) Miracı Rabbinden kendisini görme isteğinde meydana gelen bayılmanın ardından gerçekleşen ayılmada gerçekleşti. Hazreti Musa (a.s.), bu esnada dünya semasına yükseltildi. Burada melekleri müşahede etti. Melekler de Musa'ya (a.s.): ‘Ey İbn Huyyes senin meselin, rüyeti görmek isteyen kimse-nin meseli gibidir. Bizim rüyetimiz için ispat et’ dediler. Bunun üzerine Hazreti Musa (a.s.) bayıldı. Ardından ikinci kat göğe yükseltildi. Melekleri müşahede etti. Bunların görülme-sinden dolayı kalbinde meydana gelen korku öncekilerin gö-rülmesinden dolayı kalbinde meydana gelen korkudan daha şiddetliydi. Böylece ta yedinci kat göğe kadar yüceltildi. An-cak hiçbir resul için Peygamberimiz Efendimiz'in (s.a.v.) mi-racında sahip olduğu ayrıcalıklar ve rütbelere sahip olabilme durumu bulunmamaktadır.

Velilerin Miracı Hakkında Açıklama

Mesele: Şayet, “Veliler hakkındaki görüşünüz nedir? Velilerin kerametlere sahip olmasının caiz olduğunu söylediğiniz gibi velilerin de miraca sahip olabilmeleri caiz midir? İnsanlardan bir grubun Ebu Yezid el-Bistami ve diğerlerinin miracının bulunduğunu ifade eden açıklamalar hakkındaki görüşleriniz nelerdir?” diye sorulacak olsa, şöyle cevap verilmiştir:

Beden ile miraç edilmesi hiçbir kimseden aktarılmamıştır. Kendisinin böyle bir şeye sahip olduğu kendisinin haber verdiği aktarılmamıştır. Ancak ‘Mirac’ın Mustafa (s.a.v.) dışında hiçbir kimseye ait olmadığına icma söz konusudur’ denilmesi uzak bir olasılık değildir.

Eğer bu caiz olmuş olsaydı hiç kuşkusuz bir görüş/mezhap olmuş olurdu. Günümüze kadar hiçbir kimseden böyle bir görüşe sahip olduğu haber verilmemiştir. Uykuda miracın gerçekleşmiş olmasına gelince ise bazı havas için bunun gerçekleşmiş olması yadsınacak bir durum olmamalıdır.

Ahmed et-Taberani es-Serahsi’yi şu sözleri söylerken işittim: “İrademin başlangıcında tam bir yıl boyunca her gece rüyamda göğe yükseltildiğimi görüyordum. Uykuda acayiplikler görüyordum. Uyku ile uyanıklık arasındaki haline gelince ise kul göğe yükseltildiğini görür. Bu halette acayiplikler

görür. İşte bu durum Allah Teâlâ'yı çokça zikredenler için seyr ü sülûklarının başlangıçlarında alışkın olunan ve normalleşen bir durumdur. İşte bu konu, inkârı kabil olmayan kanallarla bunu tahakkuk etmemizden dolayı zikir ehlinin böyle bir şeyi gerçekleştirmiş olması konusunda kuşkunun bize etki edemediği şeylerdendir.”

Mirac Gecesinde Peygamberimiz Efendimiz'e (s.a.v.) Özgü Olan Hususiyetler

Üstad Ebu Ali Dakkak'tan işittiğim şu sözler bunlardandır: "Musa (a.s.), peygamberlikten sonraki ikinci defasında Allah Teâlâ kendisiyle konuştuğunda Allah Teâlâ ona otuz gece vaat etti. Ardından da on gece daha ekledi. Allah Teâlâ 've ona on gece daha ilâve ettik' (7/el-Araf/142) buyurmaktadır. Böylece sözleşme kırk güne ulaştı. Peygamberimiz Efendimiz'e (s.a.v.) Hazreti Cebrail (a.s.) gönderildi. Peygamberimiz Efendimiz'in gözetlediği herhangi bir vaadetme olayı söz konusu olmaksızın bu vakitte İsrâ'ya götürüldü. Kalbi gerçekleştirecek bir vaade taalluk eden kişi ile kalbin intizardan ve gözetlemeden korunmuş olan kişi arasındaki fark açıktır. Seyr-ü sülûka girenlerin sözlüğünde 'Ebrarın/iyilerin kalpleri intizarı taşıyamaz' diye bir söz bulunmaktadır. Bu anlam hakkında şairler şöyle bir şiir inşad etmişlerdir:

*Vaat olmaksızın ziyaretçi olarak geldi ve bana şöyle dedi:
Senin kalbinin vaadin gerçekleşecek bir halde ilgiyle
beklemesinden koruyacağım.*

Şu özellik de bundandır: Hazreti Musa (a.s.) Tur-i Sina'da huzura gelmekle emrolunduğunda yürüyerek hazır olmakla yükümlü kılındı. Peygamberimiz Efendimiz'e (s.a.v.) ise Burak gönderildi. Binitli olarak yüklenilip getirilen kimse,

'Peygamberlerin haberlerinden senin kalbini (tatmin ve) teskin edeceklerimiz her haberi sana anlatıyoruz. Bunda sana gerçeğin bilgisi, müminlere de bir öğüt ve bir uyarı gelmiştir.'

(11/Hud/120)

yürüyerek gelmekle hazır bulunmakla yükümlü tutulan kimse gibi değildir.

Şu özellik de bundandır: Hazreti Musa (a.s.) Tur'da kendisiyle konuşulmuştur. Hazreti Resulullah (s.a.v.) ile nur sergileri üzere gizlice konuşulmuştur. Diğer kendisine nida edilmişken Hazreti Resulullah'a (s.a.v.) ile gizlice konuşulmuştur. Allah Teâlâ Hazreti Musa (a.s.) hakkında *'Ve ma künte bicanibi't-Turi iz nadeyna/(Musa'ya) seslendiğimiz zaman da, sen Tûr'un yanında değildin.'* (28/el-Kasas/46) buyurmaktayken Hazreti Mustafa'nın (s.a.v.) sıfatı hakkında *'Fe evha ila abdihi ma evha/ Bunun üzerine Allah, kuluna vahyini bildirdi.'* (53/en-Necm/10) buyurmaktadır. Ayrıca Hazreti Musa (a.s.) ile konuşulan şeyler hakkında Hakk Teâlâ Peygamberimiz Efendimiz'i bilgilendirmiştir. *'Peygamberlerin haberlerinden senin kalbini (tatmin ve) teskin edeceğimiz her haberi sana anlatıyoruz. Bunda sana gerçeğin bilgisi, müminlere de bir öğüt ve bir uyarı gelmiştir.'* (11/Hud/120) Hazreti Peygamber (s.a.v.) ile konuştuğu şeylerden kimseyi haberdar etmemiştir.

İmam Cafer-i Sadık'a *'Fe evha ila abdihi ma evha/ Bunun üzerine Allah, kuluna vahyini bildirdi.'* (53/en-Necm/10) ayetinin anlamı hakkında soruldu. Hazreti İmam "Sevgilinin sevgiliyle sırlaşmasıdır. Sevgilinin sırrını ancak sevgili bilir." diyerek cevaplandırmıştır. Bu anlam hakkında şairler inşad etmişlerdir:

*Ayakla yürüyen kimse
O'na doğru yürüyen kimse gibi değildir.
Sırlı bir şekilde kendisiyle konuşulan kimse
Kendisine nida edilen gibi değildir.*

Şu özellik de bundandır. Kıssalarda rivayet olunduğuna göre; İblis yeryüzünün yıldızlarına indi. Ardından Allah Teâlâ'dan gelen hitabı Musa'nın (a.s.) dinlediği vakitte o da Hazreti Musa'nın (a.s.) ayak yerine çıkmıştır. Musa'ya

(a.s.) vesvese vermeye çalışmış ve şöyle demiştir: “Sana hitap edenin Rabbinden başkasının olmadığı hakkındaki güvencen nedir?”

Üstad Ebu Ali Dakkak'ın şöyle dediğini işittim: “İblis Musa'nın (a.s.) ayak yerine çıktığında Cebrail (a.s.) onu attı ve onu uzaklaştırdı ve şöyle buyurdu: ‘Bu vakitte ona yaklaşmaya cesaret mi ediyorsun?’ İblis şöyle dedi: ‘Babasını cennetten çıkartmaya aldırış etmedim, bu vakitte ona vesvese vermeye mi aldırış edeceğim.’”

Peygamberimiz (s.a.v.) İsra ve Mirac gecesinde Hazreti Cebrail'e (a.s.) ‘Öne geç’ buyurduğunda Hazreti Cebrail (a.s.) ‘Şayet bir parmak yaklaşacak olsam yanar kül olurum’ karşılığını verdi. Bunun üzerine Hazreti Resulullah (s.a.v.) ilerledi ve Cebrail'in (a.s.) önüne geçti. Cebrail (a.s.) O'nunla birlikte bulunmaya güç yetiremedi. Cebrail'in (a.s.) kendisiyle sohbet etmeye güç yetiremediği Resul ile İblis'in kendisine ulaşıp vesvese verdiği Resul arasındaki fark ne kadar büyüktür.

Şu özellik de bundandır: Musa (a.s.) münacat sergisine yaklaştığında yalın ayaklı olmakla emrolundu. *‘Hemen pabuçlarını çıkar! Çünkü sen kutsal vâdi Tuvâ'dasın!’* (20/Taha/12) Yani “Ey Musa (a.s.) sen bizim kurbetimiz sergisindesin. Bu sergiye ancak yalın ayaklı olarak bas.” Peygamberimiz Efendimiz'e (s.a.v.) hizmet edilmesi için şöyle denildi: “Dilediğiniz yerde namaz kılınız.” Hazreti Resul-i Azam (s.a.v.) “Namaz kılan Rabbîyle sırлаşmaktadır” buyurmaktadır. Ayrıca namaz kılan kişinin suyu yoksa teyemmüm etmekle emrolunmuştur. Ayağı topraktan korunmuştur. Hazreti Resul (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır: “Yeryüzü bana mescid, toprağı da benim için temiz kılındı.” Sergi huzuruna yalın ayakla gelmekle emrolunan ile sırlaşmak için ayağı topraktan korunan kimse arasında büyük bir fark bulunmaktadır.

Şu özellik de bunlardandır: Musa (a.s.) Mirac'tan döndüğünde mucizesi asasında kılınmıştır. Bu mucize iman etmeyen

**“Allah Teâlâ'ya
secde et ve
yaklaş”**
(96/el-Alak/19)

kimseye musallat olan bir ejderhaya dönüşen bir yapıdaydı. Ona: “Hazreti Musa (a.s.) hitabı dinlemek için kavminin arasından ayrıldığı esnada kavminden buzağıya tapan kişiler hakkında kılıcını koy” denilmiştir. Peygamberimiz Efendimiz’e Mirac gecesinde namazla ikram edilmiştir. Namaz, Allah Teâlâ’ya münacat etmenin mahallidir. Kendisine ‘Ümmetine ne getirdin?’ diye sorulunca ‘İnkâr eden kimseye musallat olan ejderha veya kâfir olan kimse hakkında kılıç getirdim’ cevabını veren peygamber ile ‘Ümmetine ne getirdin?’ sorusuna ‘Hakk ile münacat olan namazı getirdim’ diyen Zat arasında ne derece büyük fark vardır.

Üstad Ebu Ali Dakkak’ın şöyle dediğini işittim: “Peygamberimiz Efendimiz (s.a.v.) ümmetine Mirac’ı tahkik üzere getirmiştir. Bundan dolayıdır ki, namaz bizim için Mirac menzilesindedir. Hazreti Resulullah’ın (s.a.v.) miracı üç menzile sahipti: Harem’den Mescid-i Aksa’ya; Mescid-i Aksa’dan Sidretü’l-Münteha’ya; Sidretü’l-Münteha’dan Kab-ı Kavseyn’e veya daha yakın bir mesafeye. Namazımız da aynı şekilde üç menzile sahiptir. Kıyam, rükû ve sücud. Sücud yakınlığın zirvesidir. Allah Teâlâ: ‘Allah Teâlâ’ya secde et ve yaklaş’ (96/el-Alak/19) buyurmaktadır.”

Üstad Ebu Ali Dakkak’tan işittiğim şu açıklama da bunlardandır: “Allah Teâlâ üç peygamberden haber vermiştir: İbrahim’den (a.s.). Hazreti İbrahim (a.s.): ‘Ben Rabbime gidiyorum’ (37/es-Saffât/99) buyurmuştur. Allah Teâlâ Hazreti Musa’dan (a.s.) da bize haber vermiştir. ‘Musa tayin ettiğimiz vakitte Tur’a gelince’ (7/el-Araf/143). Allah Teâlâ Peygamberimiz Efendimiz’den bize haber vermiştir. ‘Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulumu Mescid-i Harâm’dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir’ (17/el-İsra/1) Hazreti İbrahim’in (a.s.) bizzat kendisi ‘Ben Rabbime gidiyorum’ (37/es-Saffât/99) demiştir. Bu farkın sıfatıdır. Allah Teâlâ

Hazreti Musa (a.s.) hakkında bize bilgi vermiş ve şöyle buyurmuştur: *'Musa tayin ettiğimiz vakitte Tur'a gelince'* (7/el-Araf/143) bu cemin sıfatıdır. Ancak Peygamberimiz Efendimiz'e gelince Allah Teâlâ O'nun hakkında da bilgi vermiş ve şöyle buyurmuştur: *'Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götürün Allah noksan sıfatlardan münezzehtir.'* Bu ise cemin cemidir. Ayrıca bu geliş Hazreti Musa'nın (a.s.) kırk gecelik gaybeti döneminde kavminin sapıttığını eklemiştir. Sonunda kavmi buzağıya ibadet etmişlerdir. Hazreti Resulullah'ı (s.a.v.) İsrâ'ya götürün Zat-ı Akdes O'nun korunmasını kendisi üstlenmiştir. Böylece ümmeti 400 yıl gibi uzun yıllar sonra dahi baki kalmıştır. Teşbih hakkında konuşan birisini işitseler evini başına yıkarlar³². Aradaki fark açıktır.

Şu özellik de bundandır: Denilmiştir ki: "Peygamberimize yukarıda aktardığımız bilgilere göre, bu gecede bundan önce telkin olarak şu sözlerle dua etmesi söylenmiştir: *'Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmeyeceği şeyi taşıtma, bizi affet, bizi bağışla, bize acı.'* (2/el-Bakar/286). Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) yapmış olduğu bu gecenin dualarına icabet edilmiş ve O'na şöyle buyrulmuştur: 'Ümmetin mesh cezasına (şekil değiştirilme) uğramayacak. Aksine kötülükleri iyiliklerle değiştirilecektir. Ümmetin yere batırılmayacaktır. Aksine günahları silinecektir. Onlara gökten taş yağdırılmayacaktır. Aksine onların üzerine bunun yerine rahmet nazil olacaktır'. Musa'nın (a.s.) miracı halinde Beni İsrail'in (a.s.) tevbesi öldürülme kılınmıştı. Affa ulaşan ümmet-i merhume ile kılıçla öldürülen ümmet arasında nice farklar vardır.

Şu özellik de bunlardandır: Hazret-i Resulullah (s.a.v.), Hazret-i Musa'nın (a.s.) Resul'un (s.a.v.) kendisinden daha üstün olduğu hakkında Rabbiyle olan konuşmasını işittiğinde,

**"Rabbimiz!
Bize gücümü-
zün yetmeye-
ceği şeyi ta-
şıtma, bizi affet,
bizi bağışla,
bize acı."**

(2/el-Bakar/286)

³² Metnin orijinalinde dar/ev kelimesi yerine ruh kelimesi geçmektedir.

bu durum Hazret-i Resul'un (saa) rabbine birkaç defa müracaat etmesine neden oldu. Öyle ki, Peygamberimiz Efendimiz'e Allah Teâlâ'ya birkaç defa müracaat etmesini emretmiştir. Bunların bütünü Musa'nın (a.s.) mahallinin, tahsisinin ve mertebesinin takdiri içindir. Musa (a.s.) bunun hakkında Allah Teâlâ için istisla ve rıza izhar etmedi. Derince araştırıldığında ise bu durum, Hazret-i Resulullah'ın (s.a.v.) bütününe karşı mertebesinin fazlalığını göstermektedir. Hazreti Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Musa (a.s.) yaşıyor olsaydı bana uymaktan başka çıkar yolu bulunmamaktaydı." Peygamberler yıldızlar gibiyse Hazreti Resulullah (s.a.v.) ayın on dördü gibidir. Peygamberler ayın on dördü gibiyse Hazreti Resul-u Azam (s.a.v.) güneş gibidir.

Şu özellik de bunlardandır: Peygamberlerden her bir nebi ve resulün belirli bir makamı ve sınırlandırılmış bir konumu bulunmaktadır. Ancak hiç bir nebi ve resul Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) ulaştığı noktaya ulaşamamış, hiçbir kimse Hazret'in nail olduğu feyze nail olamamıştır. Ayrıca Allah Teâlâ verdiği bütün ilahi bahşayışlerden himmetinin yüceliğiyle Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) faziletini izhar etmiştir. Zira O her teşehhüd esnasında 'et-Tahiyyatü lillah' demekteydi. Yani 'Mülk Allah Teâlâ'ya aittir.' Kalbiyle makama müsakin değildir. Sırrıyla ikram olarak büyülenmemiştir.

Üstad Ebu Ali Dakkak'ın şöyle dediğini işittim: "Bu gecede Hazreti Resulullah (s.a.v.) edebi gözettiğinde Allah Teâlâ şöyle buyurdu: 'Hiç kuşkusuz sen ey Muhammed yüce bir yaratılış üzeresin. Senin için dünyanın doğularını ve batılarını dürdük. Seni Kab-ı Kavseyn'e veya daha yakın bir dereceye yücelttik. Bundan dolayı dünya ve ukbadan hiçbir şey beraber bulunmamıştır. Ey Muhammed (s.a.v.) sen ulu bir himmet üzeresin.'"

Şu özellik de bunlardandır: Bedeniyle Miraca çıkıp nefsiyle bütün mekânların üstüne çıktığı gibi -öyle ki kendisiyle

mahlûkat tarafı arasında üstte olma yönünden iki yay arası kadar ancak kalmıştı- aynı şekilde sırrıyla da her mahlûkatın üstüne çıkmıştır. Öyle ki Resulullah (s.a.v.) şöyle demiştir: “Şayet bir halil edinecek olsaydım Ebubekir'i dost edinirdim. Ancak sahibiniz (Hazreti Peygamber kendi kendisini kastetmektedir) Allah Teâlâ'nın halilidir.” İşte bu Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) Siddîk'in üzerinde kimseyi görmediğini göstermektedir. Ayrıca sırrına kimseyi katmamıştır.

Bize Ebü'l-Hüseyin Muhammed İbn Hüseyin İbn Muhammed el-Bağdadi haber verdi ve şöyle dedi: Bize Ebu Ali İsmail İbn Muhammed es-Saffar rivayet etti ve şöyle dedi: Bize Hasan İbn Arafe rivayet etti ve şöyle dedi: Bana Abdullah İbn İbrahim, Abdurrahman İbn Zeyd İbn Eslem'den; Abdurrahman, Said İbn Said el-Makberî'den; Said Ebu Hüreyre'den naklen rivayet etti. Ebu Hüreyre şöyle dedi: Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Göge yükseltildiğimde hangi kata uğradıysam isminin şu şekilde yazılı olduğunu gördüm: ‘Muhammed Resulullah (s.a.v.)’dir; Ebubekir benim halefimdendir.”³³

³³ Bu hadisi İbn Adî Ebu Hüreyre hadisinden tahrîç etmiştir. Hadisin senedinde Abdullah İbn İbrahim el-Ğaffari bulunmaktadır. İbn Hibban bu şahsı hadis uydurmakla nispet etmiştir. İbn Cevzi de el-Mevzuat adlı eserinde bu şahsın hadis uyduruculuğu ikrar etmiş ve ardından şu ifadeleri getirmiştir: “Bu şahıs Ebu Davud'un ve Tirmizî'nin ricalerindendir.” Bu şahsın bu hadisinin çokça şahidleri bulunmaktadır. Ebu Said hadisi bunlardandır. Hatib bu hadisi rivayet etmiştir. İbn Şahin'in *es-Sünnet* adlı eserinde rivayet ettiği İbn Abbas hadisi bunlardandır. Hatip de aynı şekilde hadisi rivayet etmiştir. Zehebi *el-Mizan* adlı eserinde şöyle der: “Hatib'in senedi sika ravi-lerden oluşmaktadır. Bu hadis hakkında eleştiride bulunan bir kişiyi bilmiyorum.” Bu hadisi Bezzar İbn Ömer'den rivayet etmiştir. Darekutni *el-Efrad* adlı eserde Ebu Derda'dan rivayet etmiştir. İbn Asakir ise Enes, Bera İbn Azib ve Hateli Dibac da Hasen'in mürselinden rivayet etmiştir. İbn Arrak der ki; “Hadisin senedleri zayıftır. Bazısı bazısını güçlendirdiğinden dolayı hadis hasen mertebesine çıkmaktadır. Doğru olan şudur: Hadisin bütün kanalları son derece zayıftır. Kanıt olarak kullanılmaya elverişli değildir. Hadis boş hadis türlerindendir. Uydurma hadislere daha çok benzemektedir.

Şu özellik de bunlardandır: Musa (a.s.) münacata gittiğinde Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi kavminden yetmiş kişiyi seçti. *'Musa tayin ettiğimiz vakitte kavminden yetmiş adam seçti.'* (7/el-Araf/155) Ardından Allah Teâlâ bu yetmiş kişiyi deprem/sarsıntı aldığını haber vermekte ve Hazreti Musa'nın (a.s.) da şöyle buyurduğunu aktarmaktadır: *'Ey Rabbim! Dileseydin onları da beni de daha önce helâk ederdin. İçimizden birtakım beyinsizlerin işlediği (günah) yüzünden hepimizi helâk edecek misin?'* (7/el-Araf/155) Ardından da Hazreti Musa (a.s.) şöyle devam etmektedir: *'Sen bizim sahibimizsin, bizi bağışla ve bize acı! Sen bağışlayanların en iyisisin!'* (7/el-Araf/155) Allah Teâlâ da Hazreti Musa (a.s.)'a verdiği cevapta şöyle buyurmaktadır: *'Kimi dilersem onu azabıma uğrattırım; rahmetim ise her şeyi kuşatır. Onu, sakınanlara, zekâtı verenlere ve âyetlerimize inananlara yazacağım.'* (7/el-Araf/156) Ardından Allah Teâlâ onların vasıflarını açıklamak için *'Yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları o elçiye, o ümmî Peygamber'e uyanlar'* (7/el-Araf/157) buyurdu. Elçilik Hazreti Musa'dan (a.s.) icabet ise Peygamberimiz Efendimiz'e (s.a.v.) uyan kişi içindir.

Efendimiz Hazreti İdris'in (a.s.) Miracı Hakkında Aktarılan Haberler

Ademoğullarından peygamberlerden ilk göğe yüksele-
nin İdris (a.s.) olduğu söylenmiştir. İdris (a.s.) kalemle
yazı yazan ilk peygamberdir de. Sözlük harflerini ilk telif eden,
elbiseyi ilk olarak diken, ilk dikişli elbise giyen, hesap ilmine
ve felek ilmine ilk nazar edenin o olduğu da söylenmiştir. Yıldızlar
ilminden meydana gelen bilgiler sahih ise bu semavi
bir tanımla olurdu: Yeryüzünde gerçekleşen olaylar yıldızla-
rın normal seyrinde devam ettiklerinde meydana gelmekte-
dir. Allah Teâlâ ne tabiatıyla ne de ihtiyar ile yıldızların hiç-
bir şeye tesirine icap etmeksizin yaratıcıdır. Ancak günümüze
gelince ise bu bilinmemektedir. Zira bu konunun ilim gerek-
tirdiği görüşünde değiliz. Zira bu da süreklilik arz eden bir
âdettir. Nasıl ki, yemek yemenin ardından doymanın gerçek-
leşmesi gibi. Yürümenin ardından yorgunluğun ve benzeri
şeylerin gerçekleşmesi gibi.

Denilmiştir ki, İdris'in (a.s.) oğulları arasında bu şey-
lerin ilmi Yuşa İbn Nun'un (a.s.) Belka³⁴ halkıyla savaşın-
caya kadar bulunmaktaydı. Hazreti İdris'in (a.s.) Belk deni-
len bir oğlu bulunmaktaydı. Şehir onun adıyla isimlendirildi.
Yıldızlara bakıyordu. Yuşa (a.s.) ile savaştı. Bunun üzerine

**"Sen bizim sa-
hibimizsin, bizi
bağışla ve bize
acı! Sen bağış-
layanların en
iyisisin!"**

(7/el-Araf/155)

³⁴ Metnin orijinalinde Beka geçmektedir.

Hazreti Yuşa (a.s.) Rabbine dua etti. Allah Teâlâ güneşin batışını bir müddet kadar erteledi. Adamın hesabı altüst oldu, hesapları karıştırdı.

İdris (a.s.) salih bir adam idi. İdris'in bir günde yükseltilen ibadeti yeryüzündeki insanların yüceltilen ibadeti kadardı. Melekler bu duruma şaşırdılar. İdris (a.s.) amelinin kendisine yüceltildiği melek Hazreti İdris'i (a.s.) ziyaret etme hususunda Rabbinden izin istedi. Allah Teâlâ da ona izin verdi. O melek (İdris'e (a.s.) geldi) ve şöyle dedi: 'Ey İdris! Müjde sana. Allah Teâlâ, yeryüzü ehlinin yüceltilen amelince senin amelinin yüceltecektir'. Hazreti İdris (a.s.): 'Nereden biliyorsun?' diye meleş sordu. Melek şöyle karşılık verdi: 'Ben meleğim. Seni ziyaret etmek hususunda Rabbinden izin istedim.'

Bunun üzerine Hazreti İdris (a.s.) şöyle buyurdu: 'Ame-
limin artması için benim ecelimi geciktirmesi konusunda ölüm meleğine benim için şefaathçi olur musun?' Melek, Hazreti İdris'e (a.s.) 'Ecel geldiğinde ertelenmez' karşılığını verdim. Hazreti İdris (a.s.) 'Ben bunun böyle olduğunu biliyorum; fakat böylesi nefsimde daha hoş gelir' karşılığını verdi. Melek evet dedi. Ardından Hazreti İdris'i (a.s.) kanadı üzerinde semaa kadar çıkardı. Bu melek ölüm meleğine 'Ey ölüm meleği! Bu çokça sakınan bir kuldur. Yeryüzü ehlinin yüceltilen ibadeti kadar ibadeti yüceltilir. Bu durum benim hoşuma gitti. Allah Teâlâ'dan onu ziyaret etmek hususunda izin istedim. O, Allah Teâlâ'ya karşı ibadetinin artması için şu anda ecelinin ertelenmesini istemektedir' dedi. Ölüm meleği cevaben 'İsmi nedir?' diye sordu. Bu melek 'İdris'tir (a.s.):' dedi. Ölüm meleği 'Bunun ömründen hiçbir şey kalmamış' dedi ve Hazreti İdris (a.s.) bu haldeyken ruhunu kabzetti.

Şöyle denilmesi de caizdir:

Günlerden bir gün Hazreti İdris (a.s.) bir ihtiyacını görmek için güneşte yürüdü. Güneşin sıcaklığından eziyet duydu. Şöyle dua etti: 'Ben bir gün güneşin bir zaman dilimlik ısısından

yoruldum. Peki, onu taşıyan nasıl buna güç yetirebiliyor. Allah'ım, güneşin onun üzerindeki ağırlığını hafiflet.' Melek güneşi hafiflemiş bir şekilde buldu. Allah Teâlâ'dan güneşin bu hafiflemesinin nedenini sordu. Allah Teâlâ ona İdris'in (a.s.) duasını bildirdi. Bunun üzerine o melek şöyle buyurdu: 'Allah'ım! Benimle onun arasında bir dostluk peyda et.' Böylece aralarında bir dostluk meydana geldi. İdris'i (a.s.) ziyaret etti. İdris (a.s.) O'na şöyle dedi: 'Benim için ölüm meleğinin katında şefaathçi olur musun?' Ardından aktardığımız şekilde kıssanın devamını aktardı.

Şöyle de denilmiştir: Allah Teâlâ'nın emriyle ruhu kabz olunduktan sonra Hazreti İdris'i (a.s.) ziyaret eden, cennete ve ateşe koyan melek ölüm meleğidir. Ardından Allah Teâlâ onu diriltti.

Bunların bütünü şunu göstermektedir: Hazreti İdris (a.s.) ölüm meleğinden istekte bulundu. Allah Teâlâ ölüm meleğine Hazreti İdris'e (a.s.) icabet etmesini emretti. Ardından Hazreti İdris (a.s.) cennete girmeyi istedi. Cennete girdiğinde ölüm meleği ona: "Yeryüzüne dönmek için cennetten çık" dedi. Hazreti İdris (a.s.): "Allah Teâlâ *'Her nefis ölümü tadacaktır'* (21/Enbiyâ/35) buyurmaktadır. Ben de ölümü tattım. Yine: *'Sizden oraya (cehenneme) uğramayacak yoktur'* (19/Meryem/71) buyurmaktadır ve ben cehenneme da uğradım. Yine yüce Allah: *'Onlar oradan çıkartılmayacaklardır'* (14/el-Hicr/48) dediği halde ben nasıl çıkartılacakmışım?" dedi.

Yüce Allah ölüm meleğine buyurdu ki: 'Onu bırak. Orada kalsın'. Çare bularak miraca çıkan kimse ile başlangıcı fazl ve lütuf olarak Mirac'a çıkan peygamber arasında nice fark bulunmaktadır.

**'Sizden oraya
(cehenneme)
uğramayacak
yoktur'**
(19/Meryem/71)

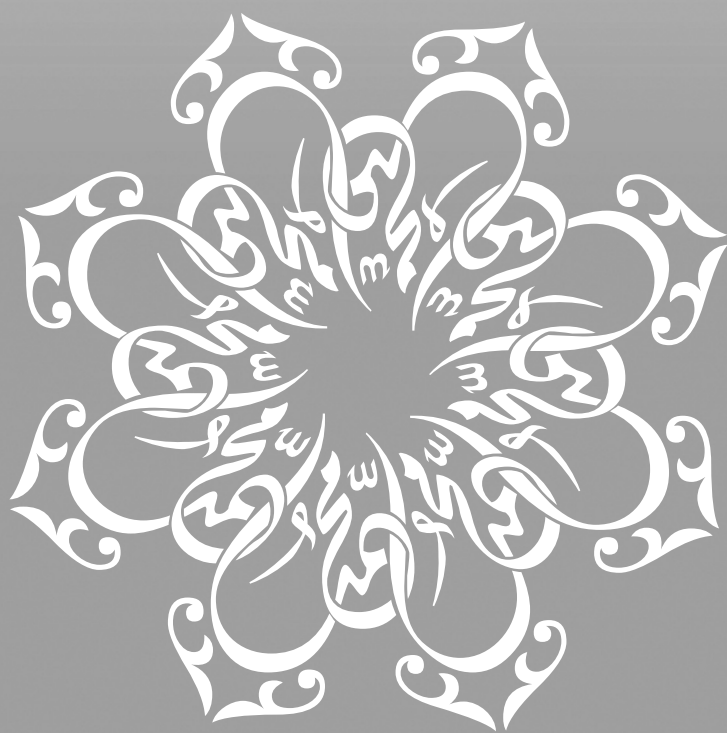

Efendimiz Hazreti İbrahim'in (a.s.) Miracı Hakkında Aktarılan Haberler

Mirac'a çıkan diğer bir zat Hazreti İbrahim'dir (a.s.). Allah Teâlâ '*Ona dünyada mükâfatını verdik.*' (29/el-Ankebut/27) buyurmaktadır.

Bazı tefsirlerde şu bilgiler geçmektedir: Allah Teâlâ, Hazreti İbrahim (a.s.) dünyadayken yükselişi halinde göklerin ve yerin melekûtunu gördüğü esnada kendisine cennetteki konumunu da gösterdi. Dünyadaki ecrinin Muhammed'in (s.a.v.) ümmetinin dilinde güzel bir övgü olduğu da söylenmiştir. Ayette geçen ecir kelimesinden muradın 'Sözünün kabulü' olduğu da söylenmiştir. Biz onun bir kaya üzerinde Beytü'l-Mukaddes'e yüceltildiğini belirtmiştik. Halka geldi. Onlar isyan etmiş oldukları bir halde onlara baktığında şöyle dedi: 'Allah'ım! Onları yerle yeksan et.' Allah Teâlâ da şöyle buyurdu: 'Ben kullarıma karşı senden daha merhametliyim. İn. Umulur ki onlar tevbe ederler veya dönerler ya da sulblerinden salih çocuklar çıkar.'

**"Ona dünyada
mükâfatını ver-
dik."** (29/el-
Ankebut/27)

Efendimiz Hazreti İlyas'ın (a.s.) Miracı Hakkında Aktarılan Haberler

Mirac'a çıkan bir diğer peygamber İlyas'dır (a.s.). Allah Teâlâ ondan haber vererek şöyle buyurmaktadır: *'İlyas da şüphe yok ki, peygamberlerdendi. (İlyas) millette: (Allah'a karşı gelmekten) sakınmaz mısınız? Yaratınların en iyisini bırakıp da Ba'l'e mi taparsınız? demişti.'* (37/es-Saffat/123-5) Ba'l ismi hakkında âlimler görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Bir grup âlim kavmin putunun ismi olduğunu söylemişlerdir. Bir bölümü ise Ba'l'ın kavmin kendisine ibadet ettiği bir hanım olduğunu söylemişlerdir. Hazreti İlyas (a.s.) onlar hakkında Allah'a beddua etmesi üzerine yağmur yağmamış. Öyle ki, davarlar ve hayvanlar helak olmuşlardır. Ardından kavmi yalvarır bir halde Hazreti İdris'in (a.s.) yanına varmış kendilerin için dua etmelerini istemiş ve üzerlerinde bulunan bu belayı kaldırmasını talep etmiştir. Hazreti İdris (a.s.) de Allah Teâlâ'ya raz-u niyaz da bulundu. Allah Teâlâ Hazreti İdris'in (a.s.) duasını kabul ederek bu sıkıntılı durumu kaldırdı. (Ancak onlar küfürleri ve inatları üzere devam ettiler. -çev-) Hazreti İdris (a.s.) şu duada bulundu: "Allah'ım! Beni bunlardan kurtar. Benim ruhumu kabz et ve beni rahatlat." Kendisine falanca günü gözetlemesi falanca yere gitmesi söylendi. Hazreti İdris ne ile karşılaştı ise ona bindirilir ve ondan korkmamış. İdris (a.s.) beraberinde Elyesa (a.s.) ile birlikte şehrin dışına

"İlyas da şüphe yok ki, peygamberlerdendi. (İlyas) millette: (Allah'a karşı gelmekten) sakınmaz mısınız? Yaratınların en iyisini bırakıp da Ba'l'e mi taparsınız? demişti." (37/es-Saffat/123-5)

çıktı ve Allah Teâlâ'nın emretmiş olduğu yere vardı. Kendisine ateşten bir kısrak getirildi ve önündü durdu. Hazreti İlyas (a.s.) bu kısrığa bindi, Elyesa (a.s.) görevli olarak geri döndü. Allah Teâlâ ona bir kanat taktı ve nur giydirdi. Ayrıca ondan yemek ve içmek zevkini de kesti. Böylece, İlyas melekler arasında yerleşmiş oldu.

Efendimiz Hazreti Musa'nın (a.s.) Miracı Hakkında Aktarılan Haberler

Ayrıca bir diğer mirac, Hazreti Musa'nın (a.s.) miracıdır. Allah Teâlâ ona kelimasını işittirmek için dağda hazır olmasını vaat ettiğinde bu mirac gerçekleşmiştir. Allah Teâlâ'nın kendisiyle üzerinde konuşmuş olduğu dağın adı Zebir Dağı'dır. Allah Teâlâ ona otuz gün vaat etti, ardından bunu Zilhicce'nin on günü ile tamamladı. Ardından Hazreti Musa'ya (a.s.) sözünü işittirdi. Hazreti Musa (a.s.) kalemin cızırtılarını işitiyordu. Allah Teâlâ levhalarda onun için dilediği şeyleri yazdı. Ardından da Hazreti Musa (a.s.) *'Rabbim, bana kendini göster de Sana bakayım'* (7/el-Araf/143) deyince Allah Teâlâ *'Beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirce, sen de Beni görebileceksin'* (7/el-Araf/143) buyurdu. Musa (a.s.) bayılıp ardından ayıldığında Allah Teâlâ kelere emretti keler Musa'yı (a.s.) dünya semasına taşıdı. Hazreti Musa (a.s.) melekleri ve tesbih esnasında meleklerin ağızlarından ateşin çıktığını gördüğünde Musa (a.s.) bu durumdan dehşete düştü. 'Allah'ım! Beni dünyaya geri döndür' diye dua etti. 'Onlara bakamıyorum. Duracak olursam ölürüm. Onlara yaklaşacak olursam yanarım'. Ona: 'Nereyse bundan daha şiddetlisini görecektin' denildi. Ardından ikinci kat semaa kaldırıldı. Melekler gördü. Ancak onlara bakmaya da yaklaştırmaya da güç yetiremedi.

"Beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirce, sen de Beni görebileceksin"

(7/el-Araf/143)

Bunun üzerine şöyle demeye başladı: “Ey Rabbim! Beni dünya semasına geri döndür. Zira bunlarla birlikte bulunmaya güç yetiremiyorum. Her semada durum bu şekilde devam etti. Böylece yedinci kat semaa geldi. Semanın bu katında parmaklarından ta başlarına kadar Allah Teâlâ'yı her dille tesbih eden yüzler ve kanatlardan melekler gördü. Hazreti Musa (a.s.) bu manzarayı görünce ‘Ya Rabbim! Görmüş olduğum bu korkunç manzaradan dolayı beni koru’ dedi. Allah Teâlâ duasına icabet etti ve Hazreti Musa'yı (a.s.) kuvvetlendirdi. İşte bu Hazreti Musa'nın (a.s.) miracı olmuş oldu.”

Bazı rivayetlerde ise şu bilgiler geçmektedir: Allah Teâlâ Hazreti Cebrail'e (a.s.) emretti. o (a.s.) da Hazreti Musa'ya (a.s.) Sidretü'l-Münteha'daki Adn Cenneti'nden dokuz dal getirdi. Bunlar nura dönüştüler. Bundan da bir kalem oluştu. Levhalar da icra etti.

Efendimiz Hazreti İsa'nın (a.s.) Miracı Hakkında Aktarılan Haberler

İsa'nın (a.s.) da miracı bulunmaktadır. Allah Teâlâ *"Hani Allah şöyle buyurmuştu: 'Ey İsa, senin vefatını Ben gerçekleştireceğim. Seni kendime kaldırıp yükseltecek..."* (3/Al-i İmran/55) buyurdu. Bazı müfessirler şöyle demişlerdir: Allah O'nu üç saat öldürmüş, ondan sonra da yükseltip kaldırmış ve diriltmiştir.

"Hayır, aksine yedi saat öldürmüş, semaa yükseltip kaldırdıktan sonra da diriltmiştir" denilmiştir. Vehb ve diğerleri bu tarz görüşlerdedirler. Rebi İbn Enes ise şöyle der: *"Ey İsa, İnni müteveffike/senin vefatını Ben gerçekleştireceğim".* Yani "Öldürmeni Ben gerçekleştireceğim" demektir. Allah Teâlâ onu uyuklattırdı. Ardından da göğe yükseltti. Orada uykudan uyandırdı." Ayette takdim ve tehir olduğunu söylemiştir. Buna göre ayetin anlamı şöyle olur: Seni semaa/göğe yükselteceğim, daha sonra yeryüzüne inişinin ardından seni vefat ettireceğim. Sahih haberlerde şöyle geçmektedir: Hazreti İsa (a.s.) gökten yeryüzüne inecek. Domuzu öldürecek, haçı kacak, bunun ardından da ölecektir.

Âlimler Hazreti İsa'nın (a.s.) göğe yükseltilmesi konusunda görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Yahudiler Hazreti İsa'yı (a.s.) bir evde muhasara ettiklerinde Allah Teâlâ tavanı kaldırdı.

Hazreti İsa (a.s.) da göğe yükseldi. Allah Teâlâ başka birisini ona benzetti. Yahudiler bu insanı yakaladılar ve bu şahsın Hazreti İsa (a.s.) olduğu zannı kendilerinde oluştu. Bu şahsı öldürdüler ve astılar. Bu olay nübüvvet döneminde gerçekleşmişti. Nübüvvet devresinde harikulade olayların olması caizdir.

Hazreti İsa'ya (a.s.) benzetilen şahıs hakkında da görüş ayrılığı meydana gelmiştir. Bazı âlimler bu şahsın Hazreti İsa'yı (a.s.) Yahudilere ispiyonlayan şahıs olduğunu söylemişlerdir. Allah Teâlâ da ona ceza olsun diye bu şahsı Hazreti İsa'ya (a.s.) benzetmiştir. Böylece yakalanıp öldürülmüş ve asılmıştır.

Öldürülüp asılan kimse Hazreti İsa'nın (a.s.) ashabından birisi olduğu da söylenmiştir. İsa (a.s.) onlara 'Sizden kim benzerim olmaya ve böylece öldürülüp asılmaya razı olursa ben onun için cennetin teminatçısı olurum.' dedi. Havarilerinden birisi razı buna razı oldu. İşte bu Hazreti İsa'nın (a.s.) benzeri olarak bırakılan kişidir.

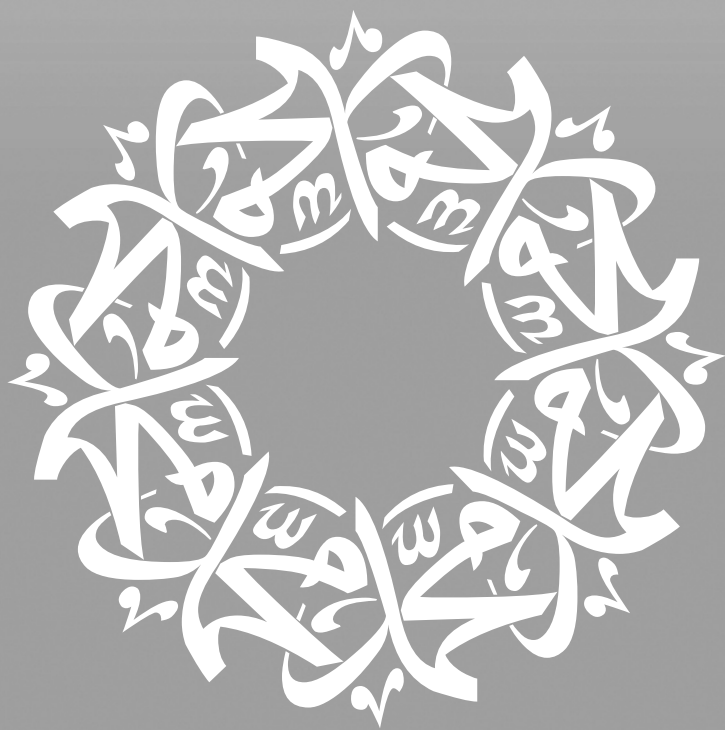
Şöyle de denilmiştir: İsa (a.s.) Mirac'a yükseltildiğinde Yahudiler korktular. Bunu izhar edecek olurlarsa insanlar buna iman edecek. İhtilafa düştüler; insanlara hakkı batıla karıştırarak anlattılar; bir şahıs öldürdüler ve bu öldürülen şahsın İsa (a.s.) olduğunu söylediler.

Şöyle de denilmiştir: Yahudiler Hazreti İsa'yı (a.s.) ve havarileri kuşattıklarında Allah Teâlâ bütün hepsini Hazreti İsa (a.s.) suretine dönüştürmüştür. Böylece İsa'nın (a.s.) kim olduğunu tespit edebilmek onlar için problem teşkil etmiştir. İsa (a.s.) dışında onlardan birisini öldürdüler. Allah Teâlâ da İsa'yı (a.s.) göğe yükseltti.

Hepsi de Hazreti İsa'nın (a.s.) suretine dönüşen 17 kişinin onunla birlikte olduğu da söylenmiştir. Onlar Hazreti İsa (a.s.) ile birlikte olanlara "Bizlere sihir mi yaptınız? Eğer sizden İsa'yı gösteren kimse olmazsa hepinizi öldürürüz." dediler. Ardından Hazreti İsa (a.s.) "Öldürülmek için ben İsa'yım

diyen kimsenin cennete girmesine ben kefilim” dedi. Onlardan birisi “Ben İsa’yım” dedi ve öldürüldü.

İşte miracı bulunan peygamberler bunlardır. Her ne kadar miraçlara sahip iseler de Peygamberimiz Efendimiz’in (s.a.v.) hususiyetleri izahtan vareste, Hazreti Resulullah’ın (s.a.v.) peygamberler topluluğuna karşı fazileti açıktır.

Peygamberimiz Efendimiz'e Peygamberler İçinde En Yakın Olan

Rütbe bakımından Peygamberimiz Efendimiz'e (s.a.v.) en yakın olan Musa'dır (a.s.). Zira Allah Teâlâ'nın Peygamberimiz Efendimiz'i zikrettiği her yerde Hazreti Musa'dan (a.s.) bir nebze bahsetmediği yer çok azdır. Allah Teâlâ'nın şu buyruğu gibi *"Bir gece, kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir."* (17/el-İsra/1) Ardından Allah Teâlâ Hazreti Musa'dan (a.s.) bahsederek şöyle der: *"Biz, Musa'ya Kitab'ı verdik ve İsrailoğullarına bu Kitab'ı bir hidayet rehberi kıldık."* (17/el-İsra/2) Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Sonra iyilik edenlere nimetimizi tamamlamak, her şeyi açıklamak, hidayete erdirmek ve rahmet etmek maksadıyla Musa'ya da Kitab'ı (Tevrat'ı) verdik."* (6/el-Enam/154). Yine *"Bu (Kur'an), Ümmül-kura (Mekke) ve çevresindekileri uyarman için sana indirdiğimiz ve kendinden öncekileri doğrulayıcı mübarek bir kitaptır."* (6/el-Enam/92) buyurmaktadır. Allah Teâlâ peygamberler hakkında *"Andolsun biz, Musa ve Harun'a, takva sahipleri için bir ışık, bir öğüt ve Furkan'ı verdik."* (21/el-Enbiya/48) buyurmakta ve bunun ardından şöyle ferman etmektedir: *"İşte bu (Kur'an) da bizim indirdiğimiz hayırlı ve faydalı bir öğüttür. Şimdi onu inkâr mı ediyorsunuz?"* (21/el-Enbiya/50).

"İşte bu (Kur'an) da bizim indirdiğimiz hayırlı ve faydalı bir öğüttür. Şimdi onu inkâr mı ediyorsunuz?"
(21/el-Enbiya/50)

Duhan Sûresi'nde ise Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Andolsun, kendilerinden önce biz, Firavun'un kavmini de imtihan etmiştik. Onlara şerefli bir elçi geldi.”* (44/ed-Duhan/17). Yani Musa'yı (a.s.) göndermiştik.

Üstad Ebu Ali Dakkak'ın şöyle dediğini işittim: “Meşayihler şöyle derler: ‘Allah Teâlâ için Musa (a.s.) gibi başka bir şahıs olmuş olsaydı hiç kuşkusuz Kur'an-ı Kerim'in bütünü Hakk Sübhanehu ve Teâlâ'nın Musa'nın (a.s.) kıssasını çokça tekrarlamasından dolayı nu zikrederdi.’”

Peygamberimiz Efendimiz'in (s.a.v.) Mirac Gecesinde Rabbini Görmesi

Âlimler Mirac gecesinde Allah Sübhanehu ve Teâlâ'nın görülmesi konusunda görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Ayşe (r.anha) şöyle demektedir: "Hazreti Resul-i Azam (s.a.v.) Mirac gecesinde Rabbini görmemiştir." Hatta Ümmü'l-Müminin Ayşe (r.anha) şöyle demiştir: "Muhammed'in (s.a.v.) Rabbini gördüğünü iddia eden kimse Allah Teâlâ'ya karşı büyük bir iftira atmış olur." İbn Abbas ise şöyle der: "Peygamberimiz Efendimiz Mirac gecesinde Rabbini görmüştür."

İbn Abbas'dan aktarılan rivayetler çelişkilidir. Ondan aktarılan bir rivayette Hazreti Resulullah (s.a.v.) Rabbini başta bulunan maddi gözle görmüştür. Diğer rivayette ise Hazreti Resulullah (s.a.v.) Allah Teâlâ'yı kalbiyle görmüştür.

Ehl-i Sünnet'in tahkik ehli âlimleri ise şöyle derler: Bu konu hakkında görüş ayrılığına düşmeleri âlimlerin Hak Sübhanehu ve Teâlâ'nın görülmesi hususunda icma bulunduğu delildir. Zira âlimler Allah Teâlâ'nın görülmesi hususunda ittifak etmemiş olsalardı, manen bu gecede rüyet hususunda aralarında ihtilaf gerçekleşmezdi. Bundan dolayı âlimler Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) bu gecede Rabbini görüp görmediği hususunda görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Âlimlerden bir grup gördüğü görüşündeyken diğer grup Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) bu gecede Rabbini görmediği görüşündedirler. Bu da rüyetin

"Andolsun ki onu diğer bir inişinde görmüştü Sidretu'l-Münteha yanında." (53/ en-Necm/13-4)

caiz olduğu konusunda âlimlerin görüş birliği içinde bulunduklarına delalet etmektedir.

Ayrıca İbn Abbas şöyle demektedir: “Konuşmayı işitmenin Hazreti Musa’ya (a.s.) özgü olması gibi rüyet de Hazreti Resulullah’a (s.a.v.) özgü olmuştur.”

Bu konu hakkında Kur’an nassından haberler ve hadisler aktarılmıştır. Allah Sübhanehu ve Teâlâ *“Andolsun ki onu diğer bir inşinde görmüştü Sidretü'l-Münteha yanında.”* (53/en-Necm/13-4) buyurmaktadır. Ayetin zahiri Hazreti Resulullah’ın (s.a.v.) bir defa daha görmesini gerektirmektedir. Zira Allah Teâlâ *“Gözüyle gördüğünü kalp yalanlamadı. Şimdi siz gördükleri hakkında onunla tartışıyor musunuz? Andolsun ki onu diğer bir inşinde görmüştü.”* (53/en-Necm/11-3) buyurmaktadır. Allah Teâlâ’nın *‘Sidretü'l-Münteha’nın yanında’* buyurmaktadır. Şayet Resulullah (s.a.v.) Sidretü'l-Münteha’nın yanında bir halde bulunmuş olduğuna göre o görmezdi.

Bu konuda haberler rivayet edilmiştir. Allah bu haberlerin sıhhatini en iyi bilendir. Şayet bu haberler sahihse bu haberlerin tevîl vecihleri bulunur. Hazreti Resulullah’tan (s.a.v.) aktarılan *‘Rabbimi en güzel surette gördüm’* şeklindeki buyruk bunlardandır. Bu haber/rivayet birkaç olası anlama gelmektedir.

“Ben en güzel suretteyken Rabbimi gördüm” bu yorumlardandır. Yani ben en kâmil rütbede, en tamamlanmış fazilette, bulunduğum halin en kuvvetlisinde gördüm. Bende hiçbir şekilde dehşet meydana gelmedi ve beni şaşkınlık da almadı. ‘Falanca kişi Emir ile en güzel şekilde karşılaştı’ denilir. Bu en güzellik haleti gören kişiye dönüktür.

Yukarıda geçen hadisin anlamının ‘Rabbimi bu gecede Allah Teâlâ kudretinden ve hikmetinin delillerinden gördüğüm en güzel surette gördüm’ anlamına gelmesi olasıdır. Yani Musavvir’i düşünme dolayısıyla suretleri müşahade etmek beni meşgul etmedi. Bu durumda rüyet ilim anlamındadır. Yani faili fiilde, sanii de sanatta gördüm.

Hadiste geçen 'Suret'in sıfat anlamında olduğu da söylenmiştir. 'Bu işin suretini bana göster' denilir. Yani bana bu işin sıfatını göster anlamındadır.

'Alâ/üstünde' anlamında olduğu da söylenmiştir. Yani Rabbimi vasfının celalinde ve benimle birlikte olmakla fazileti olan en güzel sıfat üzere gördüm.

Bazı haberlerde rivayet olunduğuna göre Hazreti Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Rabbim avucunu benim sırtıma koydu. Göğsümde O'nun parmaklarının serinliğini hissettim"*³⁵. Bu ve benzeri hadisler eğer sahih ise sözcüklerin mecazi anlamlarda kullanımına hamledilmelidir. Bu tarz bir kullanım insanların konuşmalarında çokça gerçekleşmektedir. 'Falancanın işleri falancanın elindedir' denilir. Bununla yaralayıcı el kast edilmez. 'Falanca falancanın çöplüğünde yaşar' denilir ve bununla yardım ve meunet kast edilir. Bununla yer ve yön kast edilmez. 'Falanca falancanın kabzasındadır', 'Falanca ayağını bu işe koydu' denilir ve bununla bu söz arkaya atılır. Falancadan aynısını kaldırmamaktadır. 'Falancanın yüzüğü falancanın parmağındadır' denilir. Yani dilediği şekilde onu evirip çeviriyor. 'Falanca falancanın muamelesindendir' denilir. Bu tarz sözler sayılamayacak kadar çoktur. Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) *'Avucunu benim sırtıma koydu'* buyruğu da bu şekildedir.

³⁵ Hatib bu rivayeti Ümm-ü Tüfeyl'in rivayeti olarak tahrîç etmiştir. Tirmizî de bu hadisi rivayet etmiş ve hadisin hasen garip olduğunu söylemiştir. Taberani bu hadisi Muaz İbn Afra'dan rivayet etmiştir. Darekutni bu hadisi *Efrac'da* Enes'ten rivayet etmiştir. İbn Arak der ki, hadis Cabir İbn Semüre, Ebu Umame, Abdurrahman İbn Aiş ve Aiz el-Hadrami ve Sevan'dan rivayet edilmiştir. İbn Ebu Asım *Sünne* adlı eserde bu hadisi rivayet etmiştir. Ebu Zura er-Razi'den hadis rivayet edilmiştir. Ebu Zura hadisi sahih kabul etmiştir. Beyhaki şöyle der: "Hadis bütünü de zayıf olan birçok kanaldan rivayet edilmiştir." İbn Cevzi hadisi bir defasında uydurma hadisler içinde zikrederken bir defasında da vahiyat hadisler içinde zikreder. İbn Arak şöyle der: "Bu rivayetlerden olan şey uykuyla sınırlandırılmış değildir. Rivayetlerin ittifak etmesi ve müşkilliğin giderilebilmesi için buna hamlolanması gerekir."

"Gözüyle gördüğünü kalp yalanlamadı. Şimdi siz gördükleri hakkında onunla tartışıyor musunuz? Andolsun ki onu diğer bir inşinde görmüştü." (53/en-Necm/11-3)

Bununla Hazreti Resul (s.a.v.) korkumu sakinleştirdi anlamını kast etmektedir. Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) '*Parmaklarının serinliğini göğsümde hissettim*' buyruğu da göğsümü o derece açtı ki, Mele-i Alâ'nın çekişmesinden benden ne istediğini anladım anlamına gelmektedir.

Şayet "*Rabbimi ayaklarında altından iki nal bulunduğu halde gördüm*" şeklinde rivayet edilen hadis hakkındaki görüşünüz nedir?" diye sorulursa, bunun haberlerin münkerlerinden olduğu söylenmiştir. Eğer bu hadis sahih ise müşahedenin uykuda olduğuna hamledilir. Rüyada rüyayı gören kişinin tevilî bulunan şeyleri görmesi caizdir. Hazreti Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır: "*Beni gören hiç kuşkusuz beni görmüştür. Zira Şeytan benim suretime giremez*"³⁶ (Yani uykuda beni görmüştür). Malumdur ki bazıları Hazreti Resulullah'ı (s.a.v.) yaşlı bir surette, bazıları sakalı bıyığı çıkmamış bir genç suretinde görmüştür. Birisi Hazreti Resulullah'ı (s.a.v.) sanki hastaymış gibi görmüştür. Bir diğeri Resulullah'ı (s.a.v.) sanki vefat etmiş gibi görmüştü. Bunun dışında daha nice vecihler. Ayrıca haberin anlamı şöyle de olabilir: Bu rüyet yorum yönünden bütün bu tevillerden daha kapsamlı da olabilir. Zira Resulullah (s.a.v.) bütün bu sıfatlarla muttasıftır. Bir kişinin rüyasında Rabbini kendisinin bundan münezzehe olduğu bir vasıfta görmesi de bu şekildedir. Zira o bilmektedir ki, Allah Teâlâ bundan münezzehtir. Allah Teâlâ'nın bu sıfatta olduğuna da inanmaz. Bu rüya ona da zarar vermez. Aksine bu rüyanın bir şekilde tevilî vardır.

Tasavvuf erbabı bu konuda açıklamalarda bulunmuşlardır. Muhammed İbn Musa el-Vasıtı şöyle der: "Rüyada Rabbini yaşlı bir şekilde gören kimsenin rüyasının tevilî sahibine döner.

³⁶ Bu hadisi Buharî, Tirmizî ve Ahmed Enes'ten rivayet etmişlerdir. Hadiste 'Rüyada' fazlalığı da bulunmaktadır. Münavi der ki, hadis mütevatirdir. Hadisin benzeri Müslim'de, İbn Mace'de ve Ahmed'de Cabir'den rivayet edilmiştir. Buharî, Müslim ve Ahmedde de Ebu Katade'den bir-birine yakın lafızlarla rivayet edilmiştir.

Bunun anlamı rüya sahibinin vakarına işaret etmektedir. Mahallini kendi hükmünde takdir etmiştir.” Der ki: “Allah Teâlâ’yı sanki sakın bir şahısmış gibi görenin bu rüyasının tevili emrini tevella edecek ve onun şanı ona yeterli gelecektir olur.”

Der ki: “Mirac hadisinde ise Resulullah’ın (s.a.v.) her şeyden korunmuş olduğu, bütün afetlerden gözetilmiş ve korunmuş olduğu haline işaret etmektedir.”

Der ki: “Haberin lafzında ‘Üzerinde bir hülle vardı veya bunun sözü’ geçen buyrukların anlamı halinin parlaklığını veya Allah Teâlâ katındaki makamının kemaline işaret etmektedir.

Bazı haberlerde rivayet olunan ‘Hazreti Resulullah’a (s.a.v.) ‘Rabbini gördün mü?’ diye sorulduğunda ‘O nurdur nasıl O’nu görebilirim ki’ hadisi hakkında ne dersin” diye sorulursa şöyle cevap verilmiştir: Eğer bu hadis sahih ise hadisin ifade ettiği anlam şu olur: Bu gecede görmüş olduğum bu yüce nurların mahlûkunun nurundan gözlerim hayrete düştü. Bazı rivayetlerde geçmektedir ki, Hazreti Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *“Bazı makamlarda ben gözlerimle hiçbir şey göremiyordum. Gözlerimle göremediğimi kalplerimle görüyordum.”* Buna göre bu bazı hallerde böyle olmuş olur. Hazreti Resulullah (s.a.v.) bu gecenin bazı makamlarında göremediğini bazı makamlarında da gördüğünü haber vermiş gibi olur.

Mesele: Eğer “Siz Resulullah’ın (s.a.v.) bu gecedeki rütbesinin Mirac’tan dönüşünden sonraki rütbesinden daha yüce olduğunu mu söylüyorsunuz?” denilirse cevaben şöyle denilmiştir: Biz bu görüşte değiliz. Zira Hazreti Resulullah (s.a.v.) ebedi olarak hallerinde yüceliş içindedir. O (s.a.v.) daha yüce bir makamdan daha alçak bir makama dönmez. Hatta Allah Teâlâ katındaki kadri geri dönüşünden sonra da Mirac’a gidişi haletindeki gidişi ve Mirac’tan önceki durumu gibidir. Ancak yakîninin ziyadeleşmeleri Mirac’tan sonra daha genişti. Sırrındaki ve kalbindeki hallerine gelince ise daha saf

ve daha latiftir. Ayrıca Hazreti Resulullah (s.a.v.) bir göz açıp kapama miktarı kadar dahi Allah Teâlâ'yı müşahade etmekten gayp olmaz. İster bu müşahade gökte olmuş olsun ister yerde olmuş olsun fark etmemektedir. Gaybubet, Hak Sübhanehu ve Teâlâ'yı şuhud etmekten Hazreti Resulullah'ı (s.a.v.) engellememiştir. Ahiret gibi Hazret de O'nun içindi. Bölgelelerin, mekânların ve bu dehşetengiz muazzam güzelliklerin müşahade edilmesi Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) haletinde herhangi bir şekilde etki etmiyor; Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) Hakk Teâlâ'dan gaflette olmasını gerektirmiyordu. Resulullah (s.a.v.) ümmetinden bazılarına "*O'nu görüyormuşçasına Allah Teâlâ'ya ibadet et*"³⁷ ve "*İhsan senin Allah Teâlâ'yı görüyormuşçasına O'na ibadet etmendir*" buyurduğunda Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) ümmetine bunu emredip ardından halinin onlara emretmiş olduğu şeyin dışında olduğunu zannetmemiz gibi bir durumun olması imkânsızdır.

³⁷ Bu hadisi Ebu Nuaym *el-Hilye* adlı eserinde Zeyd İbn Erkam'dan rivayet etmiştir. O'nun katında bakiyesinde şu bilgi vardır: "Nefsini ölümlerle birlikte zannet. Mazlumun duasından sakın. Zira mazlumun duası müstecaptır."

Suyuti hadisin hasen olduğuna ilişkin işaret koymuştur. Taberani'ye göre hadis Ebu Derda'nın rivayetiyle desteklenmiştir. Bununla ziyadenmiştir. Rivayet Münziri'nin belirttiği gibi her ne kadar zayıf ise de geçen rivayet nedeniyle kuvvet kazanmakta ve hasen derecesine yücelmektedir.

Miracın, Mekke'den Değil de Beytü'l-Mukaddes'ten Başlamasındaki Sır

Üstad Ebu Ali Dakkak'tan işittiğim şu husus Mirac'ın latifelerindendir. O şöyle der: "Resulullah (s.a.v.) Mirac'tan meliklerin sıfatıyla dönmüştür." Dakkak şöyle di-yordu: "On tanesi cennettedir." Ben Dakkak'ın şöyle dediğini işittim: "Ubudiyetten daha yüce bir makam bulunmamaktadır. Allah Teâlâ Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) Mirac'a başlan-gıç halinden haber vermek için şöyle buyurmaktadır: *"Bir gece, kulunu Mescid-i Harâm'dan, çevresini mübarek kıldığı-mız Mescid-i Aksâ'ya götürən Allah noksan sıfatlardan mü-nezzehtir."* (17/el-İsra/1) Ardından Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) Mirac'ın son haletinden haber vermek için ise şöyle buyur-maktadır: *"Bunun üzerine Allah, kuluna vahyini bildirdi."* (53/en-Necm/10) Buna göre de ubudiyet makamından daha yüce bir makamın olmadığı bilinir."

Bu anlam hakkında şairler şöyle bir şiir inşad etmişlerdir:

*Bana ancak kullukları bildiren isimler ile ibadet ediniz
Zira isimlerimin en doğrusudur.*

Ben Ebu Ali Dakkak'ın şöyle dediğini işittim: *"Musa (a.s.) 'Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!' dedi. (Rabbi): 'Sen beni asla göremezsın' dedi."* (7/el-Araf/143). Peygamber

Efendimiz'e ise (s.a.v.) şöyle sorulmuştur: 'Rabbini görmedin mi?' Buradan da anlarız ki, Hz. Peygamber Efendimiz ile Hz. Musa arasındaki fark çok açıktır."

Ben bazı haberler hakkında Hazreti Resulullah (s.a.v.)'in şöyle dediğini işittim: Peygamberimiz Efendimiz Cebrail'e (a.s.) "Rabbinizi görüyor musunuz?" diye sormuştur. Cebrail (a.s.) de cevaben: "Ey Muhammed (s.a.v.)! Bizimle O'nun arasında şöyle şöyle bir hicap bulunmaktadır."³⁸ demiştir. Hicaptan umudunu kestiğinde ve Allah'ı Teâlâ'nın müşahadesiyle yetindiğinde kendisine tahkik olunan şeyle rüyete başlamış ve şöyle buyurmuştur: "Rabbini görmedin mi?" Allah'ı Teâlâ'nın sünnetleri de bu şekildedir. Allah'ı Teâlâ hiç bir kimseyi denemeksizin, beklemeyi ve zorlukla vâkıf olmayı gidermeksiz hiçbir mertebeye ulaştırmaz.

Mirac'ın latifelerinden birisi de şudur: Aktardığımız bazı rivayetlerde zikrettiğimiz üzere Mirac'ın taharetle başlaması Hazreti Muhammed'e (s.a.v.) özgü bir durumdur. Yukarıda geçtiği üzere Hazreti Cebrail (a.s.) Hazreti Resulullah'ı (s.a.v.) Zemzem'e taşımış, O'nun göğsünü yarmış ve kalbini yıkamıştır. Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) kalbi iki defa yarılmıştır. İlki Hazreti Halime'nin bakımı altında bulunduğu çocukluk evresinde gerçekleşmiştir. İkinci yarılma ise Mirac gecesinde gerçekleşmiştir. Kalbin yıkanmasının hiçbir peygambere ait olmaksızın sadece Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) kalbine özgü olmasında işaretler bulunmaktadır. Kalbin irfan mahalli olması bu işaretlerdendir. Kalp öyle bir et parçasıdır ki,

³⁸ Ebü'l-Hasan Ali İbn Galib Hicapların sayısından bahsettiği bir eserde bu hadisi zikreder ve hadisi Rebi İbn Seb'e dayandırır. 'Şifaü's-Sudur' adlı eserinde ise İbn Abbas hadisi olarak aktarır. Hafız eş-Şami hadisi zikreder ve şöyle der: "Bu hadis şeksiz şüphesiz yalıdır." Kastalani ise şöyle der: "Hicapların çok olması olayı sahih bir kanaldan gelmemektedir. Müslim'de rivayet edilen hadisin dışında bu konuda sahih bir rivayet bulunmamaktadır." Bununla Ebu Musa'nın rivayet ettiği ve içinde şu bilgilerin geçtiği hadisi kast etmektedir: "Hicabı nurdur."

iyi olduğu takdirde beden de iyi olur. Kalp müşahede mahallidir. Hazreti Resullulah'ın (s.a.v.) kalbinde Hakk'tan gayrısının nasibinin olmaması için ve ümmetin kalp temizliği hususunda uyanık davranması için böyle bir ameliye gerçekleşmiştir. Hazreti Mustafa (s.a.v.) bu makamı geçemediğinden dolayıdır ki, kalbin peş peşe yıkanması eylemi gerçekleşmiştir. Hazret-i Resulullah'tan (s.a.v.) başkasına yaraşan şey, kalbini Allah için kılması ve masivadan korumasıdır.

Mirac'ın latifelerinden birisi de şudur: Yukarıda rivayet ettiğimiz gibi Burak serkeşlik etti. Öyleki Resulullah'ın (s.a.v.) Burak'a binebilmesi güç bir hal aldı. Elçi burada söyleyeceğini söyledi. Elçinin söylediği sözde, ne zaman seçme eylemi gerçekleşirse etki için kabul de o derece şiddetli olacağına dair bir uyarı bulunmaktadır. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Eğer seni sebatkâr kılmısaydık, gerçekten, nerdeyse onlara birazcık meylededecektin.”* (17/isra/74) Ardından Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“O zaman, hiç şüphesiz sana hayatın ve ölümün sıkıntılarını kat kat tattırırdık.”* (17/el-İsra/75).

Bu hususta da başkası için bir tembih bulunmaktadır. Zira muhabbet sahasında durum bu şekilde olduğundan, ümmetin sevgi duyması hususunda da ümmete tolerans tanınmamıştır. O'nun dışındakiler, kasıtlarının ve kalplerinin Allah için olmasında daha da dikkat etmeleri gerekir. Böylece kalbi mahlûkatla kirlenmemiş olsun. Bunda yine, kulun saflık durumunun yapmış olduğu şeyle bulunmasına işaret bulunmaktadır. Öyle ki, her şeyde etki etmektedir. Süfilerden birisinden şöyle aktarılmıştır: *“Ben her şeyde halimi biliyorum.”*

Rivayetlerde geçen şu husus da miracın latifelerinden- dir: Resulullah (s.a.v.) Burak'a bindiğinde hiçbir şeye eğilim göstermedi. Sağından ve solundan kendisine nida ediliyordu. Bu nidaların ardından Cebrail (a.s.) Resulullah'a (s.a.v.) şöyle buyurdu: *“Sağından sana nida eden Yahudiliğin davetçisidir. Solundan sana nida eden ise Hıristiyanlığın davetçisidir.”*

Ey Muhammed! Sağa veya sola iltifat etmiş olsaydın ümmetin duruma göre Yahudi veya Hristiyan olurdu.” Hazreti Peygamber’in (s.a.v.) hiçbir şeye iltifat etmemiş olması, kastının Allah Teâlâ olan bir kişinin seyr-ü sülûk yolunda bir şeye iltifat etmemesi gerektiğinin bilinmesi içindir. Hazreti Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır: *“Namaz kılan kişi kime mü-nacat ettiğini bilseydi (başka tarafa) iltifat etmezdi.”*

Şibli’den şu söz aktarılmıştır: “Ben yolların bazısına uğruyordum. Bir kişi ‘Ey Ebubekir! Yöneldin.’ diye nida etti. Ben hiçbir kimseyi göremedim. Gaipten bir ses şöyle dedi: ‘Şuraya veya buraya yönelen bizden değildir.’”

Âlimler Hazreti Resulullah (s.a.v.) Mirac’a Beytül-Mukaddes’ten yükseltildiğinde niçin Mekke’den yükseltilmedi konusu hakkında da farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Âlimlerden bir grup; “Allah Sübhanehu ve Teâlâ peygamberlerin buradaki eserlerinin ve kabirlerinin müşahade edilmesini istedi. Zira Beytül-Mukaddesteki kaya semanın kapısına karşılık gelmektedir.” demiştir.

Bu taşın, gökyüzüne yeryüzündeki en yakın yer olduğu da söylenmiştir. Yeryüzüne inen bir meleğin ancak bu kayaya indiği söylenmiştir. Gökyüzüne çıkan bir melek de ancak bu kayadan yükselir.

Şöyle de denilmiştir: “Allah Teâlâ peygamberlerin ruhlarını Hazreti Resulullah (s.a.v.) için hazır etmiş. Hazreti Resul (s.a.v.) onlara selam vermiş ve namaz kıldırmıştır. Zira Beytül-Mukaddes peygamberlerin ve resullerin hicret yurtlarıdır. Allah Sübhanehu ve Teâlâ Peygamberimiz Efendimiz’i (s.a.v.) onların mesleklerine girmesi için onu ihzar ettirmiştir. Zira Allah Teâlâ, Hazreti Peygamber’in (s.a.v.) onlar için açık bir ayeti ve belirgin bir mucizesi olsun diye, Hazreti Resulullah’ın (s.a.v.) Kureys’e Beytül-Mukaddes’in

haberlerini ve yolda görmüş olduğu kervanın haberlerini vermesini istedi.”

Denilmiştir ki: Allah Teâlâ'nın “Senden önce gönderdiğimiz elçilerimize (ümmetlerine) sor!” (43/ez-Zuhruf/44) buyruğu, Mustafa (s.a.v.) Şam'daki İliya Mescidi'ndeyken Mirac gecesinde kendisine nazil olmuştur. Bunun üzerine Hazreti Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Ey Peygamberler topluluğu! Allah Teâlâ siz peygamberleri hangi esas üzere göndermiştir? Allah Teâlâ'ya tevhid esası üzere mi?” Peygamberler topluluğu kulluğu, Allah Teâlâ'yı birlemeyi ve O'nun şerikinin olmadığı hususunu ikrar ettiler.

“(Resûlüm!) Eğer sana indirdiğimizden (bu anlattığımız olaylardan) kuşkuda isen, senden önce Kitab'ı (Tevrat'ı) okuyanlara sor. Andolsun ki, Rabbinden sana hak gelmiştir. Sakın şüphelilerden olma!” (10/Yunus/94) buyruğunun da bu gecede indiği söylenmiştir. Âlimler bu ayetin anlamı hakkında çeşitli açıklamalarda bulunmuşlardır. Âlimlerden bir bölümü “Eğer kuşkuda isen” ilahi buyruğunda muhatabın Hazreti Peygamber (s.a.v.) olduğunu söylemişlerdir. Bir grup âlim ise ayetin bu bölümünde muhatabın Hazreti Resulullah'tan (s.a.v.) başkası olduğu görüşündedirler. Bu konuda bir kuşku bulunmadığından Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) onlara sormadığı da söylenmiştir.

Kuşku duyan kimseye hitap etmiş olduğu da söylenmiştir. Ey tevhid hakkında kuşku duyan insan Yahudilerin büyüklerine sor. Onlar sana tevhitten haber vereceklerdir.

Kendisine özgü kılınan ikramlar ve yüceltildiği makama yüceltilme konusunda bir bekleme/intizar içine girmemiştir. Bundan dolayı kendisine “Şayet (durumundan) kuşkuda isen” peygamberlere sor. Biz senin halini ve mahallini onlara nasıl tanıttık. Seni nasıl onlara üstün kıldık.

“Namaz kılan kişi kime mü-nacat ettiğini bilseydi (başka tarafa) iltifat etmezdi.”

“Eğer kuşkuda isen” buyruğundan muradın yani sen peygamberlerin en faziletlisi olduğundan kuşkuda isen senin meziyetini ve hususiyetlerini tanıyabilmeleri için onlardan onların hallerini sor olduğu da söylenmiştir. Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) imamet konusunda bütün peygamberlerin önüne geçmesi de bu tevili destekleyen hususlardandır. Şu yönden ki, Hazreti Resulullah (s.a.v.) Beytül-Mukaddes'te onlara iki rekât namaz kıldırması, ardından da Cebrail (a.s.) Hazreti Resulullah'a (s.a.v.) her semada, Hazretten başkasına açılmamış ve O'nun dışında kimsenin girmemiş olduğu kapıyı açmalarını istemiştir. Her semanın ehlinden kendisinden başkasının işitmediği selamı işitmiştir.

Bazı rivayetlerde rivayet olunduğuna göre Hazreti Resulullah (s.a.v.) bu gecede İbrahim (a.s.), Musa (a.s.), Davud (a.s.), Süleyman (a.s.) ve İsa (a.s.) gibi peygamberlerin ruhlarıyla karşılaşmıştır. Bunlar Rablerini övmüşlerdir. İbrahim (a.s.) şöyle buyurmuştur: “Beni halil edinen, bana büyük bir mülk bahşeden beni bana uyulan dosdoğru bir ümmet kılan, beni ateşten uzaklaştıran, ateşi bana karşı selamet ve serinlik kılan Allah Teâlâ'ya hamd olsun.”

Ardından Musa (a.s.) şöyle buyurdu: “Benimle tam bir şekilde konuşan, Firavun'un helakını ellerimle kılan, Ben-i İsrail'in kurtuluşunu elimle kılan, ümmetimden hak ile doğru yolu bulan ve onun sayesinde adil davranan bir topluluk kılan Allah Teâlâ'ya hamd olsun.” Ardından Davud (a.s.) şöyle buyurdu: “Bana büyük bir mülk bahşeden, bana Zebur'u öğreten, demiri bana yumuşatan, tesbih eden dağları ve kuşları emrime amade kılan, bana hikmeti ve güzel konuşmayı bahşeden Allah Teâlâ'ya hamd olsun.” Ardından Süleyman (a.s.) şöyle buyurdu: “Rüzgârı bana teshir eden, şeytanların ordularını bana teshir eden, bana kalelerden, heykellerden, havuzlar kadar geniş leğenlerden, sabit kazanlardan dilediğimi yapabilmeyi bahşeden, bana kuşdilini öğreten, benden sonra

hiçbir kimseye yaraşmayacak muazzam bir mülk veren, bana hesap kılmayan Allah Teâlâ'ya hamd olsun.”

Ardından İsa (a.s.) şöyle buyurdu: “Beni kendisinden bir kelime kılan, bana Kitab'ı, hikmeti, Tevrat ve İncil'i öğreten, bana çamurdan bir kuş sureti yapıp ona ruh bahşeden kılan, beni körü ve alacalıyı iyileştirici kılan, Allah Teâlâ'nın izniyle ölüleri diriltir kılan, beni yüceltip tertemiz kılan, beni şeytandan koruyan ve annemi de koruyan Allah Teâlâ'ya hamd olsun.”

Ardından Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Hepiniz, O'nun Rabbini övdünüz. (Yani O'nun tanıttığı üzere Rabbinizi övmektesiniz.) Ben de kendi Rabbimi öveceğim. Beni âlemlere rahmet, bütün insanlara uyarıcı ve müjdeleyici olarak gönderen, her şeyin açıklamasının içinde bulunduğu Furkan'ı bana indiren, ümmetimi insanlar içinden çıkartılmış en hayırlı ümmet kılan, ümmetimi ümmet-i vasat kılan, sadırımı bana açan, benden yükümü kaldıran, zikrimi yücelten, beni Fatih ve hatim kılan Allah Teâlâ'ya hamd olsun.” Bunun üzerine İbrahim (a.s.) şöyle buyurdu: “Bununla Muhammed (s.a.v.) size üstün geldi.”

Mutasavvıf Şeyhlerin Bu Konudaki Açıklamaları

Şbn Ata “Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm’dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir.” (17/el-İsra/1) buyruğu hakkında şöyle der: Allah Teâlâ kurbet mekânını ve yakınlık konumunu mahlûkatın bir tesirinin bulunmasından temizlemiştir. Bundan dolayı Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm’dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir.” (17/el-İsra/1) Kendi nefsiyle isra etmiş, ruhuyla seyretmiş, sırrıyla da seyretmiştir. Sır ruhta bulunan şeyi bilmek değildir. Ruh da sırrın müşahedesini bilmek değildir. Beden de ise o ikisinin (ruh ve sır) haberinden bulunmamaktadır. Ruh ve sır bedende değildir. Her vakıf bir sınır üzeredir. Her vakıf sınırınca Hakk’ı müşahade edici, aracısız olarak ve beşeriyeti kalmaksızın Hakk’tan bürünücüdür. Aksine Muhakkık kulluğuyla hakk etmiştir. Bundan dolayı onu tahkik etti ve makamın bulunmadığı bir yerde O’nu ikamet ettirdi. O’na hitap etti. Vahyettiği şeyi vahyetti. Rabbimiz yüce oldu ve aziz oldu.

Üstad İmam şöyle der: Onun sözünün bu bölümü ruhun yükümlü olmadığı şeyle sırrın yükümlü olduğu vehmini

meydana getirmektedir. Yahut nefsin kendisine emredilmediği bir şeyin ruha emredildiği vehmi ortaya çıkmaktadır. Ancak durum bu şekilde değildir. Zira bu cümle, bazısını bazısının emrine amade kılmıştır. Cümle bir insandır. Yükümlü birdir. Nasıl ki, bu gün görmenin mahalli göz ise gören cümle ise kokunun mahalli burun, koklayıcı cümle ise bu şekilde müşahedenin mahallinin sır olduğunu göstermektedir. Muhabbetin mahalli ruhtur. Marifetin mahalli kalptir. Ardından müşahid, muhip ve arif kuldur. Hüküm cümleye dönük olur. Her bir cüz bir anlama özgü olur. İçinde muhabbetin bulunduğu cüzde şuhud söz konusu değildir. Kendisinde basarın idrakinin bulunduğu cüzde işitmenin idrakı bulunmamaktadır. İşte bu anlam İbn Atanın “Sır ruhta bulunan şeyin bilgisi değildir.” sözünün anlamıdır. Onlardan bazıları da şöyle demiştir: Hak Sübhanehu ve Teâlâ ‘Esra/geceleyin götürdü’ buyruğuyla Mirac’tan bütün itirazları düşürmüştür. Zira Allah Teâlâ ‘Sera/geceleyin gitti’ dememiştir. Zira kudret ve rububiyette şaşılacak herhangi bir durum bulunmamakta, bundan taaccüp edilmemektedir. Nuri şöyle der: “Hakk Teâlâ kalpleri müşahede etti. Muhammed’in (s.a.v.) kalbinden kendisine karşı daha istiyaklı bir kalp görmedi. Bundan dolayı rüyet ve karşılıklı konuşmayı tacil için Hazreti Peygamber’i (s.a.v.) Mirac’la ikramlandırmıştır. Bu azametli meşhede ehil olduğunda varlıklar gözünde zayıf oldu. Öyle ki herhangi bir şeye iltifat etmez. Hiçbir şeyi güzel görmez. Hiçbir şeyi büyük saymaz.”

Ebu Yezid el-Bestami şöyle der: “Hazreti Peygamber (s.a.v.) gece gidiş haletinde gözünü korudu. Müşadeye müşatahak olduğu şeyleri bildiğinden dolayı gözü kaymadı ve sınırı da aşmadı. Bu konuda hiçbir şeyi müşahede etmedi ve gözleri hiçbir şeye karşı şaşı bakmadı. Ardından te’dib mahalline döndürüldüğünde kendilerinden haber vermek ve halkın da kendileriyle te’diblenmesi için cennet ve cehenneme, peygamberlere ve meleklerle baktı. İlk makam husus makamıdır. İkinci makam umum makamıdır.”

Bazıları da şöyle der: İsrâ ve Mirac'tan sonra hadiseleri küçük gördü. Asıllar mukabelesinde feriler ne zaman büyük olur ve kadem mukabelesinde hades ne zaman sabit olur.

Hüseyin İbn Mansur şöyle der: "En yüce elçi İsrâ'da Hakk'a yaklaştığında Hak O'nu teyid etti ve şöyle buyurdu: 'İste sana verilecektir' Hazreti Resulullah (s.a.v.) da 'Ne isteyeyim ve bana ne verilsin. Neyi arzulayayım ve muhakkak yeterli kıldım' buyurdu. Bunun üzerine '*Hiç kuşkusuz sen yüce bir yaratılış üzeresin*' buyruldu. İhtiyaçların talep edilmesi basitliğimizden tenzih edildi. Kendisine burhanın idrakı verildi. Hükümde iki dardan birisini dileyen kimse için O'na ıt-lak edildi. Ashabın meşhedine geri döndü. Kureyş'ten on kişinin cennetliğine hükmetti."

Vasîti der ki: "Başkasına açılmamış olan Allah Teâlâ'nın kudreti ve celali Hazreti Resulullah (s.a.v.) için açıldığında Peygamber'e (s.a.v.) övmesi ilham olundu. Hazreti Resulullah (s.a.v.) da övgüsünün Hakk'ın vafına mukabil olmadığını mahlûkatın sözleri ne kadar yüce olursa olsun ancak değerlerinin mahalline göre olduğunu bildi. Hakk'a sena etmeyi reddetti. Allah Teâlâ'dan başka hiçbir kimsenin gücünün yetmediğini bilmesinden dolayı bütününü O'na (cc) döndü."

Ebu Said el-Harraz şöyle dedi: "Hazreti Peygamber (s.a.v.) İsrâ'ya gitmeden önce tevehhüm ediyordu ve zannediyordu. Kulun sıfatları galip geldiğinde Hak işte bu şekilde yapar. Yani tevehhümü ve zannı fiillerinden olduğunda Allah Teâlâ bu eylemi gerçekleştirir. Zatıyla marifet olduğunda... (orjinalde burasının devamı bulunmamaktadır.)"

Hazreti Peygamber (s.a.v.) bu konuda basiret üzereydi. Âlimlerden birisine soruldu: "Kıyamet günü Arasat meydanında Peygamberlerin humudu [sessizleştiği] esnada niçin Peygamberimiz Efendimiz (s.a.v.) yayılmıştır.³⁹ O arif şöyle

³⁹ Tasavvuf terimi olan bast ile ilgilidir. Gönün genişlemesi anlamında kullanılır.

cevap vermiştir: Bunun nedeni şudur: Zira her bir göz kırpması Hakk'ın müşahedesine karşı sürmelenmedi. Tecelli anlarında şaşkınlığa düştü. Her dil yakınlıkta ve yaklaşımda Hak Teâlâ ile karşılıklı konuşmada yayılamadı [daralmadı, genişledi]. Heybetin zuhuru esnasında soru sormaktan acze düştü. Mirac gecesinde müşahade etmek ve karşılıklı konuşmada şaşkınlığın kabz edilmesi Hazreti Resulullah'a (s.a.v.) özgü kılındığından Hazreti Peygamber (s.a.v.) şefaât konusunda ve isteme konularında dilini yaydı."

Ebu Osman (r.a.) şöyle demektedir: "İsra'da karşılaşmış olduğu Rabbinin lütfundan dolayı Hazreti Peygamber'e (s.a.v.) ölüm sekeratı basit geldi. Bundan dolayı Hazreti Resul (s.a.v.): *'En yüce dosta gidiyorum'* buyurdu." Yani 'Benim müşahade ettiğim gibi, beni kendisine yakınlaştıran ve takrib eden en yüce dostu müşahade eden bir kimse başka bir şeyi mi seçer?' Hazreti Peygamber (s.a.v.) serbest bırakıldığında, Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) *"Ben senin kendini övdüğün gibi seni övemem"* buyruğunun ifade ettiği anlam Ebu Osman'a soruldu. Ebu Osman "Resulullah (s.a.v.) sürekli olarak Rabbine dua ediyor ve O'nu övüyordu. İsra gecesinde Rabbine yaklaştığında Rabbinin azametinin ifade edilemez azametini gördüğünde Rabbinin övmesinden ve O'na dua etmesinden istihya etti. Bundan dolayı acziyet lisanına döndü ve şöyle dedi: *'Ben senin kendini övdüğün gibi seni övemem.'*"

Mevlana Şibli'ye "Mirac'ta Hazreti Peygamber (s.a.v.) için lika ve muhataba nasıl sabit olmuştur?" diye soruldu. Cevaben: "Bu bir iş içindi. Bundan dolayı bunda temkin edildi" demiştir.

Vasıtı'ye "Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) Mirac gecesindeki haleti nasıldı?" diye soruldu. Vasıtı: "Allah Teâlâ O'na kendi na'tının elbisesini giydirdi. Müşahade hakkında O'na izin verdi. O'nunla yüz yüze konuştu" cevabını vermiştir.

Vasıtı'nın bu cümlelerinin anlamı şudur: Allah Teâlâ Hazreti Peygamber'e (s.a.v.) na'tı için doğru olabilecek bir elbise

giydirdi. Yani kendi vasfının görülmesi için. Yani O'na özgü kılmış olduğu ve onu ehil kıldığı şey sebebiyle O'nu kuvvetlendirdi ve sabit kıldı.

Yusuf İbn Hüseyin'e "Hazreti Peygamber (s.a.v.) hangi şeyle Mirac'ta müşahedeye güç yetirebildi?" diye sorulduğunda cevaben: "Devam üzere Hakk'ın iyiliğinden üzere varid olduğu şeyle. Barrın müşahedesini O'na gerçekleştirdi" cevabını vermiştir.

Vasıtı'ye "Mirac'taki hikmet nedir?" diye sorulduğunda "Allah Teâlâ Habibin halini ubudiyet mahallinden ezeliyet mahalline yüceltmek istedi. Rububiyet mahallinden [...] ⁴⁰" cevabını vermiştir. Hazreti Peygamber (s.a.v.) ubudiyet mahallinde ümmetine ubudiyetin edeplerini göstermek istemiştir. Ardından Allah Teâlâ O'nu ezeliyet makamına nakletmiştir ki, bu makamda olan kişi bununla teeddüp etsin. Sonra da Hazreti Peygamber'i (s.a.v.) rabbaniyet makamına nakletmiştir. Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) kendisine gece götürüldüğü şey Mirac'tır. Böylece kendisinden makamların ve rusumların idraki giderilmiş, Allah Teâlâ'nın kendisi için yaratmış olduğu kurbet ve dünüv/yakınlık haletine nakledilmiştir.

Üstad İmam (r.a.) şöyle demiştir: "Bu sözde çeşitli yönlerden kapalılık bulunmaktadır. Ezeliyetin ve rububiyetin Hak Sübhanehu ve Teâlâ'nın sıfatından olduğu bilinmelidir. Onun sıfatı için muhal ve onunla birlikte bulunan birisi için nat edilmesinde iştirak bulunmamaktadır."

Bu sözün anlamı şudur: Ubudiyet sıfatında bunu ispat etmiştir. Bu ise taatlere sarılmak, kaymalardan ayrılmaktır. Buradan da ümmetin bu hal üzere olduğu ve bununla edeplendiği bilinir. Vasıtı'nın "Ezeliyet mahalline nakledilmiştir" sözü, kalbi takdirlerin meşhuduna rapt edilmiştir anlamına gelmektedir. Hakk'tan gelen takdir ve kazayla geçen şey ezellerdedir. O'nun ilmi ezeldedir. Bunu murad etti ve bundan saadet

⁴⁰ Metnin bu bölümü yazma nüshada eksiktir.

ve şekavet olduğunu haber verdi. İşler kaderlerledir ve önceden geçen şeylerledir; kulların amelleriyle veya sonradan meydana gelen olaylarla değildir. Vasıtı'nın "Allah Teâlâ sonra O'nu rububiyet mahalline nakletmiştir" sözü, Allah Teâlâ'nın O'nu rububiyet makamına çıkarması varlık için söz konusu olan şeyleri hissetmemesi yani Allah Teâlâ'nın engellemesi anlamına gelmektedir. Vasıtı'nın Hazreti Peygamber'i (s.a.v.) vasfetmesinde zikredilen "dünuv/yakınlık ve kurbet" sözü, Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) kendi nefsinin haliyle ihsas etmekten uzak oluşu, Allah Sübhanehu ve Teâlâ'nın zikrinin kendisi üzerinde hükümrân olması anlamındadır. Allah Teâlâ'dan gelen kurbun başlangıcı keramet ve lütuf kurbu, mahlûkatın zikrinden gaybetinde nefsiyle kulun ihsandan uzaklığına şehadet, Hakk'ın zikrinin kendi haletinde istilası ve hatta O'nun varlığının hakikatlerinde yok olmasıdır.

Ariflerden birisine "Resulullah (s.a.v.) Sidretü'l-Münteha'da niçin secde etmiştir?" diye soruldu. Arif cevaben: "Zira secdede yakînin rüyeti, ubudiyetin izhârı, Hakk Teâlâ'nın ta'zîmi anlamı bulunmaktadır" demektedir. Hazreti Peygamber (s.a.v.) Hakk'ın müşahade edilmesi esnasında hakikatinin sultanının kendisine galebelerinden dolayı kendi vasıflarından fena mahallinde bulunmaktaydı. Buna göre Hazreti Peygamber (s.a.v.) nasıl secdeye iltifat edebilir veya Alah-u Teâlâ'ya karşı nasıl boşalmış olabilir. Bu soruyu soran, Allah Teâlâ'nın celalinin varlığını cemalinin müşahade edilmesiyle kendisine galebe çalan şeyden ötürü Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) nasıl kendi halini müşahade ettiğine işaret etmektedir.

Rüveym şöyle der: "Hazreti Peygamber'e (s.a.v.) İsrâ ve Mirac olayında şereflerin en güzeliyle ikram edildiğinde himmetini ayetlerden, kerametlerden, cennet ve cehenneme iltifat etmekten yüce tuttu. "Göz kaymadı", yani gözü evrende gerçekleşen olaylardan bir an dahi şaşmadı. Denizi müşahade eden kişi nehirlerden ve vadilerden bağımsız olur."

Bazı arifler de şöyle demişlerdir: Allah Teâlâ Muhammed'in (s.a.v.) nuruyla yeri aydınlatmış gibi gökleri de aydınlattı. Bundan dolayı Hazreti Resulullah'ı (s.a.v.) Mirac'a çıkarmıştır.

Bazı arifler de şöyle demişlerdir: Allah Teâlâ Mirac gecesinde Muhammed (s.a.v.)'in huzuruyla Mescid-i Aksa'nın özelliklerini kemale erdirmiştir. Zira Allah Teâlâ bu cenneti Peygamberler (a.s.)'e onunla olmasıyla ikram etmiştir. Peygamberlere ikram ettiği şeyi Mustafa ile kemale erdirmiştir.

Ariflerden birisi şöyle demiştir: Hazreti Peygamber (s.a.v.) *"Ben seninleyim"* dediğinde kendisine cevaben: *"İn kün te bi fe ene leke/eğer benimle birlikte olduysan ben de senin içinin"* denilmiştir. Metnin orijinalinde geçen "ba" ve "lam" harf-i cerri birbirinin ardından gelmişlerdir.

Hüseyin İbn Mansur şöyle der: "Beşeriyet, kendi şekliyle hadese benzemekten aciz değildir. Rabbaniyet zahir olduğunda beşeriyetin hükümleri fani olur. Muhammed (s.a.v.) ilahi elbise kendisinde zahir olduğunda, görüş ve sohbet gibi konumunun azametine rağmen Cebrail'in (a.s.) nasıl aciz kaldığını ve "Bir parmak yaklaşacak olursam ateş beni yakar" dediğini görmez misin? Bu sözcük eğer zahiriyle alınacak olursa hiç kuşkusuz bütün hataları vehmettirir. Sözünün anlamı şudur: İlahiyat elbisesiyle zahir olduğunda Allah Teâlâ'nın kendisine özgü kılmayı murad ettiği hâl, beşerin gücünün yetirilmesi noktasında nakıstır. Zira mahlûkatın kendisine gücünün yeteceği şeyin sınırı malumdur. Bu sınırı geçen nokta hakkında mahlûkatın rütbeleri yetişmez. Ancak Muhammed (s.a.v.) bununla nitelememez. Her ne kadar rütbesi yüce olursa olsun kadem sıfatlarından birisiyle nitelenemez. Ancak beşerin kazanımıyla elde etmesinin mümkün olmayacağı şeyin dışında İlahın takdiri-nin sarfından keramete özgü kılınmıştır. Allah Teâlâ Peygamberine Ashab-ı Kehf'in sıfatı hakkında *"Eğer onların durumlarına muttali olsa idin dönüp onlardan kaçardın ve gördüklerin yüzünden için korku ile dolardı."* (18/el-Kehf/18) demiştir."

"Eğer onların durumlarına muttali olsa idin dönüp onlardan kaçardın ve gördüklerin yüzünden için korku ile dolardı."

(18/el-Kehf/18)

Rivayette geçtiğine göre Ömer İbn Hattab'ın (r.a.) sıfatı şöyleydi: Şeytan onunla karşılaştığında ona eğilirdi. Ebu Ali Dakkak'ın şöyle dediğini işittim: “Ömer beşeriyet yönüyle Ömer'di. Ancak şeytanın onun önünde eğilmesi Hakk Sübhanehu ve Teâlâ'nın ona özgü kıldığı nurlarından dolayıldı. Bu nurlar onda zahir olurdu. Kudretiyle Allah Teâlâ'nın ona özgü kıldığı latifelere işaret etmiştir. Değilse bununla kadim bir anlama işaret etmemiştir. Kadim anlamların hadis olan aynlarla nitelenmesi caiz değildir.”

Ebu Said el-Harraz şöyle der: “Hazreti Peygamber (s.a.v.) *'ve kul rabbi zidni ilma/ya rabbi ilmimi arttır de'* buyruğunu söyleyerek dua etmekle emrolunmuştur. Hazreti Peygamber'e (s.a.v.) vasıtalarla ve elçilerle ilimler verilmişti. Bu dua diline icra edildiğinde ondan temeyyüz olmaksızın ve talep de olmaksızın bu duasına icabet edildi. Hatta fazlının izharı için en yakın konuma ve en yüce makama çıkartıldı. Öyle ki bu makam halkın ilimlerinin bütünüyle kendisinden kesildiği konum ve makamdı. Böylece Hazreti Resulullah (s.a.v.), her hangi bir vasıta olmaksızın karşılıklı Allah Teâlâ Peygamber'e (s.a.v.) hitap eder, Hazreti Peygamber (s.a.v.) de Allah Teâlâ'ya hitap eder bir yakınlaşma makamında bulunur oldu. Allah Teâlâ sebat vermekle bu makamda teyit etti. Halktan hiçbir kimsenin bilmediği ilimleri ziyadeleştirmekle Hazreti Peygamber'e (s.a.v.) ikram etti. Bu makam bana göre Makam-ı Mahmud'a en çok benzeyen makamdır. Zira bu makam hiçbir kimseyi muttali kılmadığı kendisi ile sevgilisi arasında bir sırdır.”

Vasıtı'ye Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) İsrâ ve Mirac gecesindeki dünüv/yaklaştırılması hakkında soruldu. Vasıtı cevaben şöyle cevap verdi: “Kendi nefsinden çıktı. Kendisinden O'na yaklaştı. Sarktı. Hicaplar sürekli Muhammed'e (s.a.v.) doğru sarkıyordu. Öyle ki, Peygamber (s.a.v.) Allah Teâlâ'nın *“O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu”* (53/en-Necm/9) buyruğunda işaret edilen

noktaya ulaştı. Bu Allah Teâlâ'nın İsra ve Mirac gecesindeki seyri haletinde kendisine giydirmiş olduğu nurların kuvvetiyedir. Sıfatın kendisinin üzerine vaki olması ve kendisine tahsis edilmiş olan nurlarla teyidi gibi şeylerle süslenmemiş olsaydı bu makamın nurları yakardı. Zira Cebrail (a.s.) bu makama yaklaşabilme gücünde değildi. Hazreti Habîb'e (s.a.v.) giydirilen şeyden soyulduğunda Cebrail (a.s.) bu makama yaklaşabilmeye gücü yetmedi. Bununla Allah Teâlâ'nın Hazreti Habîb'e (s.a.v.) özgü kıldığı kuvvet, sebat ve yardımın gerçekleşmesine işaret etmektedir. Uzaklıkla beşeri hükümlerden uzaklığı kastedilmiştir. Sıfatın kendisi üzerine gerçekleşmesiyle kalbinde gerçekleşen basiretler ve marifetlerin latifliğinin varlığı kastedilmiştir."

Cafer-i Sadık şöyle buyurmaktadır: "Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) nefsiyle yaklaştığını tevehhüm eden kimse bu bölümde mesafe olduğu sonucunu kılar. Ancak sarkma; yaklaşma her gerçekleştiğinde marifetlerin çeşitlerinden uzaklaşmaktadır. Çünkü yaklaşma ve uzaklık bulunmamaktadır. Nefsiyle yaklaştığında uzak olarak sarkar. Hakikatte ise bitkin olacaktır. Zira o hasret içindedir. Hakikati mütalaa etmeye yol bulunmamaktadır."

Cüneyd-i Bağdadi şöyle der: "Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) Mirac gecesinde Cebrail'in (a.s.) kendisinden acze düştüğü elbiseyi giymesi O'na özgü kılınmıştır. Bundan dolayı Cebrail (a.s.): "Eğer bir parmak daha yaklaşacak olsam hiç kuşkusuz yanarım" buyurmuştur. Bu giydiriliş O'nun nurlarına dalmıştı. O'nu bütün sıfatlarından arındırdı. O'nu kendi sıfatlarının nurlarıyla süsledi ve donattı. Konuşmaya yeltenmesine, müşahedeye ve müracaata, tahiyyatla Hakk'a sarılmasını serbest bıraktı. Allah Teâlâ Hazreti Peygamber'e (s.a.v.) tek bir selam vermekle değil bütün selamlamalarla karşılık vermiştir. O'na bu selamı telkin etmiştir. Hakk'a misliyle mukabele etmiştir. Hazreti Peygamber (s.a.v.)

bundan dolayı şöyle buyurmuştur: 'Hatta bütün selamlar Allah Teâlâ'ya aittir.' Zira sen bunun ehlisin. Bereketler ve güzelliğler Allah Teâlâ'ya aittir."

Cüneyd-i Bağdadi bu sözyle şunu kastetmiştir: Allah Teâlâ Hazreti Peygamber'i (s.a.v.) kendisine tahsis ettiği sıfatlarının nuru olan lütfunun sıfatlarıyla süslemiştir. Bu babda Hakk Sübhanehu ve Teâlâ'nın velilerinden dilediğine özgü kıldığı fiillere bütününün işaretidir. Kadim zatla iki hadesin caiz olmaması gibi. Buna göre kadim sıfatın hadis zatla kıyamı caiz değildir. Kadim sıfatla nitelenen kadim zattır.

İbn Mansur şöyle der: "Halil (a.s.) 'Senden bana' buyurmuştur: Bunun üzerine Allah Teâlâ İbrahim'i (a.s.) ateşle imtihan etti. Musa el-Kelim (a.s.) 'Benden sana' demiştir. Allah Teâlâ buna karşılık onu denizle imtihan etmiştir. Hazreti Peygamber (s.a.v.) ise 'Senden sana' buyurmuştur. Allah azze ve celle de buna karşılık Miracla O'na ikramda bulunmuştur."

Ebu Said el-Kureşî şöyle demiştir: "Allah Sübhanehu ve Teâlâ Peygamberimiz Efendimiz için kerem ve cemal sıfatıyla tecelli etmiştir. Sidretü'l-Münteha'da ünsiyet kurarak O'nunla konuşmuş ve O'na lütuf ve iyilikle mukabelede bulunmuştur. İnsanlara iyiliğini, lütfunu, rahmetini ve şefaatinin artırmıştır. Musa (a.s.) için ise heybet ve celal sıfatıyla keşfolunmuştur. Şiddeti ve katılığı arttırılmıştır."

Ebu Muhammed el-Ceriri şöyle der: "Mustafa (s.a.v.) Hakk Teâlâ'ya Hakk ile nazar ettiğinde Hakk'ı Hakk ile gördü. Zaman söz konusu olmaksızın Hakk ile Hak'la beraber kalmıştır. Hakk'ın vasıflarını almakla kendi vasıflarından soyutlanmıştır. Bu halde kendisine ait nefis, ilim, zaman ve beyan kalmamıştır. Öyle ki O'nu kendi sıfatına geri döndürmüştür. Zahiri, kendisinin üzerine sarkıtıldığı perdelerden soyutlanmıştır. Çözgüsünü O'na uzatmıştır. Risaletinin hukukunu yerine getirmesi dolayısıyla vafına karartısını geri döndürmüştür. Bu hitapla

şunu murad etmiştir: Şuhudundan ilk gördükleriyle kendisine galebe çalan hallerle ve nefsiyle ihsasından O'nu kapmıştır. İşte bu bir grup âlimlerin bazen cem ile bazen de mahv ile işaret ettiklerin şeyin bizzat kendisidir. Ardından bunu evrende ihsas ve temyize döndürmüşlerdir. İşte bu âlimleirn farkın aynı dedikleri şeydir. Farkın aynı mahvın övgüsüdür.”

Şeyh Ebu Abdurrahman es-Sülemi'nin şöyle dediğini işittim: es-Sülemi der ki: “Ben Nasrabazî'nin şöyle dediğini işittim: ‘Namazın hususiyetlerinden birisi de şudur: Allah Sübhanehu ve Teâlâ Peygamberine namazla vasıtasız bir şekilde emretmiştir. Vasıtasız bir şekilde emredilen ibadetin başkasının meziyetiyle olana karşı ayrıcalığı bulunmaktadır.”

Necm Sûresi'nin İlk Ayetlerinin Tefsiri

“ attığı zaman yıldıza andolsun ki.” (53/en-Necm/1).

Bu bir yemindir. Kur'an'daki fiillerle bu ayet ve benzerleri yeminlerde söz bir birdir. Bu da manada “rabb” kelimesinin gizlenmesidir. Yani ‘ve’n-necmi/ve rebbi’n-Necmi/Yıldızın rabbine’.

İkinci açıklama kudret kelimesinin takdiridir. Yani Allah Sübhanehu ve Teâlâ'nın yıldız üzerindeki kudretine yemin olsun ki.

Üçüncü açıklama yıldıza şeref bahsetme cihetiyle yıldıza yemin yapılmasıdır. Müfessirler burada geçen ‘necm’ sözcüğünün anlamı hakkında görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Bir kısım âlim necm sözcüğüyle yıldız cinsinin murad edildiği görüşündedir. Buna göre ‘iza heva/düştüğü/battığı zaman’ ise düşmesi kayması anlamında olur. Yani Kıyamet gününde gerçekleşecek demektir. Allah azze ve celle “Yıldızlar döküldüğü zaman” (82/el-İnfitar/2).

Necm kelimesinin aslı belirlemek, doğmak anlamından gelmektedir. Boynuzun ve dişin belirmesi anlamına “neceme’l-Karnü ve neceme’s-Sinnü” denilir. Necm kelime olarak kökü gövdesi olmayan bitki veya gövdesi olmayan ağaç anlamından da gelmektedir. Allah Teâlâ “Bitkiler ve ağaçlar secde ederler” (55/er-Rahman/6) buyurmaktadır.

“Bitkiler ve ağaçlar secde ederler” (55/er-Rahman/6)

Ayette geçen necm sözcüğünden muradın Süreyya yıldızı olduğu da söylenmiştir. Zira Araplar Süreyya'yı necm kelimesiyle ifade etmekteydiler. Onlar Süreyya yıldızını ululuyorlardı. Arapların Süreyya yıldızının belirmesi ve batması esnasında biri yaz diğeri kış mevsiminde olmak üzere iki yolculukları bulunmaktaydı.

Ayette geçen necm sözcüğünden muradın Kur'an'ın bölüm bölüm indirilmesi olduğu da söylenmiştir. Kur'an-ı Kerim bölüm bölüm nazil oluyordu.

Bazı âlimler de ayette geçen necm sözcüğünden muradın Hazreti Muhammed Mustafa'nın (s.a.v.) olduğunu söylemişlerdir. Nurlarının ışıması ve parlaması halinde Allah Teâlâ O'nu necme benzetmiştir. Buna göre "*İza heva/battığı zaman*" cümlesinin anlamı ise Mirac'tan ayrılması olmuş olur. Nitekim Allah azze ve celle Hazreti Peygamber'i (s.a.v.) Kur'an-ı Kerim'in başka bir yerinde Sirac'a benzetmektedir.

Bazı âlimler ise ayette geçen necmden kasdın Muhammed Mustafa'nın (s.a.v.) kalbi olduğunu söylemişlerdir. Buna göre "*İza heva/battığı zaman*" cümlesinin anlamı ise Allah Teâlâ dışındaki bütün her şeyden koptuğunda ve kesildiğinde olur.

İbn Ata: "Allah Teâlâ marifet yıldızlarına ve bu yıldızların aydınlığına kasem etmiştir" demektedir.

Üstad Ebu Ali Dakkak'ın şöyle dediğini işittim: "Allah Teâlâ ancak Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) Mirac'tan geri dönüşüne yemin etmiştir. Zira sevgililerin sevgililer katından dönüşünde başka bir vasıf bulunmaktadır. Her ne kadar Hakk Sübhanehu ve Teâlâ için mesafe ve mekânsal yakınlık caiz değilse de ve Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) dönüş esnasında Allah Teâlâ'dan gaybet gibi bir durum ve hâlde bir eksiklik söz konusu değilse de. Ancak varlıkların alışkın oldukları duruma ve anlayışlarının taalluk ettiği şeye göre bir iniş/kayış ve düşüş söz konusudur. "*Arkadaşınız (Muhammed) sapmadı*" (53/en-Necm/2) yani Muhammed Mustafa (s.a.v.) "*Batıla inanmadı*" (53/en-Necm/2). Bu ayet kasemin cevabıdır.

Ayetin ifade ettiği anlam şudur: Asla hiçbir zaman tevhidden sapmadı. Allah Sübhanehu ve Teâlâ'yı marifetten kaymadı. Allah Sübhanehu ve Teâlâ'nın Hazreti Peygamber'den (s.a.v.) sapıklığı olumsuzlamasında ve kasemi kullanma yoluyla olumsuzluğu pekiştirmesinde Hazreti Peygamber'i (s.a.v.) yegâne kılma ve Peygamber'i (s.a.v.) diğer peygamberlere karşı faziletli kılma anlamı bulunmaktadır. Zira Nuh'un (a.s.) kendisine *"Biz seni gerçekten apaçık bir sapıklık içinde görüyoruz!"* denildiğinde o, *"Ey kavmim! Bende herhangi bir sapıklık yoktur"* (7/el-Araf/60-1) buyurarak kendi nefsinden sapıklığı olumsuzladı. Hud'a (a.s.): *"Biz seni kesinlikle bir beyinsizlik içinde görüyoruz."* denildiğinde Hazreti Hud (a.s.) cevaben: *"Ey kavmim! Ben beyinsiz değilim dedi."* (7/el-Araf/66-7) Firavun da Hazreti Musa'ya (a.s.): *"Ey Musa! Senin büyülenmiş olduğunu sanıyorum!"* dediğinde Hazreti Musa (a.s.) cevaben: *"Pekâlâ biliyorsun ki, bunları birer ibret olmak üzere, ancak, göklerin ve yerin Rabbi indirdi. Ey Firavun! Ben de senin hakikaten mahvolduğunu sanıyorum!"* (17/el-İsra/101-2) buyurdu. Bunun dışında daha nice ayetler... Peygamberimiz Efendimiz (s.a.v.) sapıklık ve batıla inanma iftirasıyla suçlandığında, Allah Teâlâ *"Arkadaşınız (Muhammed) sapmadı"* buyruğuyla olumsuzladı. Allah Teâlâ'nın *"Nûn. Kaleme ve (kalem tutanların) yazdıklarına andolsun ki, Sen -Rabbinin nimeti sayesinde- mecnun değilsin."* (68/el-Kalem/1-2) buyruğu da bu şekildedir.

İbn Ata der ki: "Bir göz açıp kapaması kadar dahi olsun rüyetten sapmadı. Konuyla ilgili bir problem bulunmaktadır. *"Arkadaşınız (Muhammed) sapmadı ve bâtila inanmadı."* (53/en-Necm/2) ayetiyle *"Şaşırmış bulup da yol göstermedi mi?"* (93/ed-Duha/7) ayetinin arasındaki zahiri çelişkiyi nasıl gidermektediresiniz."

Bu soruya şöyle cevap verilmiştir: "Kendisinden dini anlamdaki dalaleti olumsuzlayan Zat, O'nun çocukluk evresinde bir defa Mekke sokaklarında kaybolduğunu ispatlamaktadır. Kendisi kaybolduğu esnada Abdülmuttalib O'nu

"Nûn. Kaleme ve (kalem tutanların) yazdıklarına andolsun ki, Sen -Rabbinin nimeti sayesinde- mecnun değilsin." (68/el-Kalem/1-2)

arıyordu. Kâbe'nin örtülerine sarılmış şöyle diyordu: "Oğlum Muhammed'i (s.a.v.) bana geri döndür. Bana O'nu geri döndür. Yanımda bir el/güç kıl." Ebu Cehil, Hazreti Resulullah'ı (s.a.v.) buldu ve O'nu Abdülmuttalib'e geri getirdi. Allah Teâlâ düşmanlarına karşı O'nu Abdülmuttalib'e özgü kılmakla Abdülmuttalib'e lütufta bulundu."

Denilmiştir ki: Hazreti Peygamber (s.a.v.) Ebu Talib ile birlikte bir yolculukta Hatice'ye ait bir ticaret kervanını çalıştırırken Şam yolunda ilerliyordu. Şeytan(la) Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) devesinin yularını yakaladı ve Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) yolunu değiştirdi. Allah azze ve celle bu olay için Cebrail'i (a.s.) gönderdi. Cebrail (a.s.) şeytana üfledi. Onu Hazreti Peygamber'den (s.a.v.) uzak bir yere fırlattı. İşte bu anlam Allah Teâlâ'nın "*Şaşırılmış bulup da yol göstermedi mi?*" (93/ed-Duha/7) buyruğunun anlamıdır. Yani yoldan şaşırttı. Seni yola iletti.

Zeccac der ki: "Ayetin anlamı şudur: 'Allah Teâlâ seni şeriatın hükümlerini bilmez bir haldeyken bulmadı mı?' Allah'ın: '*Kitabın da imanın da ne olduğunu bilmezdin.*' (42/eş-Şura/52) buyruğu gibi."

Ferra der ki: "Seni sapıtmış bir kavmin arasında buldu. Onları seninle hidayete erıştirdi." Denilmiştir ki ayetin anlamı şu şekildedir: "Seni kavmin için dalalette buldu. Onlar seni tanımıyorlardı. Ardından onlara sana iletti. Sonuçta onlar senin peygamber olduğunu anladılar." 'Seni muhabbetimiz içinde buldu'. Bu durumda ayet Allah Teâlâ'nın "*Şüphesiz sen, o eski dalailindesin (sevgindesin)*" (12/Yusuf/95) buyruğunun taşıdığı anlam gibi olmuş olur. Yani sen Yusuf'un (a.s.) muhabbeti üzeresin. "Peygamberlikten gafil iken seni buldu" anlamına geldiği de söylenmiştir. Denilmiştir ki: "İstisnayı unutmüş olarak."

Ceriri der ki: "Sevginin anlamının kapalılıklarında tereddüt eder bir haldeyken seni bulmadı mı? Seni lütfuyla hayretin içinde arzuladığın şeye iletti."

Bindar İbn Hüseyin ise şöyle der: “Ben istidlal makamında kaim idim. Sana tanıttım. Marifetle şahidlerden ve delillerden müstağni kıldım.”

Allah Teâlâ'nın “*O, arzusuna göre de konuşmaz.*” (53/en-Necm/3) buyruğu; yani hevayla/arzuyla konuşmaz. “Ba” harf-i cerri “an” harf-i cerrinin makamına kullanılmıştır. Şair der ki:

Fe in teseluni bi'n-Nisai fe inneni basirun bi edvai'n-Nisai

(Eğer bana hanımlardan soracak olursan ben onların hastalıklarından haberdarım.)

Yani eğer bana kadınlardan soracak olursan demektir. Bunda Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) meziyete sahip olduğu vurgusu bulunmaktadır. Zira Allah Teâlâ hevedan/arzuyla dayalı konuşmayı Hazreti Peygamber'den (s.a.v.) olumsuzlamıştır. Allah Teâlâ Davud'a (a.s.) “*Ey Davud! Biz seni yeryüzünde halife yaptık. O halde insanlar arasında adaletle hükmet. Hevâ ve hevese uyma*” (38/Sad/26) buyurmaktadır. Heva ve hevese dayalı konuşmaktan nehyedilen kimse ile heva ve hevese tabi oluşun kendisinden olumsuzlandığı Zat arasında dağlar kadar fark bulunmaktadır.

Allah Teâlâ'nın “*O, kendisine vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir*” (53/en-Necm/4) buyruğu; yani Kur'an kendisine vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir. Hâlin kendisine delaletinden dolayı ‘İleyhi’ kelimesi zikredilmemiştir. Buna uygunluk arz eden şey ayetlerin başıdır. Vahy ise sürat yönü üzere nefiste gizlice anlamın ilka edilmesidir. Daha sonra sözcük risalet meleğinin peygamberlere ilka etmesi anlamında bir isme dönüşmüştür. “*O'na çetin güçler sahibi öğretti.*” (53/en-Necm/5); yani O'na Cebrail (a.s.) öğretti. ‘el-Kuva’ sözcüğü kuvvet kelimesinin çoğuludur. Kuvvet ise kudrettir. Kendisiyle eyleme sahip olabilme gücünü ifade eden sıfattır. Kelimenin aslı dağın takatı anlamına gelen ‘Kava’l-cebeli’ anlamından gelmektedir. Allah Sübhanehu ve Teâlâ kuvveti

“O, arzusuna göre de konuşmaz.” (53/en-Necm/3)

Hazreti Cebrail'a (a.s.) özgü kılmıştır. Hadiste şöyle geçmektedir: Lut'un (a.s.) kavminin yaşam yerlerini kökünden sökmüş ve onu tersine çevirmiştir.

Allah Teâlâ'nın "*Ve üstün yaratılışlı (melek), doğruldu.*" (53/en-Necm/6). Ayette geçen "mire" kelimesi takat ve kuvvet anlamına gelmektedir. Araplar ipin gevşekliğini giderip ileri de recede bükülmesi halined 'emrertü'l-hebele' cümlesini kullanırlar. Bu kelime ayetin orijinalinde geçen 'Şedidü'l-Kuva/şiddetli kuvvetler sahibi' kelimesinin sıfatıdır. 'Zu mirretin' kelimesinin büyük ve güzel bir huy sahibi anlamına geldiği de söylenmiştir.

Allah Teâlâ'nın 'Festeva/doğruldu' buyruğunda geçen doğrulma eylemini yapan şahıs Cebrail'dir (a.s.). "*Ve o, en yüce ufukta idi*" (53/en-Necm/7). Yani Allah Teâlâ'nın kendisini inşa ettiği surette en yüce ufukta doğruldu. Hazreti Resulullah (s.a.v.) Hazreti Cebrail'i (a.s.) bu surette iki defa gördü. Hazreti Peygamber (s.a.v.) bundan önce Cebrail'i (a.s.) bir adam suretinde görüyordu. Allah Teâlâ "*Andolsun ki onu bir de diğer inişte görmüştü.*" (53/en-Necm/13).

Bazı âlimler O en yüce ufukta iken Muhammed (s.a.v.) doğrulmuştur demişlerdir. Ancak bu anlamlandırma zayıftır. Zira 'İsteve ve Zeydün/Doğruldu ve Zeyd' denilmez. Aksine 'İsteve hüve ve Zeydün/O doğruldu ve Zeyd de' denilir. 'Afaku's-sema' kelime grubu göğün tarafları anlamına gelir. Yani Cebrail (a.s.) kendisi en yüce ufuktayken doğruldu. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Sümme dena fetedella/Sonra yaklaştı, derken sarkıverdi.*" (53/en-Necm/8).

Denilmiştir ki: Sonra İsrâ gecesinde Cebrail (a.s.) Muhammed'e (s.a.v.) yaklaştı ve sarktı. Yani yücelerden Muhammed'e (s.a.v.) doğru nazil oldu. Tedella kelimesinin aslı nüzuldur, iniştir.

Fe tedelleytü eleyhi kafilen ve ele'l-erdi giyabatü't-tefeli. 'Geri dönüp üstüne sarktım. O sırada yerin üzerinde de karanlığın dipleri vardı.' Fe tedella' ilahi buyruğundan muradın yaklaştı

anlamına geldiği de söylenmiştir. Zira sana tedelli eden/sarkan kişi sana yaklaşmıştır. Sanki şöyle denilmiş olur: “Sümme dena minhu fe dena/Sonra Cebrail (a.s.) O'na yaklaştı, daha da yaklaştı.” Yani Cebrail (a.s.) yaklaştı. Yakınlaşması daha da fazlalaştı. Ayetin ifade ettiği anlamın Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) Rabbine konumsal ve kerametsel yaklaşması olduğu da söylenmiştir. Belirttiğimiz gibi sarktı ve yakınlığı arttı. “Tedella”nın secde için eğildi anlamına geldiği de söylenmiştir. Bazıları da tedella kelimesinin aslının tedellele/nazlanmak olduğunu söylemişlerdir. Şairin şu sözünde olduğu gibi:

Tekadde'l-Bazi İze'l-Bazi kesere.

(Doğan kuşu süzüldü)

Yani “tekaddada” kelimesinin “tekadda”ya dönüşmesi gibi. Ancak sözcüğün bu şekilde değerlendirilip ayetin anlamlandırılması, anlamda zayıflığı oluşturmaktadır. Zira nazlanma kuluğun sıfatlarından değildir. Ancak nazlanma bast ve yaklaşma vaktine hamledilmesi halinde durum farklı olur. Allah Teâlâ'nın “*Fe kane kabe kavseyni ev edna/ İki yay kadar yahut daha da yakın oldu.*” (53/en-Necm/9). Kab (elifli), kayb (elifsiz), kad (elifli) ve kayd (elifsiz) kadar demektir. Yukarıda geçen bölümlerde bu ayetin anlamı geçmişti. Ayet kerametın yakınlığına hamledilir. “Hakk'tan olduğu da söylenmiştir” “Cebrail (a.s.) kendi suretindeyken Cebrail (a.s.) yakın idi” denilmiştir. “*Fe evha ila ebdihi ma evha/O vakit kuluna vahyedeceğini etti.*” (53/en-Necm/10) Yani Mirac gecesinde bunu vahyetti. Cebrail (a.s.) Muhammed'e vahyettiğini vahyetti. “Vahyedilen şey O'na vahyedildi” anlamında olduğu da söylenmiştir. Bazı âlimler de “Anlamın mücmel olduğunu, detaylı bilgi verilmediğini” söylemişlerdir.

Cafer-ı Sadık'ın bu konuda şöyle buyurduğu aktarılmıştır: “Sevgilinin sevgiliye sır vermesidir. Sevgilinin sırrını ancak sevgili anlayabilir.”

“O vakit kuluna vahyedeceğini etti.” (53/en-Necm/10)

Üstad Ebu Ali Dakkak'ın şöyle dediğini işittim: “Allah Teâlâ Hazreti Mustafa'ya (s.a.v.) öncekilerin ve sonrakilerin sırlarını haber vermiştir. Bütün peygamberlerin kıssasını O'na zikretmiştir. Bundan dolayıdır ki, Allah Teâlâ *“Peygamberlerin haberlerinden senin kalbini (tatmin ve) teskin edeceğimiz her haberi sana anlatıyoruz.”* (11/Hud/120) bunda sana gelen Haktır. Ancak Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) kıssasından hiçbir şeyi hiçbir kimseye zikretmedi. Allah Teâlâ *“Fe evha ila ebdihi ma evha/O vakit kuluna vahyedeceğini etti.”* (53/en-Necm/10) buyurdu. Şöhret bulan şey ile gizlenilen şey arasında dağlar kadar fark vardır. Bazı âlimler de *“Kuluna vahy etti”* buyruğunda geçen vahyedilen şeyin şu olduğunu söylemişlerdir: Seni yetim bulup da barındırmadım mı, seni şaşırmış bulup da yol göstermedim mi, seni yoksul bulup da zengin etmedim mi.

Ayetin anlamının “Seni Kevser ve havuzla ayrıcalıklı kıldım” olduğu da söylenmiştir. “Cennet ehlini su ile zengin kıldım, ihtiyaçlarını giderdim. Cennet ehline şarap, süt ve bal vardır” olduğu da söylenmiştir.

Hazreti Peygamber'e (s.a.v.) vahyedilenin *“Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi?”* (94/İnşirah/4) diye başlayan sûre olduğu da söylenmiştir. *“(Gözleriyle) gördüğünü kalbi yalanlamadı.”* (53/en-Necm/11). Yani Muhammed'in (s.a.v.) gözlerinin gördüğü şeyleri Muhammed'in (s.a.v.) kalbi yalanlamadı. Aksine gördüklerinin bütününe iman etti. Ayetin ifade ettiği anlamın “Bundan önce bu gecede görmüş olduğu ayetleri gönlü yalanlamadı” olduğu da söylenmiştir.

“Bundan önce bu gecede gözleriyle görmüş olduğu şeyleri gönlü yalanlamadı” olduğu da söylenmiştir. Bu Hakk Sübhanehu ve Teâlâ'yı rüyettir. Ayetteki yalanlamadı/kezebe fiili tefil babına sokularak kezebe şeklinde de okunmuştur.

İbn Ata şöyle der: “Kalp bizzat gözleriyle görmüş olduğu şeyin hilafına inanmadı. Yani O'nu görmeden önce. Rüyeti halinde mahv haletini haber vermektir. Müşahede ettirildiği

şeylerin haberini sohbet etmediğini de haber vermek olduğu da söylenmiştir.”

“O’nunla tartışacak mısınız?” Görmüş olduğu şey hususunda O’nunla mücadele mi edeceksiniz? Hazreti Peygamber’in (s.a.v.) görmüş olduğu şeyin Cebrail veya ayetler ya da Rabb olmasına göre ayetin anlamı farklılık arz eder. Ayet ‘efetem-runehu’ şeklinde de olunmuştur. Bu durumda anlam “Siz onu yalanlıyorsunuz musunuz?” olur. “*Andolsun onu, önceden bir defa daha görmüştü.*” (53/en-Necm/13) Yani Cebrail’i (a.s.) bir defa daha görmüştü. “Rabbini bir defa daha görmüştü” anlamında olduğu da söylenmiştir. Bu görüş esnasında Hazreti Muhammed Mustafa (s.a.v.) “*Sidretü’l-Münteha’nın yanında*”ydı. (53/en-Necm/14).

Sidretü’l-Münteha yukarıda da tefsiri geçtiği üzere bir ağaçtır. Bu ağaç Sidretü’l-Münteha olarak isimlendirilmiştir. Zira göğe yükselen orada son bulur. Şehidlerin ruhlarının orada son bulduğu da söylenmiştir. Meleklerin makamının orada son bulduğu da söylenmiştir. Peygamberlerden hiçbir kimsenin bu sınırı aşmadığı da söylenmiştir.

Rivayetlerde geçtiğine göre bu ağacın bir yaprağı bütün dünyayı örtebilecek bir yapıdadır. Eğer bu ağaçtan bir yaprak yeryüzüne konulsa yer ehlini aydınlatır. Bu ağaç süsler, donatılar, bitkilerin ve meyvelerin fenlerini taşır.

“*Cennetü’l-Me’vada O’nun yanındadır.*” (53/en-Necm/14). Yani şehidlerin ruhları burada barınır. “*Sidretü’l-Münteha’yı kaplayan kaplamıştı.*” (53/en-Necm/15). Bu ayetin tefsiri yukarıda geçmişti.

“*Gözü kaymadı ve sınırı da aşmadı*” (53/en-Necm/16). Bu ayetin, Muhammed (s.a.v.) sağa ve sola iltifat etmedi. Kendisine mübah kılınan ve bakmasına izin verilen şeyin sınırını aşmadı anlamına geldiği de söylenmiştir. “*Andolsun o, Rabbinin en büyük âyetlerinden bir kısmını gördü.*” (53/en-Necm/17).

Bununla Hazreti Peygamber'in (s.a.v.) en büyük ayeti gördüğü kastedilmiş olduğu söylenmiştir. Buna göre ayette ayet kelimesi zikredilmeyip hazf edilmiştir. "Büyük bir şey" görmesinin murad edildiği de söylenmiştir. Ayetlerin başlarından dolayı kelime hazf edilmiştir. Bu açıklamalar Necm Sûresi'nin ayetlerinin bir bölümünün tefsiridir. Mirac'a ilişkin olması nedeniyledir. Mirac'a ilişkin açıklamalar bu açıklamalarla bitmiştir. Allah Teâlâ başarıyı bahşedendir.

İsra ve Mirac Hakkındaki Sahih ve Uydurma Hadislerin Açıklanması

Kur'an-ı Kerim'in delalet ettiği gibi muhaddisler İsra ve Mirac'ın gerçekleşmesi konusunda kesinlik ifade eden sahih rivayetleri zikretmişlerdir. Bu konuda ve gerçekleşen olayların şerhleri hakkında muhaddislerin tafsilatlı açıklamaları vardır. Bazısı sahih, bazısı da menakıb bölümünde zikri muhtemele zayıf olan çokça rivayetler bunlardandır. Hadislerin bir bölümü ise mevzuat ve bomboş hadisler türündendir.

Sahih hadislerden birçoğunu zikreden müellifler bulunmaktadır. *Eş-Şifa* adlı eserinde Kadı İyaz, tefsirinde İbn Kesir bunlardandır. İbn Kesir içinde gariplik ve münkerlik bulunan hadisleri tenkit etmiştir. *Fethü'l-Bari* adlı eserinde Hafız İbn Hacer de güzel bir uygulamada bulunmuştur. Hadislerin dizimini, eleştirisini ve makbul olan hadisler ve merdud olan hadisleri eserinde belirtmiştir. Kastalani de *Mevahib-i Ledüniyye*, Zerkani *Şerhü'l-Mevahib* adlı eserlerinde hadisleri zikretmişlerdir. Suyuti Mirac'la ilgili hadisleri *el-Hasaisü'l-Kübra*'da, *el-Ayetü'l-Kübra fi Şerh-i Kısasatü'l-İsra*'da ve *ed-Dürrü'l-Mensur fi't-Tefsiri'l-Mesur*'un Necm ve İsra Sûrelerinin tefsirinde son derece geniş bir şekilde ele almıştır.

Siyer yazarları da konuyu ele almışlardır. İbn Hişam'ın *Siret'i*, İbn Hişam'ın *Siret'*inin şerhi olan Süheylî'nin yazdığı *Ravdü'l-Ünf*, Hafız Şami Salihî'nin sireti olan *Sübülü'l-Hüda ve'r-Reşad'ı* ve *el-Ayatü'l-Azimetü'l-Bahiretü fi Miraci Seyyid-i Ehli'd-Dünya ve'l-Ahiret* adlı eseri bunlardandır.

Hasaisü'n-Nebeviyye türü kitaplarda da hadisler zikredilmiştir. Ebü'r-Rebi Süleyman İbn Seb' es-Sıbtî'nin *Şifâu's-Sudur'u*, İbn Dihye'nin, Siracüddin İbn Mülakkin'in, Kutbu'l-Hayderî'nin, İbn Hacer el-Askalanî'nin el-Kelbî'nin *Hasaisleri*. Ve diğer hasais türü eserler.

Mütaahhir âlimlerden bir grup İsra ve Mirac türü eserleri müstakil olarak ele almışlardır. Necmü'l-Ğayti Muhammed İbn Ahmed el-İskenderi, Zeynülabidin el-Berzenci'nin eserleri bunlar arasındadır. Zeynülabidin el-Berzenci'nin eserini şerh eden Cafer İbn İsmail el-Berzenci ve diğerleri de bunlar arasında zikredilebilir. Ehl-i Sünnet kitaplarında varid olan rivayetler muhaddislerin uzmanlarınca elenip seçilmişlerdir. Muhaddisler rivayetlerin durumlarını şerh etmişler, kabulü mümkün olmayan hadisleri eleştirmişlerdir. Ret olunmuş kanallardan gelen hadislerden oluşan Mevzuat ve Vahiyyat/boş, temelsiz hadisler türünü ele alan kitaplarda Mirac'la ilgili hadislerden çokça bulunmaktadır.

Örneğin İbn İshak'ın *Siret'*inde ve Meğazisinde Kelbi kanalıyla Ümm-ü Hani'den gelen hadis. İbn Neccar'ın Enes'ten rivayet ettiği hadis. Bu son hadiste Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) "Ümmetimin hesabını benim elimde kıl" buyruğu bulunmaktadır.

İbn Hibban'ın ve İbn Merdeveyh'in Meysere İbn Abdurabbih kanalıyla İbn Abbas'tan rivayet ettikleri hadis. Hadiste "Horozun, garip sıfatlar halinde bulunan meleklerden bir grubun" zikri bulunmaktadır. Bu konuda Ali İbn Ebu Talib'den (r.a.) aktarılan hadis de bu şekildedir. Hadiste Burak'ın özellikleri ve heyeti zikredilmektedir. Bazı meleklerin heyetinden çokça

değıniler bulunmaktadır. Suyuti de bu meleklerden *el-Hebaik bi-Ahbari'l-Melaik* adlı eserinde değınmektedir. Taberani'nin ve İbn Hibban'ın Harrani kanalıyla Ümmü'l-Müminin Ayşe'den rivayet ettikleri hadis de bunlardandır. Bu hadisi Hatıyb Muhammed İbn Halil kanalıyla rivayet etmiştir. Hadiste "Hazreti Resulullah (s.a.v.) Mirac gecesinde cennetten bir meyve aldı, bu meyveyi yedi. Bu meyveden Hazreti Fatıma'nın (r.a.) nut-fesi oluştu" buyruğu geçmektedir.

İbn Seb'ın rivayet ettiği hicaplar, hicapların sayıları, çok-luğunu bildiren rivayetler de bunlardandır. Kuşeyri'nin *Mirac* adlı eserinde de zikrolunanlardan birçoğuna vurgu yaptık.

Müteahhirun âlimlerin Mirac kıssasında zikrettikleri şey-lerin çoğunluğu mevzu ve zayıfta toplanmıştır. Bazı rivayet-lerde ise tek bir raviden tek bir senedle sevk edilmiş, içinde karışımın bulunduğu bir şekilde tahdis edilmiş çeşitli riva-yetlerin telfıkı bulunmaktadır. Bazısında ise ravinin eklenti-leri bulunmaktadır.

Sufilerden bazısından zikredilen şeylerin bir bölümü ancak vuku yönünden değıl de lisan-ı hal ile zikredilmiştir. Böylece gerçekleşmiş bulunan şeyler vicdan için yakınlaş-mış ve durumun yüceliğinden peygamberlik mansıbını açık-lamış olsun.

Övgü Allah Teâlâ'ya aittir. Bu sahada yetkinleşmiş olan kişinin tertemiz kaynağının berraklığının âlimler tarafından incelenmesinden sonra rivayetler oluşmuştur. Bunda Şeriat Sahibi Zat (s.a.v.) için yüksek hususiyetler ile sabit olanlar bulunmaktadır.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رَبِّ السَّمْعِ السَّمْعِ
وَسَرِّ السَّمْعِ السَّمْعِ

Ebu Yezid el-Bestami'nin Miracı

Bu bölüm, Ebu Yezid'in (Bayezid'in) rüyası hakkındadır. Allah Teâlâ'yı kastı ve kıssasının beyanı hakkındadır⁴².

Arif Ebü'l-Kasım (r.a.) şöyle der: "Allah Teâlâ'yı kastedenler topluluğu! Ebu Yezid'in gafil kalp ehlinin ve avamın taşıyamayacağı hallerinin, makamlarının olduğunu biliniz. Ebu Yezid'in Bilmesi halinde tecrübesi az olan kişinin apışıp kalacağı Allah Teâlâ'ya ilişkin sırları bulunmaktadır. Ben, içinde Beyazid'in menkıbelerinin bulunduğu bir kitaba göz gezdirdim. Bir de baktım ki, eserde Bayezid'in halleri, vakitleri ve sözleri bulunmakta. Diller sıfatını ve na'tını anlatmaktan aciz. Onun kemalini ve konumunu bilmek isteyen herkes manada en sahih olan rüyasına ve gördüğü şeye baksın. Ondan başkasının yakazasından daha çok tahkike yakındır."

⁴¹ *Mirac-ü Ebu Yezid el-Bistami*, Ebü'l-Kasım Arif. Tahkik, Reynold Nicholson.

⁴² Bu eser, Haydarabad'da yazılı haldedir. Eser'in adı *el-Kasdu ilallah*'tır. Eserin Cüneyd'e nispeti hatadır. Eser Ebü'l-Kasım Arif'indir. Bu konuda, Nicholson'un *Islamic* dergisinin 2.cildi, s. 403'te bir makalesi bulunmaktadır.

İşte bu hikâye edilmiştir:

Bayezid'i Bistami'nin hizmetkârı şöyle diyor: "Bayezid-i Bistami'nin şöyle dediğini işittim: 'Ben kendimi Allah Teâlâ'yı kast ederek ve Allah Sübhanehu ve Teâlâ'ya ulaşmayı arzularak, O'nunla birlikte ebede ikamet edilmek üzere göklere doğru yükseltildiğimi rüyada gördüm. Göklerin, yerin ve bu ikisi arasındakilerin kendisi için yerine getiremeyeceği bir imtihanla imtihan edildim. Zira Allah Teâlâ bana peşi sıra bağışları ardı ardına yaydı. Her semanın meleğini bana arz etti. Bu konuda gözlerimi kısıyordum. Allah Teâlâ'nın beni tecrübe ettiğini anladığımda Rabbime hürmeten ve O'nu büyülemek için bunlara iltifat etmedim. Bütün bunlarda şöyle diyordum: Ey Azizim! Muradım, Bana arz olunan şey değildir.'"

Bayezid-i Bistami'nin hizmetkârı şöyle dedi: "Ben Beyazid'e 'Allah Teâlâ sana merhamet etsin. Sana arz olunan her semanın meleğini bana anlat' dedim."

Beyazid dedi ki: "Rüyamda göğe yükseltildiğimi gördüm. Dünya semasına gelince bir de baktım ki, yeşil bir kuş. Kanatlarından birisini yaydı, beni taşıdı ve meleklerin saflarına varıncaya kadar uçurdu. Onlar ayakları yıldızda ayakta ve Allah Teâlâ'yı sabah akşam tesbih ediyorlardı. Onlara selam verdim. Selamımı aldılar. Kuş beni onların arasına bıraktı, sonra gitti. Bunun üzerine ben de onların arasında sürekli tesbih ettim. Onların lisanlarıyla Allah Teâlâ'ya hamd ettim. Onlar (beni kast ederek), 'Bu âdemîdir, nuranî değildir. Bize sığındı ve bizimle konuşmaktadır' diyorlardı."

Bayezid devamla şöyle der: "Bana şu kelimeler ilham olundu. Ben de: 'Bismillahi'l-Kadiri ela en yuğniyenı enku/ Beni size ihtiyaç duymaktan müstağni kılan Kadir Allah Teâlâ'nın ismiyle' dedim. Ardından bana dillerin vasfetmekten ve anlatmaktan acze düştüğü melekler arz olundu. Ben bununla imtihan edildiğimi anladım. Bunun üzerine bu halde şu sözleri

söyledim: Benim muradım, bana arz olunan şeyden başkaydı. Rabbime hürmet için ululayarak buna iltifat etmedim.

Ardından kendimi göğün ikinci katına çıkartılıyor gibi gördüm. Bir de baktım ki, melekler grup grup bana geldiler; şehir ehlinin yanlarına gelen şehrin emirine bakışı gibi bu melekler de bana bakıyorlar. Ardından ismi Laviz olan meleklerin reisi bana geldi ve bana 'Ey Ebu Yezid Rabbin sana selam söylüyor ve beni sevindirdin. Ben de seni sevindireceğim, buyuruyor' dedi.

Ardından içinde bir nehrin bulunduğu yeşil bir bahçeye kadar ilerledik. Bahçenin çevresinde uçan melekler bulunmaktaydı. Her gün yeryüzüne günde yüz bin defa iniyorlardı. Allah Teâlâ'nın velilerine bakıyorlardı. Yüzleri güneşin aydınlığı gibiydi. Beni yeri tanıdıkları gibi tanıdılar. Bundan dolayı benim yanıma geldiler ve bana selam verdiler. Beni bu nehrin kıyısında ağırladılar. Bir de baktım ki, bu nehrin iki tarafını nurdan ağaçlar kuşatmış. Ağaçların havada sarkılı duran birçok dalları var. Bu dallardan her birisinin üstünde kuş yuvaları yani melekler var. Her bir yuvada secde eden bir melek var. Bu hallerin bütününde, 'Ey Azizim! Muradım bana arz olunan şeyden başkadır. Benim için Ey Azizim! Bütün yardım isteyenlerin yardımcısı ol, sohbet edilen bir dost ol' diyordum.

Ardından iştiağ ateşinin susuzluğundan bir şeyin gece yürüyüşü heyecanlandırdı. Sonunda bu ağaçlarla birlikte melekler himmetimin yanında bir sivrisinek misali oldular. Hepsisi de bende gördükleri azametten dolayı dehşet ve taaccüp içinde bana bakıyorlardı. Daha sonra sıfatlarını dillerin anlatmaktan aciz olduğu melekler bana daima arz edildi. Bunların bütününde ben anlıyordum ki, Allah Teâlâ beni deniyor. Rabbime saygı ile ululayarak bunlara iltifat etmiyordum ve şöyle diyordum: 'Ey Azizim! Muradım bana arz olunandan başkadır.' Allah Teâlâ, kastımın kendisi olduğu ve kendisinin dışındaki bütün şeylerden soyutlanma amacım noktasındaki irademin

doğruluğunu bildiğinde bir de baktım ki, bir melek elini uzatıyor ve beni çekiyor.

Ardından üçüncü kat göğe çıkartılıyor gibi kendimi gördüm. Bir de baktım ki, sıfatlarıyla ve nitelikleriyle Allah Teâlâ'nın bütün melekleri bana geldiler ve bana selam verdiler. Onlardan bir meleğin dört yüze/simaya sahip olduğunu gördüm. Bir yüzü göğe geliyordu. Bu yüz ağlıyordu. Asla gözyaşları dinmiyordu. Bir yüzü yere geliyor ve şöyle nida ediyordu: 'Ey Allah'ın kulları! Boşalma günü.⁴³ Sorguya çekme ve hesap günü. Bir yüzü vardı ki sağından meleklerle geliyordu. Diliyle tesbih ediyordu. Bir yüzü de vardı ki solundan geliyordu. Göklerin çeşitli bölgelerinden ordusu geliyordu. Gökte Allah Teâlâ'yı tesbih ediyorlardı. Ben bu meleğe selam verdim. Benim selamımı aldı. Ardından bana şöyle dedi: 'Sen kimsin? Zira bize faziletli kıldın.' Ben de cevaben: 'Ben Allah Teâlâ'nın kulum. Allah Teâlâ bana fazlından lütufta bulundu.' O melek: 'Allah Teâlâ'nın taaccüp edilecek yaratmasına bakmak istemez misin?' dedi. Ben de 'Evet isterim.' dedim. Bunun üzerine kanatlarından birisini yaydı. Bir de baktım ki, tüylerinden her bir tüyün üzerinde bir kandil var. Güneşin ışıkları bu kandilin aydınlığı yanında karanlıktı. Ardından şöyle dedi: 'Gel ey Ebu Yezid! Kanadımın gölgesinde gölgelen de Allah Teâlâ'yı tesbih edesin ve O'nu ölüme kadar tehlil edesin.' Bunun üzerine ben de ona 'Allah Teâlâ beni sana ihtiyaç duyurmamaya kadirdir.' dedim. Marifetimin ziyasının nurundan sirayet eden şey heyecanlandırdı. Onun aydınlığı karanlık oldu; yani ışığının kandillerinin ziyası. Kemalimin yanında melek sıvrisine neğe dönüştü. Ardından dillerin anlatmaktan acze düştüğü bir melek daima bana arz edildi. Bu sunuşta anladım ki, Allah Teâlâ beni deniyor. O'na hürmet göstermek ve ululamak için buna iltifat etmedim. Bunun bütününde şöyle diyordum: 'Ey Azizim! Muradım bana sunulandan başkadır.' Allah Teâlâ

⁴³ Metnin orijinalinde Ferağ geçiyor. Ancak bunun korku anlamına gelen Feza' kelimesi olması imkân dâhilindedir.

kastımın kendisi olduğu noktasındaki muradımın doğruluğunu bildiğinde bir de baktım ki, bir melek bana elini uzattı, beni yüceltti. Sonra gördüm ki, ben sanki dördüncü kat göğe yükseltildim. Bir de baktım ki, na'lılarıyla, heyetleriyle ve sıfatlarıyla bütün melekler bana geldiler ve bana selam verdiler. Giriş vaktinde belde ehlinin beldenin emirine baktıkları gibi bana bakıyorlardı. Ben salt olarak Allah Teâlâ'dan başka her şeyden kesildiğimden ve kendilerine yönelişimin azlığından meydana gelen azametten dolayı tesbih ve tehlil getirerek seslerini yükseltiyorlardı. Ardından kendisine Niyail denilen bir melek beni karşıladı. Elini uzattı, ucu bucağı görülmeyen tozlu bir denizin sahiline konulmuş bir Kürsî'nin üstüne beni oturttu. Yaptığı tesbihi bana ilham olundu. Diliyle konuştum. Ona iltifat etmedim. Ardından dillerin anlatmaktan acze düştüğü bir melek sürekli bana arz olundu. Bu arzın bütününde anladım ki, Allah Teâlâ beni sınıyor. Rabbime hürmeten ve ululayarak ona iltifat etmedim. Şöyle diyordum: 'Ey Azizim! Muradım bana sunulandan başkadır.' Allah Teâlâ kastımın salt olarak kendisi olduğu noktasındaki muradımın doğruluğunu bildiğinde bir de baktım ki, bir melek bana elini uzattı, beni yüceltti. Sonra gördüm ki, ben sanki beşinci kat göğe yükseltildim. Bir de baktım ki, gökte melekler ayakta. Başları altıncı kat semanın ufkundadır. Kendilerinden nur damlamakta ve gökler bu nurdan şimşek çakıyor.

Onların bütünü bana çeşitli dillerle selam verdiler. Bana vermiş oldukları selama karşılık bütün dillerle ben de onlara selam verdim. Bundan hayrete düştüler. Bana: 'Ey Ebu Yezid! Gel Allah Teâlâ'yı tesbih ve tehlil et. Biz de sana muradın hususunda yardımcı olalım' dediler. Rabbimi ululamak gayesiyle onlara iltifat etmedim. Bu esnada sırrımdan aydınlıktan gözlerim heyecanlandı. Benden meydana gelen ışımlar karşısında meleklerin nuru güneşin önündeki چراغ gibiydi. Ardından dillerin anlatmaktan acze düştüğü bir melek sürekli bana arz olundu. Bu arzın bütününde anladım ki, Allah Teâlâ

beni sınıyor. Rabbime hürmeten ve O'nu ululayarak bu meleğe iltifat etmiyordum ve şöyle diyordum: 'Ey Azizim! Muradım bana sunulandan başkadır.' Allah Teâlâ kastımın kendisi olduğu noktasındaki muradımın doğruluğunu bildiğinde bir de baktım ki, bir melek bana elini uzattı, beni yüceltti. Sonra gördüm ki, ben sanki altıncı kat göğe yükseltildim. Bir de baktım ki, şevk/ışımaya saçan melekler var. Bana selam verdiler. Üzerimdeki aydınlıklarından dolayı iftihar ediyorlar. Ben de onlara karşı sırrımın uçmasından dolayı iftihar ettim. Ardından dillerin anlatmaktan acze düştüğü bir melek sürekli bana arz olundu. Bu arzın bütününde anladım ki, Allah Teâlâ beni sınıyor. Rabbime hürmeten ve O'nu ululayarak bu meleğe iltifat etmiyor ve şöyle diyordum: 'Ey Azizim! Muradım bana sunulandan başkadır.' Allah Teâlâ kastımın salt olarak kendisi olduğu noktasındaki muradımın doğruluğunu bildiğinde bir de baktım ki, bir melek bana elini uzattı, beni yüceltti.

Sonra gördüm ki, ben sanki yedinci kat göğe yükseltildim. Bir de baktım ki, meleklerden yüz bin saf beni karşıladı. Her bir meleğin nurdan bir sancağı olmakla birlikte saflardan her birisi 1.000.000 sakaleyn gibi. Her bir sancağın altında 1.000.000 melek bulunmaktadır. Meleklerden her birisinin uzunluğu 500 yılda alınabilecek bir mesafede. Bu meleklerin öncüsü Biryail isimli bir melekti. Bana kendi dilleriyle ve lügatleriyle selam verdiler. Ben de onların dilleriyle selamlarını aldım. Bu eylemimden hayrete düştüler. Bir de baktım ki, bir münadi şöyle nida ediyor: 'Ey Ebu Yezid! Dur, dur. Sen artık son sınıra ulaştın'. Ben onun sözüne iltifat etmedim. Ardından dillerin anlatmaktan acze düştüğü bir melek sürekli bana arz olundu. Bu arzın bütününde anladım ki, Allah Teâlâ beni sınıyor. Rabbime hürmeten ve O'nu ululayarak bu meleğe iltifat etmedim. Şöyle diyordum: 'Ey Azizim! Muradım bana sunulandan başkadır.' Allah Teâlâ kastımın salt olarak kendisi olduğu noktasındaki muradımın doğruluğunu bildiğinde beni bir kuşa dönüştürdü. Kanadımdan her bir tüyün

uzunluğu doğunun batıya uzaklığından 1.000.000 kez daha uzaktı. Ben melekûtta sürekli uçuyordum. Ceberut âleminde dolaşıyordum. Memleket memleket, hicap hicap, meydan meydan, denizler denizler, örtüler örtüler yolculuk ediyordum. En sonunda bir de baktım ki Kürsî'nin meleği beni karşıladı. Beraberinde nurdan bir sütun bulunmaktadır. Bana selam verip ardından şöyle dedi: 'Sütunu al.' Ben de bunun üzerine sütunu aldım. Bir de baktım ki, bütün gökler benim marifetimin gölgesinde gölgelenmekte. Benim aydınlığımla aydınlanmaktadır. Meleklerin bütünü Allah Teâlâ'ya ulaşmak arzundan dolayı oluşan himmetimin kemali yanında bir sivrisinek mesabesindeler. Bunların bütününde Allah Teâlâ'nın beni sınadığını anladım. Rabbim Allah Teâlâ'ya saygı göstermek için ululayarak bunlara iltifat etmedim. Ardından uçmaya devam ettim. Yolculuğum Kürsî'nin yanına varıncaya kadar memleket memleket, hicap hicap, meydan meydan, denizler denizler, örtüler örtüler gezdim. Kürsî'nin yanına vardığımda bir de baktım ki, gözleri göklerdeki yıldızlar sayısınca olan melekler beni karşıladılar. Her bir nurlu gözden şimşekler çıkmakta. Bu nurlar kandillere dönüşmekte her bir kandilin içindeki boşluktan tesbih ve tehlil işitmekteyim.

Bu şekilde dalgaları birbiriyle çarpışan nurdan bir denize varıncaya kadar uçmaya devam ettim. Güneşin aydınlığı bu denizin yanında karanlık kalıyordu. Bir de baktım ki, denizin üzerinde nurdan gemiler var. Bu gemilerin nurunun yanında söz konusu denizlerin nurları karanlık olmaktadır. Rahmanın Arş'ının üzerinde olduğu en büyük denize varıncaya kadar denizleri peşi sıra geçtim. Arş'tan Süreyya'ya kadar Kerrubiyyun meleklerini, Arş'ı taşıyan melekleri ve Allah Teâlâ'nın göklerde ve yerde yaratmış olduğu bunların dışındakileri görünceye kadar bu en büyük denizde yüzmeye devam ettim. Allah Teâlâ'ya kastımdaki sırrımın uçuşu yönüyle gökle yer arasını hardaldan daha küçük gördüm. Sonra dillerin anlatmaktan acze düştüğü O'nun iyiliğinin lütufları,

"Fakat inanamayan bir topluma deliller ve uyarılar fayda sağlamaz."

(10/Yunus/101)

kudretinin ve memleketinin kemalleri bana sürekli arz ediliyordu. Bu arzın bütününde anladım ki, Allah Teâlâ beni sınıyor. Rabbime hürmeten ve ululayarak ona iltifat etmedim. Şöyle diyordum: 'Ey Azizim! Muradım bana sunulandan başkadır.' Allah Teâlâ kastımın salt olarak kendisi olduğu noktasındaki muradımın doğruluğunu bildiğinde 'Bana yönel bana yönel' diye nida etti ve şöyle buyurdu: 'Ey Seçkin tertemiz insan! Yaklaş bana. Bahamın en seçkin yerlerine, Ziyamın meydanlarına yücel. Kudsiyetimin sergilerinin üzerinde otur ki, gündüzlerde sanatımdaki latifelerimi göresin. Sen benim seçkin kulum ve sevgilimsin, mahlûkatımın arasında seçtiğimsin.'"

Beyazid der ki: "Bundan dolayı kurşunun erimesi gibi ben de eriyordum. Ardından bana ünsiyet kâsesinden lütuf gözesinden bir yudum içirdi. Ardından anlatmaya gücümün yetmediği bir hale beni dönüştürdü. Beni kendisine yaklaştırdı. O kadar yaklaştırdı ki, sanki ruhun cesede yakınlığından daha çok yakınlaştım. Ardından bütün peygamberlerin ruhları beni karşıladı. Bana selam verdiler durumuma tazimde bulundular, benimle konuştular ben de onlarla konuştum. Ardından beni Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) ruhu karşıladı. Ardından bana selam verdi ve şöyle buyurdu: 'Ey Ebu Yezid! Merhaba ehlen ve sehlen. Hiç kuşkusuz Allah Teâlâ seni mahlûklarından birçoğuna üstün kılmıştır. Yeryüzüne döndüğünde benden ümetime selam götür. Gücün yettiğince nasihatte bulun. Onları Allah azze ve celleye çağır.' Bundan sonra ben sürekli tekvinin yokluğa dönüşmesi gibi ben de sürekli bu şekilde oldum. Hakk Teâlâ Celle celalühü ve isimleri yüce olan Zat evrensiz, arada bir şey kalmaksızın, yer söz konusu, cihetsiz ve keyfiyetsiz bulunmaksızın kaldı."

Ebü'l-Kasım Arif (r.a.) şöyle der: "Ey kardeşler topluluğu! Bu rüya marifet ehlinin kadri çok yüce olanlarına arz olundu. Hepsi de bu rüyayı tasdik edip inkâr etmediler. Hatta Allah Teâlâ'ya büsbütün yönelme kastı içinde yegâne olmuş olanların mertebelerine göre, marifet ehli bununla karşılaşırlar.

Ardından Hazreti Resulullah'ın (s.a.v.) *"Kul sabırsızlık göstermediği müddetçe Allah Teâlâ'dan zeval bulmaz, Allah Teâlâ da ondan zeval bulmaz. Sabırsızlık gösterdiğinde ise kınanması ve hesaba çekilmesi gerekir"* sözünü kanıt olarak ileri sürmüşlerdir. Yine Hazreti Peygamber'den (s.a.v.) *"(Bu durumun) Hazine gibi gizli olması ilimdendir. İlmi ancak Allah Teâlâ'yı bilenler bilir. Onu ancak Allah Teâlâ'ya karşı gururlu olan kişiler inkâr ederler"* hadisi rivayet edilmiştir.

Konuyu uzatma korkusu olmamış olsaydı ariflerin bu konunun sahihliğine delalet eden sahih haberleri ve meşhur yaygın hikâyeleri aktarırdım. Ancak asfiyanın ve marifet ehlinin mertebeleri hakkında cahil olan ve bundan dolayı onların kadirlerini ve şereflerini bilmeyen herkes hakkındaki bilgim buna engeldir. Delillerin ve açıklamaların çokluğu bu konu hakkında onların ihtiyaçlarını giderememekte ve hüccetlerin ve kanıtların çokluğu onlara fayda vermemektedir. Allah Teâlâ'nın şu buyrukları gibi: *"Fakat inanmayan bir topluma deliller ve uyarılar fayda sağlamaz."* (10/Yunus/101), *"Yeryüzünde haksız yere böbürleneni âyetlerimden uzaklaştıracağım."* (7/el-Araf/146), *"Hayır, o (Kur'an), kendilerine ilim verilenlerin sînelerinde (yer eden) apaçık âyetlerdir. Âyetlerimizi, ancak zalimler bile bile inkâr eder."* (29/el-Ankebut/49), *"Bir kimseye Allah nûr vermemişse, artık o kimsenin aydınlıktan nasibi yoktur."* (24/en-Nur/40).

"Bir kimseye Allah nûr vermemişse, artık o kimsenin aydınlıktan nasibi yoktur."

(24/en-Nur/40)